

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Tomáš Valenta

Společnost Meta jako digitální suverén

**Teoretické aspekty nestátního normativního systému v 21.
století**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Pavel Ondřejek, Ph.D.

Katedra: Teorie práva a právních učení

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 9. 7. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 188.832 znaků včetně mezer.

diplomant

V Praze dne 10. 7. 2023

Tímto bych chtěl poděkovat všem, kterým se mnou v průběhu psaní diplomové práce nedošla trpělivost, a pokud došla, tak to nedali znát.

Tato diplomová práce vznikla v rámci plnění projektu Specifického vysokoškolského výzkumu (SVV) Univerzity Karlovy č. 260 622 "Technologický pokrok a společenské proměny jako výzvy pro zkoumání základních otázek práva".

Obsah

1.	Úvod.....	1
2.	Co ještě je a co už není právo?	2
2.1.	Tradiční náhledy a právněteoretický kánon	3
2.1.1.	Právní centralismus	5
2.1.2.	Státní právo jako paradigma.....	7
2.1.3.	Právní teorie zanedbávala ostatní formy práva	8
2.2.	Právní pluralismus	10
2.2.1.	Vývoj právního pluralismu.....	11
2.2.2.	Vymezení právního pluralismu.....	12
2.2.3.	„Právní“	13
2.2.4.	„Pluralismus“	17
2.2.5.	Autorita	20
2.2.6.	Kritika právního pluralismu	23
2.3.	Shrnutí	26
3.	Postavení Meta.....	26
3.1.	Platformy jako online aplikace a služby.....	27
3.2.	Platformy jako veřejný prostor	28
3.2.1.	Platformy jako veřejná fóra.....	29
3.2.2.	Význam platforem pro svobodu slova.....	31
3.3.	Platformy jako infrastruktura.....	31
3.3.1.	Platformy jako veřejné služby.....	33
3.4.	Platformy jako mocenská architektura	33
4.	Představení normativního systému Meta.....	34
4.1.	Podmínky užívání služby	35
4.2.	Hodnoty	35
4.3.	Zásady komunity.....	36
4.4.	Mezinárodní lidskoprávní standardy.....	36
4.5.	Moderace.....	37
4.5.1.	Detekce	38
4.5.2.	Posuzování	39
4.5.3.	Pravděpodobnostní model moderace.....	39
5.	Oversight Board	41
5.1.	Organizace Oversight Board.....	41
5.2.	Řízení před Oversight Board	41
5.2.1.	Stížnosti uživatelů.....	41

5.2.2.	Východiska pro rozhodování.....	43
5.3.	Analýza rozhodnutí Oversight Board.....	44
5.3.1.	Metodologie Oversight Board.....	44
5.3.2.	Závaznost.....	45
5.3.2.1.	Závaznost v daném řízení a pro identický obsah v paralelním kontextu.....	45
5.3.2.2.	Širší závaznost.....	47
5.3.2.3.	Doporučení.....	48
5.4.	Přehled rozhodnutí.....	48
5.4.1.	Zrušující a potvrzující rozhodnutí.....	49
5.4.2.	Relevantní Zásady a Hodnoty.....	50
5.4.3.	Dotčená lidská práva a relevantní lidskoprávní standardy.....	51
5.5.	Problémy normativního systému Meta vyplývající z rozhodnutí.....	53
5.5.1.	Metodologický střet.....	53
5.5.2.	Systém.....	54
5.5.3.	Lidský faktor.....	55
5.5.4.	Automatizace.....	56
5.6.	Postavení Oversight Board v normativním systému Meta.....	57
5.6.1.	Přínosy.....	57
5.6.2.	Slabiny.....	59
5.6.3.	Závěr.....	59
6.	Meta a Oversight Board optikou právního pluralismu.....	60
6.1.	Interakce normativního systému Meta s mezinárodním právem lidských práv.....	60
6.2.	Interakce normativního systému Meta s právem EU a národním právem.....	61
6.2.1.	Evropská unie.....	61
6.2.2.	Národní státy.....	61
6.3.	Existuje právo Facebooku?.....	62
6.3.1.	Právní charakteristiky normativního systému Meta.....	62
6.3.2.	Vnímání ostatními systémy.....	63
6.3.3.	Autorita.....	64
6.3.4.	Jedná se o právo?.....	64
7.	Závěr.....	65

1. Úvod

Vznik a masové rozšíření sociálních sítí jsou jedním z největších hybatelů proměn společnosti ve 21. století. Zasáhly do téměř všech aspektů lidského života, a to jak komunikujeme s ostatními, jak se seznamujeme, ale i jak získáváme, zpracováváme, sdílíme, vstřebáváme informace a zprávy a další. Nedávné výzkumy dokonce poukazují na skutečnost, že používání sociálních sítí mění nejen společnost, ale i jednotlivce na neurologické a psychologické úrovni.¹ Není divu, že fenomén, který tak hluboce ovlivňuje nejenom jednotlivce, ale i společnost, bude mít své dozvuky i v oblasti práva, a to od roviny podústavní (např. autorská práva), přes úroveň ústavní (otázka dopadu rozšíření sociálních sítí na základní lidská práva) až po úroveň teorie a filozofie práva (co všechno můžeme označovat za právo).

V rámci diplomové práce se chci zaměřit právě na dva posledně zmíněné tématické okruhy, a to následovně: v druhé kapitole chci reflektovat a konfrontovat „tradiční“ nebo „mainstreamové“² teorie práva s relativně mladým a alternativním náhledem na právo optikou autorů zaobírajících se právním pluralismem. V rámci těchto úvah budu usilovat o vyjasnění pojmového aparátu, se kterým budu v průběhu práce dále pracovat a poskytnout dostatečná zdůvodnění, proč s danými pojmy pracuji právě tak, jak budu. Druhá část práce bude naopak převážně orientovaná. Její těžiště spočívá v analýze a popisu postavení digitálních platforem ve třetí kapitole, normativního systému digitálních platforem společnosti Meta v kapitole čtvrté, včetně analýzy a rozboru rozhodovací praxe Oversight Board,³ orgánu, který je někdy označován jako „nejvyšší soud Facebooku,⁴“ v páté kapitole. V šesté kapitole zhodnotím empirická zjištění z části druhé optikou teoretických nástrojů z části první a pokusím se zodpovědět (možná kontroverzní) otázku, a to „můžeme hovořit o právu Facebooku?“

¹ MAZA, MT a KA, FOX. Association of Habitual Checking Behaviors on Social Media with Longitudinal Functional Brain Development. *JAMA Pediatrics*. 2023, 177(2), 160-167.

² Jak označení „tradiční“, tak „mainstreamové“ samozřejmě nejsou přesná a v následujících kapitolách podrobněji rozeberu, co tyto termíny mají označovat. Jsem si vědom toho, že i v rámci jakéhosi právněteoretického kánonu se najdou díla výrazně odlišná, nicméně v důsledku omezeného prostoru, který forma diplomová práce poskytuje k diskusi, budu patrně nucen k určitým zjednodušením, nicméně doufám, že nebudou na škodu srozumitelnosti a argumentační úrovni práce.

³ V rámci celého textu budu používat anglické označení Oversight Board, popř. Board z jednoho prostého důvodu: oficiální překlad, který používá společnost Meta je „dozorčí rada,“ což ovšem v našem právním prostředí působilo zmatečně a nesprávně, proto se raději přikloním k anglicismu.

⁴ OVIDE, Shira. The New York Times. In: Facebook Invokes Its 'Supreme Court'. 2021. Dostupné také z: <https://www.nytimes.com/2021/01/22/technology/facebook-oversight-board-trump.html>, KLONICK, Kate. Inside the Making of Facebook's Supreme Court. In: The New Yorker. 2021. Dostupné také z: <https://www.newyorker.com/tech/annals-of-technology/inside-the-making-of-facebooks-supreme-court>

Důvod, proč se zaměřuji právě na normativní systém platform Meta a analýzu rozhodnutí Oversight Board je, že toto téma nebylo v tuzemské literatuře dostatečně pokryto⁵ a že ač byla Meta a její normativní systém předmětem vědeckého zájmu, detailní analýza rozhodnutí Oversight Board je něco, co minimálně v českém prostředí (a částečně i v mezinárodním, byť ne bez výjimek) schází. Proto jsem se rozhodl tuto rozhodnutí detailně analyzovat a dovést, co nám tato analýza může říct o rozhodovací praxi Oversight Board a normativním systému Meta jako celku. Věřím, že v průběhu práce se mi podaří dokázat význam sociálních sítí jako je Facebook a Instagram pro svobodu projevu a základní práva a proč bychom se o tuto problematiku měli vážně zajímat.

Věřím, že v úvodu práce jsem dlužen ještě poskytnout vysvětlení, proč jsem se rozhodl zaměřit pouze na platformy společnosti Meta, tj. Facebook a Instagram, a ne na další sociální sítě jako např. Twitter, Reddit a další. Důvody tohoto rozhodnutí jsou v zásadě trojí: dostupnost informací a transparentnost, rozsah práce a v neposlední řadě i moje obeznámenost s pravidly, která platí na dané sociální síti. Vedle tohoto vysvětlení jsem ještě dlužen jedno přiznání, a to, že kapitola 3 je přepracovanou verzí publikovaného příspěvku v knize⁶ a že kapitoly 4 až 6 v přepracované podobě mají ke konci roku, ve kterém bude tato práce odevzdána, také vyjít jako součást knihy.

2. Co ještě je a co už není právo?

Na úvod druhé kapitoly cítím potřebu říct, že si navzdory jejímu názvu si nekladu za cíl jednou pro vždy zodpovědět otázku, co je a co není právo. Domnívat se, že na prostoru diplomové práce dokážu zodpovědět otázku, se kterou zápolily mnohem vzdělanější a schopnější mozky, než je můj, by byla pošetilost. Mým záměrem v této části je představit několik náhledů na to, na základě jakých kritérií můžeme rozhodnout, co je a co není právo, a zjistit, který z daných přístupů je pro účely této práce nejlepší.

Pro účely této práce jsem se rozhodl vzít si ku pomoci perspektivu právního pluralismu. Jak ukáží v následujících kapitolách, normativní systém platform Meta (a zejména jeho selhání) mají v současnosti nepopíratelný význam pro výkon základních lidských práv, ale jak právní teorie, tak legislativní praxe nemají zcela jasno, jak s ním nakládat. K tomu by, podle mého názoru, mohly

⁵ Jsem si samozřejmě vědom mnoha skvělých článků na téma digitálních platform a moderace obsahu od českých autorů, nicméně vzhledem k tomu, jak rychle se daná oblast vyvíjí, se může velmi snadno stát, že navzdory informovaným vhlédům a podnětným závěrům takové práce nestíhají pokrývat nejnovější vývoj. Příklady na českou literaturu na toto téma viz SVOBODA, Tomáš. Sociální síť a veřejný zájem. *Právník*. 2021, , 580-596., HANYCH, Monika a Marek PIVODA. Facebook, Twitter a Youtube jako garanti svobodného projevu? Kritika současného systému notice-and-takedown. *Revue pro právo a technologie*. 2017, 177-220., LAŠKEVIČOVÁ, Jelizaveta. YouTube, Content ID a tvorba uživatelů ve světle článku 17 DSM směrnice. *Revue pro právo a technologie*. 2020, **11**(22), 91-110, obecněji pak např. LOBOTKA, Andrej. Umělá inteligence z pohledu antidiskriminačního práva a GDPR. Praha: Wolters Kluwer, 2019.

⁶ VALENTA, Tomáš. Digitální suveréni: moc a postavení platform, práva uživatelů a hledání rovnováhy. In: ŽÁK KRZYŽÁNKOVÁ, Katarzyna a a KOL. *Lidská práva na roz(s)cestí*. Praha: Auditorium, 2022, s. 365-390

pomocť právě poznatky a závěry právního pluralismu, který nejen popisuje mnohost normativních systémů, ale snaží se nalézt i způsoby, jak mezi těmito systémy nalézt shodu nebo spolupráci.

Perspektiva autorů právního pluralismu je podle mého názoru obzvláště přínosná právě z toho důvodu, že koexistence normativního systému Meta a jednotlivých právních řádů je příkladem právního pluralismu, tj. koexistence více právních řádů na jednom území nebo v rámci jedné skupiny, *par excellence*.

2.1. Tradiční náhledy a právněteoretický kánon

Jak poznamenává Mac AmLaigh v návaznosti na Twininga,⁷ vymezení něčeho, co by bylo možné označit za „tradiční teorii práva“ nebo „právněteoretický kánon,“ byť jen v anglo-americkém nebo západním kulturním okruhu, je jak kvůli množství, tak rozmanitosti děl náročný úkol.⁸ Twining se rozhodl právněteoretický kánon vymežit na základě průzkumu sylabů kurzů a seminářů právní vědy. Podařilo se mu tak na základě toho, jak často jsou jejich díla a myšlenky vyučovány, získat seznam „základních“ autorů,⁹ nicméně jak sám poznamenává, jedná se o stále se měnící množinu, která je ve stavu „zdravého pluralismu.“¹⁰

Z obsahového hlediska pak Twining identifikuje v tradiční právní teorii uvádí tři obecné charakteristiky, které mohou být z globálního hlediska základem pro kritiku. V první řadě se „*téměř všichni anglo-američtí právní teoretici, včetně těch, kteří tvrdí, že se zabývají obecnou právní vědou, soustředí výlučně v rámci západní právní tradice. Jejich perspektiva je převážně sekulární a nevěnují mnoho nebo žádnou pozornost jiným náboženstvím než je křesťanství nebo ne-západním kulturám a tradicím.*“¹¹ Druhou obecnou charakteristikou je silná tendence těchto autorů zabývat se pouze státním právem, a to „*zejména na právo suverénních, průmyslových národních států.*“¹² Právé toto „úzké“ zaměření na státní právo je od 70. let minulého století předmětem sílící kritiky ze strany právních pluralistů.¹³ Třetí charakteristika, kterou Twining uvádí, je zároveň nejobecněji formulovaná a hovoří pouze o značně limitované

⁷ MAC AMHLAIGH, Cormac. Does Legal Theory Have a Pluralism Problem?. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 272., TWINING, William. *General Jurisprudence: Understanding Law from Global Perspective*. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. s. 11-12.

⁸ MAC AMHLAIGH, Cormac. Does Legal Theory Have a Pluralism Problem?. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 272

⁹ Mezi tyto „základní autory“ Twining řadí autory jako je např. Platón, Aristoteles, Kant, Kelsen, Marx, Weber, Foucault, Habermas, Bentham, Dworkin, Finnis, Rawls, Raz, Hart, Singer, Sen a další, viz TWINING, William. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 11-12., TWINING, William. *General Jurisprudence: Understanding Law from Global Perspective*. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. s. 11-12. Jak ale sám Twining uvádí, seznam těchto „základních“ autorů a jejich děl je nesmírně obsáhlý.

¹⁰ TWINING, William. *General Jurisprudence: Understanding Law from Global Perspective*. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. s. 11.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž s. 12.

¹³ Problematičnosti a nedostatkům tohoto označení se budu věnovat v další podkapitole zaměřené právě na právní pluralismus.

agendě angloamerické jurisprudence.¹⁴ Hovoří o zaměření na úzkou oblast problémů, které jsou obecně vzdálené světovým lídrům a globálního jihu. Tuto agendu vymezuje pouze negativně, a to výčtem otázek, na které se angloamerická jurisprudence nezaměřuje, jako jsou války, životní prostředí, kolonialismus, mezinárodní a národní bezpečnost a další.¹⁵

Twining k tomu ještě vypočítává (jak sám přiznává s rizikem přehnaného zjednodušení) obecné tendence a zaujatosti v západní právní teorii. „*V hrubé podobě, mohou být vyjádřeny jako série zjednodušených předpokladů, které jsou zakládajícími předpoklady ideálních typů:*

- a) *právo se sestává ze dvou základních druhů stanovování pravidel: vnitrostátní právo a mezinárodní právo (tradičně pojímané jako spravující vztahy mezi státy) (,Vestfálské duo‘);*
- b) *národní státy, společnosti a právní systémy jsou z velké části uzavřené, sebeobsahující entity, které mohou být studovány izolovaně;*
- c) *moderní právo a moderní právní věda jsou sekulární, nyní převážně nezávislé na svých historicko-kulturních kořenech v židovsko-křesťanské tradici;*
- d) *moderní státní právo je primárně racionálně byrokratické a instrumentální, provádějí určité funkce a slouží jako prostředky pro dosažení určitých společenských cílů;*
- e) *právo je nejlépe pochopitelné skrze perspektivu ‚zeshora dolů‘ z pohledu vládců, úředníků, legislativců a elit, s tím, že úhly pohledu uživatelů, spotřebitelů, obětí a ostatních subjektů jsou přinejlepším marginální;*
- f) *hlavní předměty právní disciplíny jsou ideje a normy spíše než empirické zkoumání sociálních faktů;*
- g) *moderní právní stát je téměř výlučně severní (evropský/angloamerický) výtvor, rozšířen do zbytku světa skrze kolonialismus, imperialismus, obchod a pozdní post-koloniální vlivy;*
- h) *zkoumání nezápadní právní tradice je okrajová a nedůležitá část západního akademického práva; a*
- i) *základní hodnoty za moderním právem jsou univerzální, ačkoliv jejich filozofické základy jsou rozmanité.¹⁶“*

Mac Amlaigh v návaznosti na Twiningovu obecnou charakteristiku z pozice právního pluralismu identifikuje tři typizované přístupy teorie práva¹⁷ k otázce vztahu státu a práva.¹⁸ Prvním, „silným tvrzením“ je přístup, že všechno právo je státní právo, resp. že pouze státní právo je právo. Druhý

¹⁴ TWINING, William. *General Jurisprudence: Understanding Law from Global Perspective*. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. s. 12.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž, s. 5-6.

¹⁷ V zájmu férovosti je nutno poznamenat, že se jedná o obecné přístupy abstrahované z kritik obsažených v právněpluralistické literatuře, viz MAC AMHLAIGH, Cormac. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 267-298, s. 273.

¹⁸ MAC AMHLAIGH, Cormac. Does Legal Theory Have a Pluralism Problem?. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 273 a násl.

přístup považuje státní právo za paradigmatické ve vztahu konceptu práva jako takového a třetí přístup je, že teorie práva zanedbávala nestátní formy práva.

2.1.1. Právní centralismus

První tvrzení, tedy že všechno právo je státní právo, označuje Griffiths za ústřední tezi právního centralismu.¹⁹ Tento přístup nepřipouští existenci jiných normativních systémů jako „práva,“ ale pouze jako jiných forem sociální kontroly. Pro Griffithse je právní centralismus v tomto pojetí ideologií,²⁰ nikoliv popisem empirického stavu, ale sbírkou „a priori předpokladů o tom, jaký by svět měl být a jaký ve skutečnosti a nutně je.“²¹ Obsahem těchto představ je podle Griffithse představa, že „*právo je jeden, jednotný a výlučný hierarchický normativní systém, který závisí na státní moci, a iluze, že právní svět skutečně vypadá tak, jak tato představa požaduje, aby vypadal.*“²² Griffiths dále uvádí, že tato představa vedla nejen ke zpomalení dalšího vývoje právní teorie, ale byla výrazně na překážku i pochopení práva jako společenského jevu.²³ Podle Griffithse právo ve skutečnosti není onen „*úhledný, konzistentní, organizovaný ideál, tak bezky zachycený v běžném označení ‚právo‘ a ‚právní systém,‘ ale raději nysystematická koláž nekonzistentních a překrývajících se částí, která nedovoluje žádnou jednoduchou právní interpretaci, morálně a esteticky urážlivá pro oko liberálního idealisty a takřka nesrozumitelná ve své komplexnosti pro studenta empirických věd.*“²⁴

Centralistický, nebo možná lépe monistický,²⁵ přístup je podle van der Burga charakteristický snahou najít jeden univerzální pojem práva.²⁶ Ač van der Burg nesouzní s pohledem na právo, který právní centralisté přinášejí, přiznává těmto úvahám vysokou hodnotu, protože „*nám poskytují důležitý vhled do bohatého fenoménu, který nazýváme právem.*“²⁷ Neúspěch těchto teorií van der Burg spatřuje ve

¹⁹ GRIFFITHS, John. What is Legal Pluralism. *Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*. 1986. s. 2.

²⁰ Zajímavou poznámku k právní teorii jakožto ideologii činí Twining TWINING, William. *General Jurisprudence: Understanding Law from Global Perspective*. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. s. 8., a to, že pro ideologie, náboženství nebo politické závazky mají výrazný vliv na život jednotlivce a zároveň se nemůžeme vyhnout pronikání hodnot do našeho porozumění právu a do práva samotného.

²¹ GRIFFITHS, John. What is Legal Pluralism. *Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*. 1986. s. 3.

²² Tamtéž, s. 4-5.

²³ Tamtéž, s. 4.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ TAMANAHA, Brian. *Legal Pluralism Explained: History, Theory, Consequences*. New York: Oxford University Press, 2021, s. 5. Ačkoliv Tamanaha otevřeně nekritizuje Griffithse za použití pojmu „právní centralismus“ namísto pojmu „právní monismus,“ sám nadále používá pojem „právní monismus,“ který dle mého názoru lépe koresponduje se zde předestřeným (a Griffithsem kritizovaným) postojem. Pokud je definujícím znakem tohoto postoje tvrzení, že právo je pouze jedno, a to právo státní, dává větší smysl hovořit o monismu (jakožto antonymu pluralismu) namísto o centralismu, který (obzvláště v kontextu toho, co Griffiths nazývá slabým pluralismem a co Mac Amhlaigh označuje za „střední postoj“) implikuje existenci centra, které je ve vztahu s periferií, což je právě situace, kterou Griffithsem představovaný (možná až karikovaný) postoj právního monismu vylučuje. Ve zbytku této práce budu používat pojmy „právní monismus“ a „právní centralismus“ jako synonyma.

²⁶ VAN DER BURG, Wibren. Conceptual Theories of Law and the Challenges of Global Legal Pluralism. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 321.

²⁷ Tamtéž.

skutečnosti, že nesplňují jedno zásadní kritérium: nedokáží produktivním způsobem konceptualizovat nejdůležitější fenomény a zásadní problémy, se kterými se setkáváme ve světě.²⁸

Tamanaha sleduje původ právního centralismu v dílech Jeana Bodina a Thomase Hobbsse.²⁹ Oba autoři umístili právotvornou moc do rukou jednoho absolutního suveréna. Jak poznamenává Tamanaha, tento přístup je na první pohled paradoxní, protože takový popis naprosto neodpovídá realitě jejich doby, ba právě naopak; tehdejší oblast/aréna normativních systémů byla v porovnání s např. 19. nebo 20. stoletím hustou spleť a směsicí mnoha právních systémů od místních, říšských přes církevní, cechovní a další.³⁰ Tamanaha v návaznosti na Skinnera vysvětluje, že v obou případech se jedná mnohem spíše o politické přesvědčovací texty a jejich obsah popisuje věci, jak by měly být, ne jaké jsou.³¹

Isiksel tuto tezi vede ještě dál a spatřuje v ní zárodek současného problému se šířícím se pluralismem. Pokud byla představa absolutistického v ničem neomezeného suveréna součástí ideologického boje, který měl posílit panovníkovu moc a omezit moc šlechty, církve, měšťanů a dalších, a z ní vzešla i ideologie právního centralismu, nemůže být překvapivé, že tato ideologie pak nedokáže akceptovat právní pluralismus s jeho mnohostí zdrojů autority.³² To platí dvojnásob v situaci, kdy zdrojem ostatních normativních systémů není stát jako suverén, ale nestátní formy autority.³³

Mac Amlaigh ilustruje centralistický přístup na dílech dvou velikánů „mainstreamové“ právní teorie, a to Hanse Kelsena a Herberta Harta. V Kelsenově případě uvádí jako nejsilnější projevy tohoto myšlení jeho tezi identity, tj. že stát není nic víc než jeho právní systém,³⁴ a tezi jednoty, tj. že mezinárodní a státní právo jsou součástí jednoho systému práva.³⁵ Je ovšem dlužno poznamenat, jak uvádí Mac Amlaigh, že některé části Kelsenova díla lze číst i v mnohem pluralismus přátelštějším světle.³⁶ Jak sám Kelsen poznamenal „*ne všechny právní systémy (...) jsou charakterizovány jako státní.*“³⁷ Tento výrok je ale potřeba doplnit dalším kontextem, a to, že Kelsen hovořil o

²⁸ Tamtéž, s. 322.

²⁹ TAMANAHA, Brian. *Legal Pluralism Explained: History, Theory, Consequences*. New York: Oxford University Press, 2021, s. 5.

³⁰ TAMANAHA, Brian. Understanding Legal Pluralism: Past to Present, Local to Global. *Sydney Law Review*. 2007, 29, 1-63. St. John's Legal Research Paper No. 07-0800., BENDA-BECKMANN, von. Who's Afraid of Legal Pluralism. *The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*. 2002, , 37-82.

³¹ TAMANAHA, Brian. *Legal Pluralism Explained: History, Theory, Consequences*. New York: Oxford University Press, 2021, s. 5., BERMAN, Paul. The New Legal Pluralism. *Annual Review of Law and Social Science*. 2009, s. 227.

³² ISIKSEL, Turkuler. *Global legal pluralism as fact and norm*. 2013, 2(2), s. 165.

³³ Tamtéž.

³⁴ MAC AMHLAIGH, Cormac. Does Legal Theory Have a Pluralism Problem?. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 279.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž, s. 280 a násl.

³⁷ KELSEN, Hans. *An Introduction to the Problems of Legal Theory*. Oxford: Clarendon Press, 1992, s. 99.

primitivní předstátních právních společenstvích, kde nejsou vymáhací mechanismy a instituce práva vytvořené v takové kvalitě nebo nejsou centralizované, jako tomu je v moderním státním právním systému.³⁸ Mac Amlaigh dále rozebírá v jaké míře je možné Kelsena interpretovat tak, že jeho teorie připouští existenci nestátního systému práva, abych parafrázoval: z teze, že stát není ničím víc než svým právem, nevyplývá že právo může být pouze státní.³⁹

K tomu je potřeba dodat, že ani Hartova teorie není striktně centralistická a i sám Hart v Pojmu práva hovoří o např. zvykovém právu a dalších variantách. Stejně tak ostatní poukazují na to, že nic v Hartově teorii nepoukazuje na to, že by se jeho pojem práva jako jednoty primárních a sekundárních pravidel musel vztahovat pouze na státní právo.

2.1.2. Státní právo jako paradigma

Druhý přístup vymezený Mac Amlaighem už sice připouští existenci jiného práva než státního, opouštíme tak tedy vody právního centralismu, nicméně státnímu právu stále přisuzuje privilegovanou pozici. Dle jeho interpretace hraje v tomto pojetí státní právo roli jakéhosi zlatého standardu, vůči kterému jsou ostatní formy práva posuzovány.⁴⁰ Toto pojetí převládalo i v „tradičním“ právním pluralismu nebo jeho prvních vlnách, kdy byla právní periferie porovnávána s právním centrem, tj. státním právem, a to jak ve snaze ho přesáhnout, tak ve snaze mu vzdorovat.⁴¹

Toto privilegované postavení státního práva je podle Tamanahy, jak uvádí Mac Amlaigh, způsobené přístupem, jakým teoretici přemýšlí o právu,⁴² a to zejména v podobě etatistických předpokladů. Zdrojem těchto předpokladů (a následného zkreslení) je právě to, že při vytváření teorie práva nebo vymezení pojmu práva je do preteoretické množiny dat, která jsou analyzována, zahrnuté právě to právo/systém práva, ve kterém se teoretik pohybuje.⁴³ V případě, že by zkušenost tvůrce konceptu nebo určité teorie práva jiná (šlo by o jinou „množinu dat“), výsledná teorie práva by byla odlišná.

Tamanaha ilustruje tento problém na ostré kritice Herberta Harta ze strany Jeremyho Waldrona: „*Agenda vymezená v úvodu Pojmu práva byla ,posunout právní teorii kupředu tím, že provedeme vylepšenou*

³⁸ MAC AMHLAIGH, Cormac. Does Legal Theory Have a Pluralism Problem?. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 281.

³⁹ Tamtéž, s. 282.

⁴⁰ MAC AMHLAIGH, Cormac. Does Legal Theory Have a Pluralism Problem?. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 274.

⁴¹ KLEINHANS, Martha-Marie a Roderick MACDONALD. What is a Critical Legal Pluralism?. *Canadian Journal of Law and Society*. 1997, s. 39.

⁴² MAC AMHLAIGH, Cormac. Does Legal Theory Have a Pluralism Problem?. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 275.

⁴³ TAMANAHA, Brian. *Realistic Theory of Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 71.

analýzu charakteristické struktury státního právního systému.(sic)‘ Analýza problémů souvisejících se zahrnutím mezinárodního práva by vždy rozptylovala od tohoto úkolu a Hart v kapitole o mezinárodním právu nezážil možnost, že bychom považovali mezinárodní právo za paradigma spolu s povědomým systémem státního práva; nebyl ochotný zvážit, jak by naše filozofická analýza musela být odlišná, kdyby oba tyto systémy byly považovány za paradigma namísto jednoho z nich. S mezinárodním právem tak bylo od začátku zacházeno jako s okrajovým případem.⁴⁴“

Tamanaha ve Waldronově kritice pokračuje dál a nabízí k zamyšlení otázku, jak by se mohla Hartova teorie vyvíjet, kdyby v souvislosti s prací na Pojmu práva oslovil obyvatele afrického venkova nebo Západního Pacifiku.⁴⁵ Patrně by se mu na otázku „co je právo?“ dostalo odpovědí, které by jako právo identifikovaly primárně lokální zvykové právo, pak teprve státní právo a možná i právo mezinárodní.⁴⁶ Podobně Harta⁴⁷ a Kelsena kritizuje Barber, který k vertikálnímu nebo „pyramidovému“ modelu práva uvádí, že takové teorie vycházejí ze vzorů právních systémů, jak fungovaly po krátkou část historie, ale rozhodně nemůžeme, obzvláště v dnešní době, hovořit o uzavřených a od sebe izolovaných právních řádech národních států.⁴⁸

Budu-li v Tamanahově příkladu pokračovat, zkusme si představit, že se snažíme při vytváření obecné teorie práva zjistit, do jaké míry považujeme názory duchovních za materiální zdroj práva. Myslím, že není přehnané tvrzení, že v západních sekulárních společnostech bychom dostali výrazně odlišné odpovědi než např. kdybychom podobnou otázku položili obyvatelům Blízkého východu nebo třeba indického venkova. Tato úvaha není podložena empirickými daty, má pouze sloužit k další ilustraci toho, jak mohou výchozí data, ze kterých vycházíme při konstrukci teorie a ze kterých abstrahujeme, ovlivnit výslednou podobu teorie.

2.1.3. Právní teorie zanedbávala ostatní formy práva

Kritika dominantní právní teorie, respektive jejího zaměření téměř výhradně na státní právní systém a jeho instituce není něco, co by se objevilo až se zrodem právního pluralismu. Už na začátku 20. století Eugen Ehrlich kritizoval „tragický úděl právní vědy,“ a její zaměření „*exkluzivně na státní právo.*⁴⁹“

⁴⁴ WALDRON, Jeremy. International Law: 'A Relatively Small and Unimportant' Part of Jurisprudence?. *Public Law and Legal Theory Research Paper Series*. New York: New York University School of Law, 2013, s. 210

⁴⁵ TAMANAHA, Brian. *Realistic Theory of Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 72.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Je ovšem třeba poznamenat, jak uvádí Waldron v WALDRON, Jeremy. No Barking: Legal Pluralism and the Contrast between Hart's Jurisprudence and Fuller's. In: *The Hart-Fuller Debate 50 Years On*. Australian National University College of Law, 2008, s. 7-8., že Hart založil svoji analýzu právě na popisu hierarchického státního právního systému, nahradil hobbovského nebo austinovského suveréna sekundárními pravidly, čímž je hierarchický prvek v jeho teorii o něco oslaben. Waldron pak dále uvádí, že Hartova koncepce právního systému jako jednoty primárních a sekundárních pravidel nevyžaduje, aby za právo bylo označeno pouze státní právo.

⁴⁸ BARBER, N. Rechtsstaat and the Rule of Law. *The University of Toronto Law Journal*. 2003, s. 450-451.

⁴⁹ EHRLICH, Eugen, W. MOLL. *Fundamental Principles of the Sociology of Law*. Cambridge: Harvard University Press, 1936, s. 13.

Ehrlich činil rozdíl mezi pravidly pro rozhodování a pravidly pro chování. Pravidla pro rozhodování jsou v jeho pojetí pravidly, „podle kterých musí pověřená osoba rozhodnout spory, které jsou mu předloženy.“⁵⁰ Tato pravidla jsou pak nutně definována z pohledu této pověřené osoby.⁵¹ Pravidla pro chování pak oproti tomu jsou taková pravidla, kterými se jednotlivci řídí během svého každodenního života.⁵² Ehrlich uznává, že striktně vzato jsou i pravidla pro rozhodování pravidly pro chování, protože pověřeným osobám určují, jak se mají chovat, ale v této roli fungují pouze pro úzkou omezenou skupinu obyvatelstva.⁵³ Podle jeho kritiky pak právní věda, která vysvětluje, vyjasňuje právní systém do posledního detailu a představuje ho jako kompletní systém, nic jiného, než propracovaná verze právních předpisů, která se nezabývá skutečným „živoucím právem.“⁵⁴

Jak bylo uvedeno výše, silným kritikem omezeného zaměření západní právní vědy je i William Twining. Mac Amlaigh jej ve svém dělení tří přístupů ke vztahu práva a státu uvádí jako jednoho z předních kritiků právě tohoto úzkého zorného pole právní vědy.⁵⁵ Jak shrnuje Mac Amlaigh, Twining kritizuje obsesi západní akademické jurisprudence státním právem.⁵⁶ Opět, jako v případě Tamanahy, stojí za povšimnutí podobnost Twiningovy kritiky s více než o půl století starší kritikou z pera Eugena Ehrliche.

Ačkoliv je pravda, jak uvádí Mac Amlaigh, že „alternativní“ právní systémy měly určité místo v dílech velkých myslitelů právního kánonu, jednalo se o okrajové zmínky, popř. místo na periférii.⁵⁷

Jednou z výjimek mezi „kanonickými“ právními teoretiky je Joseph Raz, který se ve své eseji z roku 2017 zabýval (mimo jiné) tím, proč se drtivá většina právní teorie zaměřuje na státní právo. Jeho odpověď na tuto otázku je elegantně jednoduchá: stát je nejsrozumitelnější na právu založenou sociální organizací současnosti.⁵⁸ Raz zároveň představuje test, který má napomoci určit tuto na právu založenou sociální organizaci. Její identifikace je založená na dvou faktorech, a to 1) rozsáhlé

⁵⁰ Tamtéž, s. 10.

⁵¹ Stojí za povšimnutí, nakořik je Ehrlichova kritika „praktické jurisprudence“ podobná Tamanahově analýze zkreslujících předteoretických dat, zejména pokud jde o určité tunelové vidění, u Tamanahovy kritiky pramenící z úzkého vzorku „dat“, na kterých je založená další teoretická analýza, u Ehrliche v úzké perspektivě právního vědce a rozhodující pověřené osoby.

⁵² EHRLICH, Eugen, W. MOLL. *Fundamental Principles of the Sociology of Law*. Cambridge: Harvard University Press, 1936, s. 10

⁵³ EHRLICH, Eugen, W. MOLL. *Fundamental Principles of the Sociology of Law*. Cambridge: Harvard University Press, 1936, s. 11

⁵⁴ Tamtéž, s. 9-10, 19., parafrázováno

⁵⁵ MAC AMHLAIGH, Cormac. Does Legal Theory Have a Pluralism Problem?. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 277.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž, s. 290.

⁵⁸ RAZ, Joseph. Why the State?. In: ROUGHAN, Nicole, Andrew HALPIN a EDS. *In Pursuit of a Pluralist Jurisprudence*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 137.

odpovědnosti v rámci její domény, a 2) svobody od vnějších právních omezení.⁵⁹ Pojem „nejsrozumitelnější na právu založená organizace“ má představovat soubor vlastností, které mohou být vlastní právním systémům.⁶⁰

První podmínka, odpovědnost, v sobě zahrnuje tři složky: a) normativní moc, b) spojená s povinností vykonávat ji za určitých okolností nebo za určitým účelem, c) které jsou jejími subjekty považovány za rozumné.⁶¹

Druhá podmínka, tedy nezávislost nebo svoboda od vnějších právních omezení, je pouze, že jiná instituce nebo pravidla jiného právního systému ji neomezují.⁶² Jak Raz uvádí, tuto vlastnost nelze vnímat binárně, ale na určitém spektru. Právní systém státu může být například částečně omezen tím, že v určité oblasti poskytne pravomoci jinému státu nebo nadnárodní organizaci, aniž by ale připouštěl jejich obecnou pravomoc.⁶³

Raz dále pokračuje v hledání odpovědi na otázku, zda státní právo ztratí svou dominantní pozici v právní teorii. Ačkoliv se Raz domnívá, že tomu tak v brzké době nebude,⁶⁴ už jenom to, že si taková právněteoretická „těžká váha“ jako je Joseph Raz tuto otázku vůbec položí a ve vši vážnosti se jí věnuje, dle mého názoru naznačuje, že otázce plurality právních systémů a oslabování dominantní pozice státního práva se dostává pozornosti.

2.2. Právní pluralismus

Podstatná část kritiky uvedené výše pocházela z per autorů zabývajících se právním pluralismem. Nyní je tedy na čase říct si, co se pod tímto pojmem vlastně skrývá.

Hned na úvod je potřeba říct, že pojem právní pluralismus, jak bylo poznamenáno dříve, má své problémy. V první řadě není vždy zřejmé, co se jím myslí. Jedná se o myšlenkový směr (jak by naznačovala přípona -ismus) nebo se jedná o popis faktické situace? Dalším problémem je poměrně široké disciplinární zázemí, metody a cíle jednotlivých autorů včetně postupného vývoje literatury zaměřující se na právní pluralismus a jeho jednotlivých vln. Metody, cíle a otázky se mohou diametrálně lišit mezi právními antropology první vlny zkoumající práva domorodých společností v koloniálním kontextu, na ně navazujících právních pluralistů usilujících o rozbití ideologie

⁵⁹ Tamtéž, s. 137 a 145.

⁶⁰ Tamtéž, s. 145.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž, s. 146.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž, s. 155.

právního centralismu nebo systémových teoretiků. Jak ostatně uvádí jeden z nejpłodnějších autorů právního pluralismu Brian Tamanaha, „*právní pluralismus je z pojmového hlediska nepořádek.*“⁶⁵

2.2.1. Vývoj právního pluralismu

Jak bylo naznačeno výše, první ucelenější zmínky⁶⁶ o právním pluralismu se začínají objevovat v druhé polovině minulého století, kdy se právní antropologové začali zabývat vztahem a koexistencí původního práva domorodých obyvatel v nejrůznějších koloniích západních mocností a importovaných právních systémů kopírujících právo těchto mocností nebo alespoň na něm založeném.⁶⁷

Po této první vlně právního pluralismu, kterou Merry také označuje jako klasický právní pluralismus, došlo k přenosu a aplikaci principů vzešlých v této první vlně na kontext západních průmyslových společností.⁶⁸ S tímto přechodem byla spojená komplikace, která dala za vznik novým přístupům a změnám v nahlížení na pluralitu právních řádů. Jak uvádí Merry, zatímco v koloniálních a postkoloniálních společnostech bylo relativně snadné určit, co je právo kolonizátora a co je právo původního obyvatele, stejně jako popsat nerovnováhu sil, ve které jeden právní systém pronikal a ovládal druhý za pomoci centralizovaného státního aparátu, v západních společnostech to rozhodně tak jednoduché nebylo.⁶⁹ Ke slovu se dostalo i odmítnutí právo-centristického pohledu, že se všechno právo „odehrává“ před soudy a předmětem zájmu se tak stalo „*zaznamenání dalších forem sociální regulace, která ve větší či menší míře staví na právních symbolech, ale operuje v jeho stínech, na parkovištích nebo i v mediálních kancelářích. Tedy v kontextech, kdy je dominantní postavení centrálního právního systému nejasné, tato argumentace se obává, co všechno může být přehlédnuto; rozsah, v jakém ostatní formy regulace mimo právo představují právo.*“⁷⁰

Změny v nahlížení na dynamiku a interakci právních byly podle Bermana v zásadě trojího druhu:

1) došlo ke zpochybnění hierarchického modelu, jaký panoval v koloniálních společnostech, tedy kde jeden právní systém dominoval druhému, a došlo spíše k přijetí představy, že právní systémy operují v polích jiných právních systémů, ale nejsou na nich závislé;⁷¹ 2) byla opuštěna představa jednosměrného pronikání dominantního právního systému do druhého a naopak se začalo

⁶⁵ TAMANAHA, Brian. *Legal Pluralism Explained: History, Theory, Consequences*. New York: Oxford University Press, 2021, s. 3.

⁶⁶ Jak uvádí Berman, dřívější náznaky pluralistického uvažování se samozřejmě objevovaly už dříve, např. v první polovině minulého století, nicméně „pluralistický boom“ pozorujeme až v jeho druhé polovině. BERMAN, Paul. The New Legal Pluralism. *Annual Review of Law and Social Science*. 2009, s. 226.

⁶⁷ MERRY, Sally. Legal Pluralism. *Law & Society Review*. 1988, s. 872., BERMAN, Paul. The New Legal Pluralism. *Annual Review of Law and Social Science*. 2009, s. 227., MICHAELS, Ralf. Global Legal Pluralism. *Annual Review of Law and Social Science*. 2009, s. 246.

⁶⁸ MERRY, Sally. *Law & Society Review*. 1988, s. 869-896, s. 872.

⁶⁹ Tamtéž, s. 874.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ BERMAN, Paul. The New Legal Pluralism. *Annual Review of Law and Social Science*. 2009, s. 228.

spekulovat o obousměrném vlivu právních systémů jednoho na druhý;⁷² 3) širší a obecnější definice právního systému umožnila zahrnout do analýzy spoustu dalších neoficiálních normativních systémů.⁷³

Třetí a zatím poslední vlnou je zkoumání globálního právního pluralismu. Právní vědci zaměřující se na komparativní nebo mezinárodní právo dospěli k závěru, že propletence nejrozličnějších normativních systémů, jako jsou pravidla WTO,⁷⁴ nestátních těles určujících standardy v průmyslu,⁷⁵ enviromentální regulace, lidskoprávní mechanismy a mnoho dalších, s určitými odchylkami silně připomínají právní pluralismus, který před nimi popisoval klasický právní pluralismus.⁷⁶ Třetí vlna právního pluralismu byla téměř přirozeným pokračováním druhé.⁷⁷ Tamanaha označuje za předmět tohoto zkoumání právně regulativní jevy, která přesahují státní hranice. V této fázi také přestává být právní pluralismus primárně deskriptivním projektem označujícím mnohost právních řádů na jedno území a začíná mít ve své globální podobě i normativní ambice.⁷⁸

2.2.2. Vymezení právního pluralismu

John Griffiths v článku *What is Legal Pluralism?* z roku 1986 kromě suverénního tvrzení „*právní pluralismus je fakt,*⁷⁹“ poskytuje i vymezení, co sám za právní pluralismus označuje. „*Právní pluralismus je atribut sociálního pole a ne ‚práva‘ nebo ‚právního systému‘. Deskriptivní teorie právního pluralismu se zabývá faktem, že v rámci jakéhokoliv daného pole může fungovat právo nejrozličnějšího původu. O sociálním řádu daného sociálního pole můžeme říct, že vykazuje právní pluralismus, pokud je v sociálním poli pozorovatelný více než jeden zdroj ‚práva‘, více než jeden ‚právní systém‘.*⁸⁰“

Právní pluralismus tak vychází z faktu, že sociální jednání se odehrává v rámci několika navzájem se překrývajících „semi-autonomních sociálních polí,“ a z něj vyplývající normativní různorodosti.⁸¹ Pojem „semi-autonomní sociální pole“ si Griffiths vypůjčil z díla Sally Moore, která ho definuje následovně:

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž, s. 233

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ TAMANAHA, Brian. *Legal Pluralism Explained: History, Theory, Consequences*. New York: Oxford University Press, 2021, s. 129.

⁷⁷ MICHAELS, Ralf. Global Legal Pluralism. *Annual Review of Law and Social Science*. 2009, s. 247.

⁷⁸ BERMAN, Paul. Understanding Legal Pluralism: From Local to Global, from Descriptive to Normative. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 17-18.

⁷⁹ GRIFFITHS, John. What is Legal Pluralism. *Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*, s. 4.

⁸⁰ Tamtéž, s. 38.

⁸¹ Tamtéž, parafrázováno.

„Semi-autonomní sociální pole je definované a jeho hranice jsou identifikovány ne jeho organizací (může se jednat o korporaci, nemusí), ale jeho procesní charakteristikou, faktem, že je schopné generovat pravidla a vynucovat nebo vyvolávat poslušnost.⁸²“

Sally Engle Merry tak na základě předchozí literatury dovodila, že právní pluralismus je „situace, ve které dva nebo více právních systémů koexistují ve stejném sociálním poli.⁸³“

Velmi podobně jako Griffiths ho v naší literatuře vymezuje např. Pavel Ondřejek, a to jako „popis objektivního práva platného na určitém území a pro určitý okruh subjektů, přičemž charakteristické je, že toto právo, které na subjekty na určitém území působí, má více samostatných zdrojů normativity. Jedná se tedy o více samostatných právních systémů.⁸⁴“

2.2.3. „Právní“

První a více kontroverzní složkou právního pluralismu je právě jeho označení za právní. Jak jsem popisoval výše s posunem od zkoumání interakcí mezi právem původních obyvatelů a právem koloniálním vystoupila do popředí věčná otázka právní filozofie: co je právo obsažená v konkrétnějším problému, který právní pluralisté řešili: proč zrovna „právní“ a ne normativní pluralismus?⁸⁵

Ve snaze obsáhnout do pojmu práva i nestátní normativní systémy se v rámci právního pluralismu začaly objevovat novější definice práva. Ať je to Teubnerovo pojetí, podle kterého je právním každý akt, který kóduje jednání na základě binarity legální/nelegální,⁸⁶ nebo Griffithsem přijaté a výše popsané semiautonomní sociální pole nebo pojetí de Sousa Santose práva jako „množiny regulovaných postupů a normativních standardů, považovaných za vymahatelné jakoukoliv skupinou, které přispívají ke vzniku a předcházení sporům a jejich urovnáním prostřednictvím diskurzu spojené s hrozbou síly,⁸⁷“ společným prvkem těchto definic je snaha rozšířit vymezení pojmu práva tak, aby zahrnovalo i nestátní normativní systémy.

⁸² MOORE, Sally. *Law and Social Change: The Semi-Autonomous Social Field as an Appropriate Subject of Study*. 1973, 7(4), s. 722.

⁸³ MERRY, Sally. Legal Pluralism. *Law & Society Review*. 1988, s. 870.

⁸⁴ ONDŘEJEK, Pavel. Perspektivy právního pluralismu v 21. století. In: GERLOCH, Aleš a Katarzyna KRZYŹÁNKOVÁ. *Právo v měnícím se světě*. Plzeň : Aleš Čeněk s.r.o., 2020, s. 196.

⁸⁵ TAMANAHA, Brian. Understanding Legal Pluralism: Past to Present, Local to Global. *Sydney Law Review*. 2007, 29, 1-63. St. John's Legal Research Paper No. 07-0800. s. 31.

⁸⁶ TEUBNER, Gunther. The Two Faces of Janus: Rethinking Legal Pluralism. *Cardozo Law Review*. 1993, 13(1443), 1451

⁸⁷ DE SOUSA SANTOS, Boaventura. *Toward a New Legal Common Sense: Law, Globalization, and Emancipation*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. s. 428-429.

Spolu s obnovením debaty o podstatě práva se znovu vynořily i názory, podle kterých je celá snaha o definici práva marný podnik, který je předem odsouzen k neúspěchu nebo je jeho užitečnost přinejmenším zpochybnitelná.⁸⁸

Jak uvádí Schauer, právo je sociální konstrukt, nikoliv přirozeně existující jev. Z toho důvodu na něj nelze nahlížet esencialistickým pohledem a způsob, jakým je tento pojem používán nemůže být chápán jako soubor nutných nebo dostačujících podmínek.⁸⁹ Schauer tvrdí, že o právu můžeme přemýšlet jako o sbírce obecně, ne však nutně, platných generalizací.⁹⁰ Vezmu-li si k ruce jeho příklad, např. výroky „Volva jsou spolehlivá,“ „ptáci létají“ apod., můžeme o těchto výrociích říci, že jsou obecně pravdivé a potvrzení jejich pravdivosti spočívá v tom, že většina takto vymezené třídy disponuje danou charakteristikou. V případě, že bychom usílovali o nutnou pravdivost těchto výroků, naši teorii by snadno mohl rozbít polárník ukazující na tučňáka, popř. motorista v odstavném pruhu, kterému už poněkolkáté jeho vůz dané značky vypověděl službu. Je samozřejmě pravda, že existují nelétaví ptáci, to ale nemění nic na skutečnosti, že převážná většina ptáků je létavá, a proto je toto tvrzení obecně pravdivé.

Na rozdíl od nutných pravd a zobecnění, jako je že trojúhelník má tři strany nebo že zlato má atomové číslo 79, které dané pojmy chápou esencialisticky, je tento přístup nevhodný ke zkoumání jevu práva. Schauer argumentuje, že při snaze najít podobně esencialistické nutné pravdy o právu, by nás stavělo před nemožný úkol najít společné a jednotící prvky („*užitečnou množinu esenciálních vlastností*“⁹¹) jevů jako je mezinárodní právo, právo Severní Koreje, právo Francie a dalších.

„Vezměme v potaz, například, do očí bijící nezvutitřnění konečného pravidla uznání ve zločinci vedených vojenských diktaturách jako je Zimbabwe nebo Severní Korea, kde je rozsáhlá kontrola chování, i pro vysoké vládní představitele, otázkou strachu. Nebo se zamysleme nad obecnou absencí vynutitelnosti v mezinárodním právu. Nebo absenci spojení se suverénním státem ve velké části práva soukromých a často nelegálních organizací, které nicméně mají propracované systémy primárních a sekundárních pravidel, nebo absenci primárních (ačkoliv ne sekundárních, pravomoc udělujících, pravidel) v arbitráži, mediaci nebo rodinném právu. Jednou možností je, že radikální rozmanitost právní zkušenosti poskytuje důkazy pro neexistenci uspokojivé definice práva, nebo jenom pochopení podstaty práva, co se týče esence, nebo nezbytných a dostačujících podmínek.“⁹²

⁸⁸ ROUGHAN, Nicole. Pluralist Authority and the Relation between Plurality and Pluralism. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 346.

⁸⁹ SCHAUER, Frederick. On the Nature of Nature of Law. *Archives for Philosophy of Law and Social Philosophy*. 2012, s. 458.

⁹⁰ Tamtéž, s. 461.

⁹¹ SCHAUER, Frederick. On the Nature of Nature of Law. *Archives for Philosophy of Law and Social Philosophy*. 2012, s. 466.

⁹² Tamtéž.

Schauer se dále zabývá otázkou, zda není možné, že i kdybychom našli esenciální vlastnosti práva, zda by nešlo o vlastnosti natolik abstraktní a neurčité, že by nakonec k našemu lepšímu pochopení právní zkušenosti vůbec nepomohly. Článek pak končí výzvou ke zkoumání podstaty práva prostřednictvím typických, ale ne nutně nezbytných nebo esencialistických vlastností, které nám mohou pomoci mnohé objasnit.⁹³

Poslední, dle mého zásadní poznámkou, je upozornění na to, že diferenciaci není totéž, co demarkace.⁹⁴ Jinými slovy to, že mezi dvěma věcmi nemůžeme udělat ostrou dělicí čáru, neznamená, že mezi nimi nemůžeme rozlišovat. Typickým příkladem, na kterém toto tvrzení jiní, ale i Schauer demonstrují je paradox hromady.⁹⁵ Můžeme s jistotou říct, že jedno zrnko písku není hromada písku. Patrně bychom se také shodli na tom, že dvacet tun písku hromada je. Ale co pět kilogramů písku? Dvacet? Padesát? Podobně poukazuje, jak uvádí Schauer, Bertrand Russell na pojem plešatosti.⁹⁶ Shodneme se, že osoba s bujnou kšticí plešatá není, člověk stížený alopecí ano. Ale co muž s výraznými kouty? Musí být hlava plešatého člověka kompletně holá, aby mohl být „opravdu“ plešatý? V takovýchto případech neexistuje jednoznačný způsob, jak určit, od jakého počtu zrněk písku, vlasů apod. je možné určit hranici pro správné užití pojmu, což nám ale nezabraňuje v rozlišování mezi jednotlivými stupni plešatosti nebo „hromadovitosti.“

A podobně tomu je podle Schauera v případě práva. Na jedné straně spektra máme austinovského ozbrojeného zločíníka, vydávajícího příkazy, které bychom se velmi zdráhali označit za právo. Oproti tomu nám stojí rozsáhlý komplex institucí, norem, obyčejů a komentářů tvořících římské právo, u kterého bychom se naopak velmi divili, kdyby mu bylo postavení práva upíráno.

V návaznosti na tento aspekt pojmu práva přijímají autoři jako van der Burg⁹⁷ na přístup, který právo umísťuje na kontinuum, kdy můžeme právní systém chápat jako určitý ideál, ke kterému se ostatní normativní řády mohou do určité míry přibližovat. V návaznosti na výše citované Schauerovy myšlenky bych poznamenal, že spíše než o dvourozměrnou osu „ne-právo – dokonalé zcela čisté právo“ jde o neuspořádané kontinuum v jehož rámci mohou mít různé normativní systémy různé sbírky vlastností, které z nich právo činí.⁹⁸

⁹³ Tamtéž, s. 467.

⁹⁴ Tamtéž, s. 462-463.

⁹⁵ Tamtéž, s. 463.

⁹⁶ Tamtéž, s. 463.

⁹⁷ VAN DER BURG, Wibren. Conceptual Theories of Law and the Challenges of Global Legal Pluralism. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 332.

⁹⁸ K ilustraci toho, proč se zdráhám hovořit o dvourozměrné ose, bych si dovolil vznést teoretickou otázku Co je víc právo? Systém s propracovanými kodexy a tradicí, který ale nemá spolehlivé vymáhací instituce v podobě soudů nebo systém se skvěle fungujícími soudy, které ale svá rozhodnutí zakládají spíše na zvycích nebo pravidlech ekvity? Tvrdit, že právní kodex systému „přidá 10 právních bodů,“ zatímco absence soudní soustavy ho o 15 takových bodů připraví, by bylo absurdní.

Tamanaha se s touto nemožností dosáhnout ucelené a funkční definice práva vypořádal přijetím relativistického přístupu, který nazývá socioprávní pozitivismus. Při konstrukci této definice navázal na Harta a jeho pojetí se snažil očistit od funkcionalismu a esencialismu a zároveň vzít v potaz výše naznačenou skutečnost, že právo je sociálním konstruktem.⁹⁹ Funkcionalistické přístupy k definici práva většinou staví na nějaké variaci tvrzení „právo je ...“ po které následuje vymezení funkcí, které právo ve společnosti plní.¹⁰⁰ Podle Tamanahy selhávají v tom, že nejsou schopny odlišit právo od ostatních systémů sociální kontroly, protože právo není jediným systémem sociální kontroly.¹⁰¹ Esencialistický přístup zase usiluje o abstrakci určité esenciální vlastnosti, kterou systém musí mít, aby mohl být považován za právní.¹⁰² Jak ale bylo popsáno výše, najít esenciální vlastnost fenoménu, který je kulturním nebo společenským produktem je obtížné, ne-li nemožné. Tamanaha se tak dostává k, dle vlastních slov holé, definici práva, podle které je právo „cokoliv, co lidé identifikují a skrze svoje sociální jednání s ním zacházejí jako s právem.“¹⁰³

V reakci na existenci právního pluralismu (v deskriptivním smyslu), povahu práva jako sociálního konstruktu a zjevnou neschopnost právní vědy vyprodukovat univerzální pojetí práva přichází van der Burg se svou alternativou v podobě právního interakcionismu, který shrnuje ve čtyřech tezí: 1) existuje mnoho druhů práva a jejich zdrojů, 2) neexistuje jedna charakteristika nebo soubor charakteristik, které by byly výlučně právní a činily tak z nějakého systému právní systém, ale dynamické příbuzné podobnosti, 3) právo je postupný pojem, tedy jsou různé stupně v jakých může být daný normativní systém právem, 4) mnohost definic je legitimní, pokud je opodstatněna ve světle kontextu a účelu.¹⁰⁴ S právním interakcionismem je tak neoddělitelně spojen konceptuální a definiční pluralismus. Konceptuální pluralismus se tak nesoustředí na nalezení jednoho specifického pojmu práva, ale akceptuje jako skutečnost, že vlastnosti práva a právních systémů se mohou lišit, být proměnlivé a právo je ve své podstatě víceznačný pojem.¹⁰⁵ Z konceptuálního pluralismu pak nutně vyplývá definiční pluralismus, který akceptuje, že může existovat více platných odůvodněných definic práva v závislosti na kontextu a účelu.¹⁰⁶

⁹⁹ TAMANAHA, Brian. *A General Jurisprudence of Law and Society*. 1. Oxford: Oxford University Press, 2001. s. 162.

¹⁰⁰ Tamanah, nonessentialist 312

¹⁰¹ Tamtéž, s. 313

¹⁰² TAMANAHA, Brian. *A General Jurisprudence of Law and Society*. 1. Oxford: Oxford University Press, 2001. s. 136.

¹⁰³ Tamtéž, s. 166.

¹⁰⁴ Parafrázováno z VAN DER BURG, Wibren. *Conceptual Theories of Law and the Challenges of Global Legal Pluralism*. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 332.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 319-338, s. 333-334.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 319-338, s. 335.

Van der Burg sám přiznává, že tato teorie se může jevit jako slabá tím, že je velmi široká a inkluzivní, ale právě v tom spatřuje její sílu.¹⁰⁷ Jedna teorie práva může nabídnout poznatky a vhledy, které jiná teorie nabídnout nemůže, a tento přístup tak představuje lepší přístup k pochopení práva z mnoha různých úhlů pohledu.¹⁰⁸ Otevřenost této teorie jí také umožňuje lépe uchopit a zkoumat právní fenomény v situaci právního pluralismu, kdy mezi sebou koliduje a je propleteno mnoho právních systémů s odlišnými stupni sofistikovanosti a odlišnými zdroji autority.¹⁰⁹

2.2.4. „Pluralismus“

Z výše uvedených definic je tedy zjevné, že druhou složkou právního pluralismu je mnohost v rámci určitého sociálního pole nebo území, a to mnohost systémů ne pouze normativních, ale právních. Jak uvádí Twining, většina právníků i neprávníků je ochotna akceptovat normativní (byť ne nutně právní) pluralismus jako společenský fakt, protože v každodenním životě se setkáváme s mnoha normami, a to právními, gramatickými, hygienickými, v péči o zdraví atd.¹¹⁰

Ač se pluralita norem může zdát akceptovatelná a problematické je primárně její označení za právní,¹¹¹ je na místě se odpovědět si na otázku, kterou Twining vznáší a to „v *každé diskusi o normativním nebo právním pluralismu je nutné mít dostatečně jasnou odpověď na otázku „pluralita čeho?“¹¹²“* V čem konkrétně tedy pluralita spočívá? Ve třech obecných oblastech můžeme pluralitu pozorovat v mnohosti stanovování právních pravidel, v systematice a pojetí právního systému,¹¹³ v mnohosti režimů a institucí schopných pravidla tvořit, uplatňovat a vymáhat,¹¹⁴ a v poslední řadě v mnohosti principů a hledisek na jejichž základě jsou právněpluralistické jevy obecně posuzovány a z nichž čerpají legitimitu.¹¹⁵

¹⁰⁷ VAN DER BURG, Wibren. *The Dynamics of Law and Morality: a Pluralist Account of Legal Interactionism*. Surrey: Ashgate Publishing Limited, 2014. s. 77.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ VAN DER BURG, Wibren. *Conceptual Theories of Law and the Challenges of Global Legal Pluralism*. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 319-338, s. 337-338.

¹¹⁰ TWINING, William. *Normative and Legal Pluralism: A Global Perspective*. *Duke Journal of Comparative & International Law*. 2010, s. 475-476.

¹¹¹ Tamtéž, s. 476.

¹¹² Tamtéž, s. 478.

¹¹³ ROUGHAN, Nicole. *Pluralist Authority and the Relation between Plurality and Pluralism*. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 346., ISIKSEL, Turkuler. *Global legal pluralism as fact and norm*. 2013, 2(2), s. 163 a násl.

¹¹⁴ ROUGHAN, Nicole. *Pluralist Authority and the Relation between Plurality and Pluralism*. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 346-347., ISIKSEL, Turkuler. *Global legal pluralism as fact and norm*. 2013, 2(2), s. 167 a násl.

¹¹⁵ ROUGHAN, Nicole. *Pluralist Authority and the Relation between Plurality and Pluralism*. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 347-348, ISIKSEL, Turkuler. *Global legal pluralism as fact and norm*. 2013, 2(2), s. 170-171.

Mnohost stanovování právních pravidel a mnohost systematiky a pojetí práva se projevuje v podobě otázek po samotné podstatě práva, nedostatečnosti jeho různých pojetí práva,¹¹⁶ vzájemné oddělení jednotlivých systémů, jejich uzavřenost/otevřenost, kritéria pro posouzení jejich „právnosti“ atd.¹¹⁷

V oblasti režimů a „právních“ institucí spočívá pluralita v odtržení od právněcentralistického „Vestfálského“ pojetí,¹¹⁸ kdy národní státy přestaly být jedinými právotvornými institucemi a vedle nich se začaly prosazovat i další méně či více formalizované instituce s odlišnou mírou specializace, intenzity regulace, její šíří atd.¹¹⁹

Třetí a poslední oblastí, ve které se pluralita projevuje, jsou pak principy a hlediska, které slouží jako hodnotící rámec pro dílčí právněpluralistické jevy.¹²⁰ Např. existenci a interakci šaría nebo právě níže popisovaného normativního systému společnosti Meta můžeme ve vztahu ke státnímu právu hodnotit perspektivou jejich legitimacy, v jaké míře poskytují ochranu lidským právům atd.¹²¹ Tato roztržitost je podle Isiksela způsobena tím, že oproti výše zmíněnému Vestfálskému pojetí, které bylo ve své podstatě také pluralitní, ale mělo na rozdíl od současného právního pluralismu princip svrchované rovnosti jako „meta-princip autority.“¹²² Při absenci takové jednotícího principu, který by sloužil jako ukazatel pro řešení sporů o autoritu, je mnohost alternativních řešení nevyhnutelná.¹²³

Z výše uvedeného je zjevné, že kromě obecné deskriptivního právního pluralismu (který byl typický pro první vlny) existuje i právní pluralismus normativní. V jeho normativní podobě rozlišuje Berman dva základní proudy: hmotněprávní a procesní. Ve své hmotněprávní nebo také silné podobě právní pluralismus usiluje o maximální možné zahrnutí a vyhovění všem možným normám a normativním systémům. Jedná se tak v podstatě o multikulturalistický projekt, který v některých sférách argumentuje co nejširší a největší možnou míru realizace rozličných právních řádů.¹²⁴

¹¹⁶ ISIKSEL, Turkuler. *Global legal pluralism as fact and norm*. 2013, 2(2), s. 166.

¹¹⁷ ROUGHAN, Nicole. Pluralist Authority and the Relation between Plurality and Pluralism. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 347.

¹¹⁸ ISIKSEL, Turkuler. *Global legal pluralism as fact and norm*. 2013, 2(2), s. 168

¹¹⁹ ROUGHAN, Nicole. Pluralist Authority and the Relation between Plurality and Pluralism. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 347.

¹²⁰ Tamtéž, s. 348.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² ISIKSEL, Turkuler. *Global legal pluralism as fact and norm*. 2013, 2(2), s. 170.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ BERMAN, Paul. The Evolution of Global Legal Pluralism. In: COTTERRELL, Roger a Maksymilian DEL MAR. *Authority in Transnational Legal Theory: Theorising Across Disciplines*. 2. Northampton: Edward Elgar, 2019., s. 155

Oproti tomu jeho procesní varianta usiluje o zapojení více komunit a normativních systémů do otevřeného dialogu.¹²⁵¹²⁶

Než se dostanu k bližšímu popisu Bermanovy představy normativního pluralismu, považují za důležité zmínit zásadní poznámku z pera Nicole Roughan. Zatímco pod pojmem plurality si představuje pouze deskriptivní fakt ve vnějším světě, pluralismus považuje za (pouze jednu z možných) reakci na tento stav.¹²⁷ Je potřeba mít na paměti, že pouhý stav plurality není sám o sobě hodnotou a jeho opodstatnění a ospravedlnění je závislé právě na cílech, kterých má být jeho prostřednictvím dosaženo.¹²⁸ Takovým cílem může být například dosažení takového prostředí, ve kterém je možná vyšší rozmanitost a participace rozličných skupin a právních řádů v dialogu,¹²⁹ odpadnutí nutnosti přílišné uniformizace a možnost zohlednění členství jednotlivců ve více rozmanitých komunitách a vzít v potaz jejich normativní rozdílnosti.¹³⁰ Další zajímavou rovinou tohoto přístupu je, že může vnést nový vhlad do debaty o uznání částečné autonomie např. národnostních nebo etnických menšin,¹³¹ zejména v případech, kdy daná menšina neusiluje o celkovou samostatnost a s ní spojenými dalšími povinnostmi, ale např. jen o možnost si některé své záležitosti spravovat sama.¹³²

Berman představuje ve snaze o produktivní a funkční výstavbu pluralistického právního rámce sérii mechanismů.¹³³ Krátce představím dva z těchto mechanismů, které jsou našemu prostředí povědomé, a to dialektické právní interakce a *margin of appreciation*. Berman ukazuje jejich příklady na vztahu mezi právními řády členských států Rady Evropy a normami obsaženými v Evropské úmluvě o lidských právech a judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (ESLP). Prostřednictvím dialogu mezi ESLP a ústavními soudy členských států se postupně ustálila situace, kdy vrcholné soudy členských států v zásadě přijaly primát ESLP co se týče výkladu a ochrany

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Kromě Bermana je zastáncem tohoto pojetí např. i Molly Land LAND, Molly. The Problem of Platform Law: Pluralistic Legal Ordering on Social Media. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 976., v naší literatuře na některé výhody poukazuje např. Pavel Ondřejek ONDŘEJEK, Pavel. Perspektivy právního pluralismu v 21. století. In: GERLOCH, Aleš a Katarzyna KRZYŹÁNKOVÁ. *Právo v měnícím se světě*. Plzeň : Aleš Čeněk s.r.o., 2020, s. 198 a násl.

¹²⁷ ROUGHAN, Nicole. Pluralist Authority and the Relation between Plurality and Pluralism. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 341.

¹²⁸ Tamtéž, s. 352.

¹²⁹ BERMAN, Paul. *Global legal pluralism: a jurisprudence of law beyond borders*. New York: Cambridge University Press, 2012, s. 145 a násl.

¹³⁰ Tamtéž, s. 147 a násl.

¹³¹ V detailu viz MÉGRET, Frédéric. Is There Ever a 'Right to One's Law'? An Exploration of Possible Rights Foundations for Legal Pluralism. *Israel Law Review*. 2012, , 3-34

¹³² Tamtéž, s. 14.

¹³³ Konkrétně to jsou dialektické právní interakce, *margins of appreciation*, režimy omezené autonomie, rámce subsidiarity, dohody o hybridní participaci, režimy vzájemného uznávání, dohody o bezpečných přístavech a přebytečnost jurisdikcí, viz BERMAN, Paul. *Global legal pluralism: a jurisprudence of law beyond borders*. New York: Cambridge University Press, 2012, s. 152 a násl.

lidských práv v Evropě, byť s určitými výhradami, co se týče rozporů s ústavním pořádkem členských států.¹³⁴ V podobném duchu v rámci rozhodovací praxe ESLP působí i doktrína *margin of appreciation*, která podle Bermanova náhledu umožňuje sladění mezi normami obsaženými v Evropské úmluvě o lidských právech, judikaturou ESLP a jednotlivými právními řády členských států, které mohou vykazovat určité místní zvláštnosti a odchylky.¹³⁵

Pluralismus ale nese i další aspekty, které můžeme vnímat spíše jako rizika než přínosy. Prvním a patrně nejzjevnějším rizikem je skutečnost, že v případě mnohosti právních (či paraprávních nebo normativních) systémů je jejich adresát vržen do stavu nejistoty, kdy neví, zda má následovat příkazy pramenící z jednoho systému, z obou nebo ani z jednoho. Další nástrahou pluralismu je, že zatímco právní systém samotný se může vyrovnat s vnitřními inkonzistencemi, ať prostřednictvím změny konfliktujících norem nebo za pomoci interpretačních principů jako *lex specialis derogat legi generali* atd. V případě, kdy nekonzistence vyplývá ze dvou nebo více normativních systémů, které po adresátovi požadují jak A tak non-A, a nejsou přítomné žádné způsoby řešení tohoto konfliktu, právní jistota jednotlivce je tak výrazně narušena.

2.2.5. Autorita

Někteří autoři se při diskuzích o právním pluralismu namísto k pojmům jako je stát, suverenita nebo jurisdikce uchylují raději k pojmu autority. Autorita pro tyto autory slouží jako alternativa ke státní moci zaštiťující právní řád a autoritativně vynucující pravidla.¹³⁶ Po přečtení předchozích řádků asi nebude příliš překvapivé, že i koncepce autority v právním pluralismu je odlišná od tradičního „monistického“ pojetí autority. Pojetí se shoduje v základním vymezení, co to autorita vlastně je, a to, že praktická autorita je „*normativní moc změnit normativní vztahy někoho jiného*“.¹³⁷ Podle Roughan toto vymezení odhaluje tři klíčové složky autority: autoritu jako moc, tedy praktickou možnost něco udělat, autoritu a její normativitu a tříprvkové složení autority.¹³⁸ Pojetí autority jako moci, možnosti něco udělat, být schopen ovlivnit jednání jiného patrně nevyžaduje další vysvětlení, nicméně další dvě složky už si zaslouží hlubší rozbor.

Normativita autority je tím, co ji odlišuje od pouhého donucení.¹³⁹ Bohužel nám právní teorie nepředstavuje jednoznačné vysvětlení, jaká je přesná povaha této normativity, zda vyvěrá z morálního ospravedlnění nebo povahy vztahů mezi jednotlivci. Pro účely této práce ponechám

¹³⁴ Tamtéž, s. 155-156.

¹³⁵ Tamtéž, s. 161.

¹³⁶ BERMAN, Paul. The Evolution of Global Legal Pluralism. In: COTTERRELL, Roger a Maksymilian DEL MAR. Authority in Transnational Legal Theory: Theorising Across Disciplines. 2. Northampton: Edward Elgar, 2019. s. 155.

¹³⁷ ROUGHAN, Nicole. *Authorities: Conflicts, Cooperation, and Transnational Legal Theory*. 1. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 19.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Tamtéž, s. 20.

problém legitimacy autority stranou a zaměřím se pouze na to, že autorita na rozdíl od pouhé donucení neklade ad hoc požadavky, ale že její normativní síla je nezávislá na obsahu jejího sdělení.¹⁴⁰ Jinými slovy, příkaz k určitému chování obsažený v obecné normě, která je nadána určitou autoritou, je uposlechnut ne proto, že by s ním jeho adresát souhlasil, nebo se snažil vyvarovat újmě, ale právě proto, že je vydán určitou autoritou. Oproti tomu donucení spočívající v pohružce „peníze nebo život“ v temné uličce neuposlechneme z důvodů, které by se vztahovaly k osobě lupiče, ale právě kvůli obsahu jeho sdělení.

Tři prvky autority podle Roughan spočívají v tom, že osoba A nadaná autoritou nemá nad osobou B ji podřízenou moc ve všech oblastech, ale právě pouze ve vymezené oblasti C.¹⁴¹ Tato oblast je samozřejmě klíčová a její šíře je určena jak typem autority, tj. co může reálně dělat, tak rozsahem její legitimacy.¹⁴²

V čem se ale „pluralistické“ pojetí autority liší, je, že se odklání od autority absolutní k autoritě relativní a od pevného pojetí autority k proměnlivému.¹⁴³ Relativita autority v tomto pojetí nespočívá v její míře v porovnání s autoritou jiného subjektu, ale naopak ve vztazích mezi jednotlivými překrývajícími se autoritami.¹⁴⁴ Mezi podmínky obecné ospravedlnění autority¹⁴⁵ Roughan přidává další podmínku, která vyžaduje, aby jakýkoliv překryv mezi více autoritami byl řešen způsobem, který „a) vylepší nebo alespoň nezhorší výsledky konformity s důvody, pro subjekty kterékoliv autority; b) je konzistentní s hodnotami chráněnými ospravedlněnými postupy, které zajišťují kterékoliv z autorit její postavení; c) je konzistentní s důvody správy, které se uplatní za daných okolností; d) je konzistentní s vedlejšími důvody vytvořenými překryvem nebo interakcí.“¹⁴⁶

Tento přístup ale koliduje s pojetím absolutními pojetím autority.¹⁴⁷ Například Razův názor, že všechny právní systémy si nárokují nadřazenost nad ostatními systémy, nemohou tak uznat podobný nárok jiného systému.¹⁴⁸ Roughan uvádí, že toto tvrzení nejen není empiricky podloženo,

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 20.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 26.

¹⁴² Tamtéž, s. 26.

¹⁴³ KRISCH, Nico. Authority, solid and liquid, in postnational governance. In: COTTERRELL, Roger a Maksymilian DEL MAR. *Authority in Transnational Legal Theory: Theorising Across Disciplines*. 2. Northampton: Edward Elgar, 2019, s. 26-27.

¹⁴⁴ ROUGHAN, Nicole. *Authorities: Conflicts, Cooperation, and Transnational Legal Theory*. 1. Oxford: Oxford University Press, 2013. s. 138., podrobněji poté na s. 158 a násl.

¹⁴⁵ Ty jsou podle Roughan následující: „1) existuje dostatečný důvod, proč mít autoritu než aby byly záležitosti rozhodovány soukromě; 2) postavení autority je osobě nebo orgánu přiznáno ospravedlněným postupem; 3) autorita je podporována nebo je konzistentní s vyvažováním účelů a důvodů správy; 4) autorita je podporována nebo je konzistentní s vedlejšími důvody; 5) její výkon by lépe umožnil subjektům přizpůsobit se důvodům jednání, které se na ně vztahují. viz ROUGHAN, Nicole. *Authorities: Conflicts, Cooperation, and Transnational Legal Theory*. 1. Oxford: Oxford University Press, 2013., s. 143.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ BERMAN, Paul. The Evolution of Global Legal Pluralism. In: COTTERRELL, Roger a Maksymilian DEL MAR. *Authority in Transnational Legal Theory: Theorising Across Disciplines*. 2. Northampton: Edward Elgar, 2019, s. 156.

¹⁴⁸ Tamtéž.

ale je dokonce i empiricky chybné.¹⁴⁹ Jako příklady uvádí např. pravidla upravující přeshraniční obchod, trestnou činnost nebo delikty. V těchto případech si právní řád daného státu nemusí vždy nárokovat naprostou nadřazenost, ale naopak kooperuje s ostatními právními řády. Roughan tvrdí, že relativní pojetí autority nám umožňuje lépe zohlednit skutečný stav věcí,¹⁵⁰ posoudit vztahy mezi autoritami a jaké by mělo být jejich řešení¹⁵¹ a zejména nabízí východisko ze situace pluralismu, které není založené na konfliktu, ale na spolupráci.¹⁵²¹⁵³

Alternativní náhled na autoritu nabízí také Kirsch. Ten staví do protikladu pevnou a proměnlivou autoritu.¹⁵⁴ Původ pevné autority sleduje v tradičním pojetí moderního státu a její podstatu ve formálních pevně daných hierarchických vztazích podřízenosti a nadřízenosti, schopnosti státu donutit adresáty k poslušnosti, poslušnost adresátů skrze formální, závazná pravidla a povinnosti a snaží se předcházet alternativním možnostem jednání subjektů.¹⁵⁵

Proměnlivá autorita se od stálé odlišuje zejména ve čtyřech oblastech:

- 1) je neformální, tj. spoléhá více na neformální prostředky jako jsou doporučení, pravidla dobré praxe než skrze příkazy a kolektivně závazná rozhodnutí, a to i v případech, kdy by mohla tato formální příkazy vydat;
- 2) spoléhá se na materiální základ svého postavení, ne na delegaci, ustavení nebo byrokracii. Namísto toho se při získání a upevnění svého postavení zaměřuje na vlastnosti jako je expertiza, morální hodnoty nebo schopnost řešit problémy;
- 3) je různorodá a pluralitní na rozdíl od pevné autority, která je chápána jako jednotná. Proměnlivá autorita tak může být plně pochopena pouze v jejím vztahu k ostatním autoritám a jejich reakcím.
- 4) je dynamická. Nestaví na pevných formálních strukturách s přesně vymezenými pravomocemi a funkcemi, což s sebou sice nese výhodu rychlejších a flexibilnějších operací,

¹⁴⁹ ROUGHAN, Nicole. *Authorities: Conflicts, Cooperation, and Transnational Legal Theory*. 1. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 155.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 155-156.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 143.

¹⁵² Tamtéž, s. 144.

¹⁵³ Stojí za povšimnutí, že tyto proklamované výhody relativního pojetí autority do značné míry „připravují hřiště“ Bermanovým principům pro řešení konfliktů v rámci právně pluralistického normativního rámce.

¹⁵⁴ KRISCH, Nico. *Authority, solid and liquid, in postnational governance*. In: COTTERRELL, Roger a Maksymilian DEL MAR. *Authority in Transnational Legal Theory: Theorising Across Disciplines*. 2. Northampton: Edward Elgar, 2019., s. 29-30.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 40-41

ale spolu s materiálním základem činí autoritu méně stabilní a více náchylnou k nahrazení jinými autoritami.¹⁵⁶

Tento náhled má nesporné výhody v tom, že nám rozšiřuje chápání jednotlivých aktérů na poli normativity (sundává nám slovy Kirsche „*klapky z očí*“¹⁵⁷), ale nese s sebou i komplikace a vlastní výzvy. Proměnlivá autorita je mnohem hůře uchopitelná a identifikovatelná oproti stále, což omezuje možnosti kritiky a efektivního napadání jednání autority i jí samotné.¹⁵⁸ Spolu s tím souvisí i možnost použití mechanismů odpovědnosti jako je přezkum soudy nebo veřejností a nutnost hledání nových odpovědnostních rámců.¹⁵⁹ Podle Kirsche si ale ani přes tyto komplikace nemůžeme dovolit proměnlivé formy autority ignorovat. Ač může být hledání způsobů, jak reagovat na proměnlivé autority, náročné, absence takových řešení může těmto proměnlivým autoritám poskytnout široké hrací pole a moc bez odpovídající odpovědnosti.¹⁶⁰

Tato nová chápání pojmu autority nejen rozšiřují spektrum jevů, které můžeme zkoumat,¹⁶¹ ale umožňují řešit problémy pramenící z plurality normativit, které právní věda s tradičním pojetím absolutní a pevné autority nedokáže adekvátně řešit.¹⁶² Za zmínku stojí i poznámka, že relativní autorita nemusí být nutně slabší než absolutní autorita. Berman v tomto odkazuje na Kirschovo zkoumání, jak se vnitrostátní soudy na nižších úrovních dovolávají autority ESLP, což pak zvyšuje jejich vlastní autoritu v rámci vnitrostátního právního systému.¹⁶³

2.2.6. Kritika právního pluralismu

Právní pluralismus, jak se prolínalo předchozími stránkami, byl cílem značné kritiky, a to jak ze strany „zastánců“ právního centralismu, tak i ze strany autorů do nějaké míry spojených s právním pluralismem. Vzhledem k výše zmiňované neuspořádanosti a různorodosti autorů shrnovaných pod směr právního pluralismu je obtížné konstruovat obecnou kritiku tohoto směru, ale v kritice dílčích teorií nebo základních premis tohoto proudu je možné pozorovat určité oblasti, na které se kritika zaměřuje. Hlavní směry kritiky, které jsem v literatuře vypožoroval jsou zejména přílišné

¹⁵⁶ Zkráceno a parafrázováno z KRISCH, Nico. Authority, solid and liquid, in postnational governance. In: COTTERRELL, Roger a Maksymilian DEL MAR. *Authority in Transnational Legal Theory: Theorising Across Disciplines*. 2. Northampton: Edward Elgar, 2019, s. 40-43.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 33.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 46.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 47.

¹⁶¹ Viz výše.

¹⁶² ROUGHAN, Nicole. Pluralist Authority and the Relation between Plurality and Pluralism. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 358.

¹⁶³ BERMAN, Paul. The Evolution of Global Legal Pluralism. In: COTTERRELL, Roger a Maksymilian DEL MAR. *Authority in Transnational Legal Theory: Theorising Across Disciplines*. 2. Northampton: Edward Elgar, 2019, s. 158.

rozměňování pojmu práva, možná hrozba pro dosaženou ochranu lidských práv a současné liberálně demokratické režimy a ideologické předsudky, které si autoři s sebou nesou.

První oblast kritiky je spojena s obavou z důsledků přílišného rozšíření významu pojmu právo. Jak uvádí Merry „*V jaké chvíli přestaneme mluvit o právu a popisujeme běžný společenský život? Je užitečné nazývat všechny tyto formy stanovování pravidel chování právem? Při psaní o právním pluralismu sbledávám, že v momentě, kdy byl právní centralismus poražen, nazývání všech forem stanovování právních pravidel, které nejsou státním právem, právem, komplikuje analýzu.*¹⁶⁴“ Griffiths se ve svých dřívějších pracích nebál jít až tak daleko, že podle něj je „*všechna sociální kontrola více či méně právní.*¹⁶⁵“ Tamanaha tento Griffithsův postoj považuje za chybný a porovnává ho s přístupem Ehrlicha a Malinowského, kteří byli oba kritizováni za příliš široké vymezení práva.¹⁶⁶ Zásadním problémem Griffithsovy výše citované teze je, že směšuje právo a sociální kontrolu v jedno. Namísto toho, aby právo považoval za podmnožinu forem sociální kontroly, tak naznačuje, že „právnost“ je vlastností, která je vlastní všem formám sociální kontroly a pouze se liší ve své intenzitě.¹⁶⁷

Ke kritikům právního pluralismu, resp. jeho označení za právní, se nakonec připojil ten nejméně očekávaný ze všech, a to právě jeden z jeho největších propagátorů a průkopníků, John Griffiths. Podle Griffithse není právo vhodným teoretickým předmětem sociologie práva, naopak by se měla zaměřit obecněji na sociální kontrolu.¹⁶⁸ Společně s tím tak navrhuje změnu názvosloví z „právního“ na normativní pluralismus.¹⁶⁹

Roberts uvádí, že jedním z problémů právního pluralismu je i fakt, že znovu obživuje bolestivý problém definice práva,¹⁷⁰ který, jak jsem uváděl výše, je věčnou a pravděpodobně neřešitelnou otázkou právní filozofie. Mezi těmi, kteří kritizovali právní pluralismus pro roztržičnost a nedostatky v oblasti formulace, co si vlastně pod pojmem práva představují, byl mimo jiné i výše zmiňovaný Brian Tamanaha.¹⁷¹

Spolu s výše uvedenými obavami se pojí i další námitka, a to, že státní právo je stále nejdůležitějším a nejvíce zkoumaným právním fenoménem. Ač tuto skutečnost považujeme za limitující naše

¹⁶⁴ MERRY, Sally. Legal Pluralism. *Law & Society Review*. 1988, s. 878.

¹⁶⁵ GRIFFITHS, John. What is Legal Pluralism. *Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*. 1986, pozn. pod čarou č. 3

¹⁶⁶ TAMANAHA, Brian. *Legal Pluralism Explained: History, Theory, Consequences*. New York: Oxford University Press, 2021, s. 189.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 187.

¹⁶⁸ Stojí ovšem za poznámku, že toto Griffithsovo tvrzení se zaměřuje pouze na předmět právní sociologie a podobně silná tvrzení nevznáší např. pro oblasti právní filozofie apod.

¹⁶⁹ GRIFFITHS, John. The Idea of Sociology of Law and its Relation to Law and to Sociology. In: FREEMAN, Michael. *Law and Sociology*. Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 49-68, s. 64.

¹⁷⁰ ROBERTS, Simon. Against Legal Pluralism. *The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*. 1998, s. 97.

¹⁷¹ TAMANAHA, Brian. *A General Jurisprudence of Law and Society*. 1. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 171 a další.

možné poznání, přízemní nebo snad i ideologicky zaslepenou, nezbyvá než akceptovat, že státní právo je obor, na který se zaměřuje drtivá většina právního vzdělávání, které pojmovým aparátem a způsobem myšlení vybavuje budoucí právní profesionály právě na setkání s tímto systémem.¹⁷²

S otázkou dominance státního práva ve vzdělávání a uvažování právníků pravděpodobně souvisí i kritika údajného právního centralismu u novodobých nebo současných teoretiků. V dílech autorů jako je Hart, Kelsen, nebo Raz není explicitně uvedeno, že by se jejich pojetí práva mohla vztahovat pouze na státní právo, ba naopak, Hartovi je některými kritiky vyčítána příliš vysoká míra inkuzivity.¹⁷³ Může být ale překvapivé, pokud je převážná část jejich pozornosti zaměřená na státní právo jako pro ně nejvýraznější právní systém? Lze vůbec na základě této skutečnosti dovozovat jejich centralistické přesvědčení, pokud tomu nic v jejich teoriích nenasvědčuje? Patrně ne.

Bezprostřednějším a méně teoretickým souborem námitek je, že přijetí pluralismu a vyšší míra zohledňování nestátních právních systémů může vést ke snížení již dosažené úrovně ochrany lidských práv, erozi právní jistoty, popř. i může ohrozit liberální demokracie. Příklad, jak může právní pluralismus zasahovat do lidských práv představuje Cohen na možných důsledcích uznání právních systémů náboženských a jiných menšin, zejména v oblasti rodinného práva.¹⁷⁴ V řadě náboženských právních tradic podle Cohen stále převládá silně patriarchální model výrazně limitující práva žen, jmenovitě v oblasti možnosti rozvodu manželství apod.¹⁷⁵ V případě převedení části rodinněprávních pravomocí (slovy pluralismu uznání nestátního právního systému) by tak ženy z dané skupiny byly „uvězněny“ v daném právním systému, který jim neposkytuje zdaleka takovou právní ochranu jako státní, popř. lidskoprávní závazky daného státu.¹⁷⁶ I v případě, že by v daných otázkách měl stát a daná menšina společnou jurisdikci, například možností přezkumu rozhodnutí nestátních soudů státními, minimálně v prvním stupni by tak byly ženy vystaveny rozhodnutím, které by zasahovaly do jejich lidských práv stanovených mezinárodním i státním právem. Ač by tento přístup mohl vést k vyššímu zohlednění kulturních a jiných odlišností, podle Cohen je jeho cena příliš vysoká.¹⁷⁷

Dalším bodem kritiky je, že přijetí normativního právního pluralismu představuje hrozbu pro předvídatelnost práva a pro právní stát popř. vládu práva. Capps a Machin např. uznávají, že i

¹⁷² TWINING, William. *General Jurisprudence: Understanding Law from Global Perspective*. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 367.

¹⁷³ FABRA-ZAMORA, Jorge. The Conceptual Problems Arising from Legal Pluralism. *Canadian Journal of Law and Society*. 2022, **37**(1), s. 159.

¹⁷⁴ COHEN, Jean. The politics and risks of the new legal pluralism in the domain of intimacy. *International Journal of Constitutional Law*. 2012, **10**(2), s. 384.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 388.

¹⁷⁷ Tamtéž.

současné vnitrostátní právo je do určité míry nepředvídatelné (např. kvůli otevřené textuře jazyka) a adresát právních norem neví s jistotou, jaký bude výsledek případného sporu až do autoritativního rozhodnutí.¹⁷⁸ Stejným dechem však dodávají, že se nejedná o naprostou nejistotu, protože se jednotlivec může opřít o jak již existující rozhodovací praxi, tak i obecné principy daného systému. V případě, že je jednotlivec subjektem více právních systémů, z nichž žádný nemá (v krajní právně pluralistické pozici) prioritu před ostatními, dostává se jednotlivec do stavu nejistoty druhého řádu; není si jistý, který z nejistých výsledků má očekávat.

Posledním směrem kritiky, kterým se budu zabývat, je vnitřní ideologická předpojatost, až nekonzistentnost, některých proudů právního pluralismu. Galán a Patterson kritizují Bermanovo pojetí normativního pluralismu jako ideologicky zkreslené a jeho případné výsledky jako arbitrární.¹⁷⁹ Podle jejich názoru právní pluralismus v Bermanově pojetí na jedné straně vyzývá hodnoty kosmopolity a používá hodnotu diverzity jako své opodstatnění, ale zároveň obsahuje ne explicitně přiznané liberální hodnoty, vůči kterým posuzuje jednotlivé „právní“ řády a na kterých staví ideu konstruktivního dialogu mezi nimi.¹⁸⁰

2.3. Shrnutí

Právní pluralismus, jak se mi snad podařilo dokázat, rozhodně není jednotný myšlenkový směr. Jeho autoři se k němu střídavě přiklánějí a odklánějí¹⁸¹ a z hlediska pojmového vymezení a teorií by se dalo hovořit i o pluralismu právních pluralismů. Nicméně se domnívám, že jeho poznatky a závěry některých z jeho autorů nám pomohou přijmout plastičtější pojetí, toho, co je právo a regulace obecně, a lépe nás tak připraví na posouzení a analýzu normativního systému Meta, kterým se budu zabývat níže.

3. Postavení Meta

Před popisem normativního systému Meta a analýze rozhodnutí Oversight Board je potřeba se zaměřit na Meta jako digitální platformu a z toho vyplývající důsledky. Aby bylo možné náležitě zhodnotit význam platform a jejich normativních systémů, je nejdříve potřeba detailněji porozumět jejich fungování.

Platformy jsou stále relativně novým komplikovaným jevem a při jejich zkoumání je nutné k nim přistupovat z více úhlů. Z toho důvodu se budu zabývat platformami v jejich čtyřech hlavních

¹⁷⁸ CAPPS, Patrick a Dean MACHIN. The Problem of Global Law. *The Modern Law Review*. 2011, 74(5), s. 802.

¹⁷⁹ GALÁN, ALexis a Dennis PATTERSON. The limits of normative legal pluralism: Review of Paul Schiff Berman, Global Legal Pluralism: A Jurisprudence of Law Beyond Borders. *International Journal of Constitutional Law*. 2013, 11(3), s. 798

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 793 a násl.

¹⁸¹ Viz např. myšlenkový vývoj Briana Tamanahy a Johna Griffithse

podobách: jako služby a stránky, určené k online hostování obsahu nahrávaného uživateli; jako veřejný prostor; jako veřejnou digitální infrastrukturu a jako mocenskou architekturu.

Každý z těchto přístupů k platformám akcentuje a vynáší na povrch odlišné aspekty jejich fungování a povahy, ale ukáže se, že spolu ve výsledku neoddělitelně souvisí a interagují.

3.1. Platformy jako online aplikace a služby

Co tedy vlastně platformy jsou? Jak, už jsem uvedl výše, jedná se o velmi široký a neurčitý pojem, jehož obsah se může výrazně měnit, nazíráme-li na něj optikou různých vědních disciplín.¹⁸² Robert Gorwy jej vymezuje následovně: jako platforma se označují aplikace a služby nabízené online a jako platformová společnost právnická osoba, která tyto služby zprostředkovává.¹⁸³

Podrobněji pojem platformy rozpracovává Gillespie a to jako „*online stránky a služby, které hostují, organizují a nechávají kolovat uživateli sdílený obsah nebo sociální interakce za uživatele, aniž by vytvořili nebo zadali tento obsah, vystavené na infrastruktuře, která v rámci kolování informací zpracovává data za účelem služeb zákazníkům, inzerce a zisku.*“¹⁸⁴

Toto pojetí víceméně odpovídá pojetí jiných autorů, kteří platformy chápou jako „*programovatelnou digitální architekturu, navrženou k organizaci interakcí mezi uživateli.*“¹⁸⁵ I když můžeme mezi těmito vymezeními vysledovat drobné rozdíly, nejsou dle mého názoru zásadní a pro poměrně jasnou představu, co se rozumí pod pojmem „platforma,“ dostačují.

Gillespie pak svou definici doplňuje o čtvrtou část, a to, že všechny platformy moderují a musí moderovat obsah a aktivitu uživatelů, za pomoci detekování, revize a vynucování svých pravidel.¹⁸⁶

Toto označení není, jak uvádí Gillespie,¹⁸⁷ pouze neutrálním pojmenováním pro nový typ služeb nabízených soukromými osobami, ale má hlubší sémantický a politický význam. Platformovým společenstvem může napomáhat k vytvoření dojmu, že se jedná o pouhou „nástěnku,“ na kterou uživatelé připínají své příspěvky a role platformové společnosti je odebrat pouze ten nejzávadnější obsah, čímž jejich odpovědnost, co se obsahu týče končí.

Bohužel ani tím není problém bližšího zařazení a klasifikace platform vyčerpán. Výše uvedenou definici splňují platformy jako je Facebook nebo Twitter, ale stejně tak ji splňuje Airbnb, Uber a

¹⁸² GORWA, Robert. What is platform governance?. *Information, Communication & Society*. 2019, s. 856.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ GILLESPIE, Tarleton. Custodians of the internet: platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media. New Haven: Yale University Press, 2018., s. 18.

¹⁸⁵ DIJCK, van, Thomas POELL a Martijn WAAL. The Platform Society: Public values in a connective world. New York: Oxford University Press, 2018. s. 4., SRNICEK, Nick. Platform Capitalism. Cambridge: Polity Press, 2017.s. 31.

¹⁸⁶ GILLESPIE, Tarleton. Custodians of the internet: platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media. New Haven: Yale University Press, 2018, s. 21.

¹⁸⁷ GILLESPIE, Tarleton. The politics of 'platforms!'. *New media and society*. 2010, s. 357.

další. Platformy, na které zaměřím svůj zájem, protože jsou svou povahou nejbližší onomu veřejnému fóru a mají největší význam pro svobodu projevu v digitálním prostoru, jsou platformy jako je Facebook, Twitter, Google a další, označované jako reklamní.¹⁸⁸

Tam, kde se v textu nadále zmiňuji o platformách, mám na mysli právě tuto podmnožinu platformem označovaných jako reklamní.

3.2. Platformy jako veřejný prostor

V roce 2021 měla sociální síť Facebook 2 740 milionů uživatelů. YouTube byl druhý ve vedení s počtem 2 291 milionu uživatelů. Instagram se může pochlubit 1 221 miliony uživatelů. Twitter, Quora, Reddit, Pinterest, všechny tyto platformy mají 300 a více milionů aktivních uživatelů.¹⁸⁹ Dá se s jistotou prohlásit, že tyto platformy představují nesmírně rozsáhlý a velmi významný prostor, ve kterém může docházet k interakci jednotlivců z celého světa v nejrůznějších podobách. Může jít o banální projevy radosti z dobré večere v restauraci, narození dítěte, vyjádření politických názorů až po nenávistné projevy¹⁹⁰ nebo propagaci terorismu.¹⁹¹ Stejně tak ale můžou platformy usnadňovat politickou participaci a aktivizaci.¹⁹² Ať se budeme soustředit na negativní nebo pozitivní aspekty, které platformy (zejména v podobě sociálních médií) přinášejí, jedno je nesporné; pokud se chceme zaměřit na výměnu informací a svobodný projev v současnosti, platformy nemohou zůstat stranou.

Jednou ze zásadních změn, kterou platformy přinesly, bylo odstranění „editorské bariéry“ mezi uživateli obsahu.¹⁹³ Zatímco v případě tradičních médií 20. století stála přenosu informací mezi uživateli (chcete-li čtenáři, diváky, posluchači) překážka v podobě editora novin, televizního nebo rozhlasového vysílání, v době platformem je každý uživatel zároveň i hlasatelem.¹⁹⁴

Z tohoto a dalších důvodů není možné na platformy pohlížet jako na tradiční média, ostatně tomu odpovídá i např. současné pojetí odpovědnosti platformem za obsah v USA¹⁹⁵ a v průběhu první

¹⁸⁸ SRNICEK, Nick. Platform Capitalism. Cambridge: Polity Press, 2017. s. 51.

¹⁸⁹ AUXIER, Brooke a Monica ANDERSON. *Social Media Use in 2021*. Washington D.C.: Pew Research Center, 2021

¹⁹⁰ Pro podrobnější analýzu nenávistných projevů na internetu viz BEAUSOLEIL, Lauren. Free, Hateful, and Posted: Rethinking First Amendment Protection of Hate Speech in a Social Media World. *Boston College Law Review*. 2019, , 2101-2144., MÜLLER, Karsten a Carlo SCHWARZ. Fanning the Flames of Hate: Social Media and Hate Crime. *SSRN Electronic Journal*. 2017.

¹⁹¹ Propagace a podpora terorismu a teroristických hnutí je jednou z mála oblastí, ve kterých se národní státy popř. nadnárodní organizace nezdráhaly uvalit na internetové zprostředkovatele povinnosti obsah odstraňovat.

¹⁹² SMITH, Marisa, Lillie WILLIAMSON a Cabral BIGMAN. Can Social Media News Encourage Activism? The Impact of Discrimination News Frames on College Student's Activism Intentions. *Social Media + Society*. 2020, s. 7

¹⁹³ KLONICK, Kate. The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. *Harvard Law Review*. 2018, **131**(6), s. 1603.

¹⁹⁴ BALKIN, Jack. Free Speech in the Algorithmic Society: Big Data, Private Governance, and New School Speech Regulation. *UC Davis Law Review*. 2018, s. 1151.

¹⁹⁵ Pro přehled současné podoby právní odpovědnosti platformem v USA viz KLONICK, Kate. The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. *Harvard Law Review*. 2018, **131**(6), 1599-1670.

poloviny minulé dekády i v Evropské unii.¹⁹⁶ Podle tohoto pojetí jsou platformy chápány jako pouzí zprostředkovatelé interakcí mezi uživateli, a jejich odpovědnost za uživateli sdílený obsah je výrazně omezená.¹⁹⁷ Toto pojetí ovšem neodpovídá skutečnosti. Platformy nejsou pouhými zprostředkovateli interakcí a výměny obsahu mezi uživateli, ale, jak rozeberu dále, jsou důležitými veřejnými fóry a správci a funkčními suverény digitálního prostoru.¹⁹⁸

Představa platform a šířeji i internetu jako veřejného prostoru pro realizaci svobody slova působí do určité míry samozřejmě, svůj podíl na tom nespíše i mají raná očekávání internetu jako nespázaného demokratického prostoru.¹⁹⁹ Jak ovšem uvádí Ardia,²⁰⁰ při bližším pohledu začíná mít toto pojetí stále výraznější trhliny. Platformy jsou v rukou soukromých společností, provozované na soukromě vlastněných serverech, zpřístupňované a propojené soukromě vlastněnou fyzickou infrastrukturou.²⁰¹ Důsledky a možná rizika toho, že jsou platformy v soukromých rukou rozeberu v kapitole zabývající se rozborem rozhodnutí Oversight Board.

Navzdory tomu, že platformy jsou skutečně pevně v rukou soukromých společností, věřím, že významná část utopických vizí z raných let internetu přežila. Domnívám se, že právě kvůli přístupu platformových společností, které se snažily platformy otevřít co největšímu počtu uživatelů, se z platform stala jakási veřejná fóra, byť ne nutně ve stejné podobě, na jakou jsme zvyklí.

3.2.1. Platformy jako veřejná fóra

Doktrína veřejného fóra, ve velmi zjednodušené podobě, slouží k určení prostorů, které byly buď tradičně používány nebo konkrétně určeny k realizaci svobody projevu jednotlivců a stát by do nich tak neměl zasahovat.²⁰² Mezi tato tradiční veřejná fóra Nejvyšší soud USA zahrnul například chodníky, náměstí a další prostory, které byly „od nepaměti využívány k projevům.“²⁰³

¹⁹⁶ DE GREGORIO, Giovanni. The Rise of Digital Constitutionalism in the European Union. *International Journal of Constitutional Law*. 2021, s. 3 a násl.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 5., KLONICK, Kate. The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. *Harvard Law Review*. 2018, **131**(6), s. 1603.

¹⁹⁸ Viz například BALKIN, Jack. Free Speech is a Triangle. *Columbia Law Review*. 2018, s. 2021., PETERS, Jonathan. The "Sovereigns of cyberspace" and state action: the first amendment's application—or lack thereof—to third-party platforms. *Berkeley Technology Law Journal*. 2017, s. 1012., KLONICK, Kate. The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. *Harvard Law Review*. 2018, **131**(6), s. 1663., PASQUALE, Frank. From Territorial to Functional Sovereignty: The Case of Amazon. In: LPE Project. 2017. Dostupné také z: <https://lpeproject.org/blog/from-territorial-to-functional-sovereignty-the-case-of-amazon/>

¹⁹⁹ BARROW, John. A Declaration of the Independence of Cyberspace. In: Electronic Frontier Foundation. 1996. Dostupné také z: <https://www.eff.org/cyberspace-independence>

²⁰⁰ ARDIA, David. Free Speech Savior or Shield for Scoundrels: An Empirical Study of Intermediary Immunity Under Section 230 of The Communication Decency Act. *Loyola of Los Angeles Law Review*. 2010, s. 373.

²⁰¹ Někteří autoři se nebojí jít ještě dál a vztah platformových společností a uživatelů označují jako „technofeudalismus,“ viz GEDDES, Katrina. Meet Your New Overlords: How Digital Platforms Develop and Sustain Technofeudalism. *Columbia Journal of Law and the Arts*. 2020, , 455-485.

²⁰² LIDSKY, Lyrisa. Public Forum 2.0. *Boston University Law Review*. 2011, s. 1981., CAPLAN, Aaron. Invasion of Public Forum Doctrine. *Willamette Law Review*. 2010, s. 649.

²⁰³ Marsh v. Alabama, 326 U.S. 501 (1946)

Na doktríně veřejného fóra v tomto kontextu je přitažlivé, že Nejvyšší soud USA ji rozšířil takovým způsobem, že se vztahuje na soukromě vlastněné prostory, které ale mají povahu veřejného fóra. V případě rozsudku *Marsh v. Alabama* šlo o město v soukromém vlastnictví,²⁰⁴ v dalších navazujících případech šlo například o nákupní centra.

Doktrína veřejného fóra má své slabiny; co je vlastně veřejné fórum je vymezeno nekonkrétně a bez ostrých hranic.²⁰⁵ Další možnou komplikací pro aplikaci na případ platform je skutečnost, že je při rozhodování soudů ve Spojených státech užívána primárně jako analytický nástroj k posouzení, zda se na nějaký prostor, ve kterém došlo k omezení práva mluvího na svobodný projev, vztahuje ochrana podle prvního dodatku k Ústavě Spojených států.

Navzdory těmto aplikačním omezením se domnívám, že z čistě materiálního hlediska nám tato doktrína může pomoci projasnit, jak bychom měli na platformy nahlížet. Jsem přesvědčen, že myšlenky, na kterých doktrína veřejného fóra stojí, jsou uplatnitelné i na digitální prostor. Zároveň je nutné mít neustále na paměti, že hrozba pro svobodný projev nepřichází pouze ze strany státu, ale že soukromá regulace dokáže být přinejmenším stejně, nebo i více účinná než represivní státní legislativa.²⁰⁶

Proč se domnívám, že je doktrína veřejného fóra vhodným nástrojem pro posuzování významu platform pro svobodný projev? Pomáhá nám totiž vyřešit jeden zásadní problém, a to střet svobody projevu uživatelů na straně jedné a vlastnických práv platformových společností na straně druhé.

Aplikací doktríny veřejného fóra v digitálním prostoru se zabývá Peters a předkládá její alternativní verzi, která je těmto novým podmínkám uzpůsobená.²⁰⁷ Dle jeho názoru by se doktrína veřejného fóra, jak byla představena v případě *Marsh v. Alabama*,²⁰⁸ měla rozšířit a být chápána funkčně. Nejvyšší soud Spojených států v tomto případě stanovil, že „*čím více vlastník, ve svůj prospěch, otevírá*

²⁰⁴ V dané věci šlo o otázku, zda se na mormonské misionáře v soukromě vlastněném městě vztahuje ochrana podle prvního dodatku Ústavy Spojených států nebo ne. Nejvyšší soud dovedl, že ano, a to právě z toho důvodu, že ač bylo město soukromě vlastněné, je jedním z příkladů tradičních veřejných fór.

²⁰⁵ LIDSKY, Lyriisa. Public Forum 2.0. *Boston University Law Review*. 2011, s. 1980.

²⁰⁶ Kvůli rozdílné technologické vybavenosti, znalostí prostředí a přístupu k datům je naopak regulace digitálního prostoru ze strany soukromých subjektů naopak většinou účinnější, rychlejší a pružnější než regulace ze strany státu, viz BALKIN, Jack. Free Speech is a Triangle. *Columbia Law Review*. 2018, s. 2019. a BERMAN, Paul. Cyberspace and State Action Debate: The Cultural Value of Applying Constitutional Norms to "Private" Regulation. *University of Colorado Law Review*. 2000, s. 1294.

²⁰⁷ PETERS, Jonathan. The "Sovereigns of cyberspace" and state action: the first amendment's application—or lack thereof—to third-party platforms. *Berkeley Technology Law Journal*. 2017, s. 1022.

²⁰⁸ V tomto případě šlo o otázku, zda jednotlivcům na území soukromě vlastněného města svědčí ochrana jejich svobody projevu podle prvního dodatku. Nejvyšší soud Spojených států se v této otázce přiklonil, že ano, viz *Marsh v. Alabama*, 326 U.S. 501, 502 (1946)

*svůj majetek k užití obecné veřejnosti, tím více jsou jeho práva omezována zákonnými a ústavními právy těch, kteří tento majetek používají.*²⁰⁹

Peters považuje tento názor za východisko, které nám umožní posoudit, zda na sebe soukromý majetek vzal veřejné charakteristiky a brát vlastnictví jako pouze jeden z faktorů. Doplňujícími kritérii by tak byla povaha posuzovaného soukromého majetku a zda je tento prostor provozován tak, aby byl veřejností užíván k realizaci jejich projevu.²¹⁰ V této konstelaci by tak bylo možné lépe posoudit, zda je posuzovaný majetek skutečně funkčně veřejným prostorem a dosáhnout řešení, které bude co možná nejvíce šetřit práva zúčastněných subjektů.

3.2.2. Význam platform pro svobodu slova

Otázkou významu platform (konkrétně sociální síť Facebook) ve vztahu ke svobodě slova se zabýval Nejvyšší soud Spojených států v případě *Packingham vs. North Carolina*²¹¹ a vyjádřil se zcela jednoznačně. Uvádí, že byt' „*v minulosti mohlo být náročné určit, které místo je tím nejvýznamnějším pro výměnu názorů, dnes o odpovědi nemůže být pochyb: je jím digitální prostor.*“²¹² V tomto bodě je důležité zmínit, že v posuzované věci se Nejvyšší soud USA vyslovil pouze proti omezení možnosti užívat sociální síť ze strany státu, tj. že pokud stát zakáže určité skupině osob používat sociální síť, zasahuje tak do jejich ústavně zaručených práv na svobodu projevu. To by ovšem nemělo zastínit fakt, že sociální síť byly Nejvyšším soudem USA uznány jako natolik významný prostor, ve kterém je možné realizovat svobodu projevu, že je jakékoliv omezení v jeho užívání ze strany státu nepřípustné.

Vezmeme-li v potaz, že platformy jsou v zásadě všem otevřeny a je v jejich vlastním zájmu, aby měly co nejvíce uživatelů, je zjevné, že platformové společnosti svůj majetek skutečně otevírají široké veřejnosti, aby se na něm politicky, ekonomicky a společensky angažovala, vyjadřovala své názory, sdílela nejrůznější informace, jinými slovy: realizovala svá práva na svobodný projev. V této situaci lze akceptovat, že by platformové společnosti měly strpět určitý zásah do svých vlastnických práv v podobě vyšší míry respektu k právům uživatelů, protože jim svůj majetek otevřely.

3.3. Platformy jako infrastruktura

Třetí úhel pohledu, který je při zkoumání platform neopomenutelný, je pohled na platformy jako na infrastrukturu. Jak poznamenávají Plantin a další, například vyhledávač Google se stal natolik

²⁰⁹ *Marsh v. Alabama*, 326 U.S. 501, 506 (1946)

²¹⁰ PETERS, Jonathan. The "Sovereigns of cyberspace" and state action: the first amendment's application—or lack thereof— to third-party platforms. *Berkeley Technology Law Journal*. 2017, s. 1024

²¹¹ *Packingham*, 582 U.S. (2016)

²¹² Tamtéž.

každodenním, zásadním a široce užívaným, že by jeho výpadek vedl (a ostatně i vede²¹³) k narušení každodenního života a ekonomiky.²¹⁴

Abychom vůbec mohli zodpovědět otázku, zda je možné na platformy pohlížet jako na infrastrukturu, je nutné si nejprve vymežit, co vůbec infrastruktura je.

Za infrastrukturu bývají tradičně považovány základní rámce systému, které napadnou téměř každého, když se řekne infrastruktura. Patří sem přepravní systémy (silnice, železnice, letiště, přístavy), komunikační systémy (poštovní služby, telefonická spojení), správní systémy (soudy, správní úřady) nebo například základní veřejné služby (školy, stoky, vodohospodářské systémy apod.).²¹⁵

Frischmann na infrastrukturu nahlíží poněkud odlišně, a to tak, že klade mnohem větší důraz na její funkční roli, než na její fyzickou podstatu.²¹⁶ Jinými slovy: spíše než na asfalt, vedení a potrubí se zaměřuje na společenskou poptávku po infrastruktuře a jejích přínosech. S tímto pojetím korespondují některé další proudy uvažování o infrastruktuře, které se soustředí spíše na praxi, pracovní návyky a kulturu obklopující infrastrukturu.²¹⁷

Pro základní vymezení nám mohou posloužit tři kritéria: rozsah, široké ekonomické a sociální užívání a aktivity a do třetice zranitelnost a koncentrace kontroly v rukou několika klíčových aktérů.²¹⁸ Tato kritéria jsou zároveň kompatibilní s výše nastíněným (a dle mého názoru pro otázku platformem vhodnějším) přístupem akcentujícím funkční aspekty infrastruktury.

Budeme-li mít na paměti tyto úvahy, je zjevné, proč je záhodno na platformy nahlížet jako na infrastrukturu. Fakticky už se infrastrukturou staly. Ať z hlediska rozsahu, tj. počtu uživatelů, které obsluhují, šíří jejich používání k ekonomickým a dalším aktivitám, nebo z hlediska koncentrace kontroly v rukou platformových společností a z toho plynoucí zranitelnosti.

Další podobnost, kterou můžeme vysledovat mezi tradiční infrastrukturou a platformami, jsou vysoké překážky vstupu na trh a s tím související monopolizace či oligopolizace v daném odvětví. Platformy (resp. internet) jsou souhrnem několik vrstev infrastruktury, a to fyzické, logické,

²¹³RICHARDS, David. Impact of the Google outage can be measured in GDP. Telegraph. 2020. Dostupné také z: <https://www.telegraph.co.uk/business/2020/08/20/impact-google-outage-can-measured-gdp/>

²¹⁴ PLANTIN, Jean-Christophe, Carl LAGOZE, Paul EDWARDS a Sandvig CHRISTIAN. Infrastructure studies meet platform studies in the age of Google and Facebook. *New Media & Society*. 2018, s. 294.

²¹⁵ FRISCHMANN, Brett. Infrastructure: the social value of shared resources. New York: Oxford University Press, 2012., s. 4.

²¹⁶ Tamtéž, s. 61.

²¹⁷ PLANTIN, Jean-Christophe, Carl LAGOZE, Paul EDWARDS a Sandvig CHRISTIAN. Infrastructure studies meet platform studies in the age of Google and Facebook. *New Media & Society*. 2018, s. 296.

²¹⁸ RAHMAN, K. Regulating informational infrastructure: Internet platforms as the new public utilities. *Georgetown Law Technology Review*. 2018, s. 237

aplikací, obsahu a sociální vrstvy.²¹⁹ Přístup, popř. vytvoření každé z těchto vrstev představuje další překážku, kterou by případný nový subjekt vstupující na trh musel překonat.

3.3.1. Platformy jako veřejné služby

Začneme-li nahlížet na platformy jako infrastrukturu, otevírají se nám tím nové možnosti jak posuzovat jejich moc a jak přistupovat k možným řešením. Otázka, jak se vypořádat se soukromými subjekty, které vykonávají nějakou formu sociální kontroly nebo ovládají esenciální odvětví, není nic nového. Podobné otázky čelila například státní moc i odborná veřejnost ve Spojených státech na začátku minulého století, kdy technologický pokrok a rostoucí moc korporací v laissez-faire kapitalismu začaly představovat hrozbu pro tehdejší postavení státní moci a ochranu ústavně zaručených práv.²²⁰

Základní myšlenka, která stála za regulací rostoucí moci korporací, byla v zásadě jednoduchá a nahlíží na infrastrukturu pohledem podobným výše popsanému náhledu. Ekonomická aktivita soukromých subjektů v některých oblastech vytváří a spravuje natolik klíčové prvky lidského života a interakcí, že představuje určité veřejné služby, a tak nemůže být ponechána napospas tržním mechanismům, popřípadě osobám ovládajícím tyto korporace.²²¹

3.4. Platformy jako mocenská architektura

Land identifikuje v „právu platform“ čtyři prvky, a to smluvní právo, hmotné právo, procesní právo a technické právo.²²² Prvními třemi prvky se budou zabývat v další kapitole, ale nyní bych se chtěl zaměřit právě na technickou složku, která nám pomůže lépe pochopit fungování digitálních platform.

Pro účely této práce se nebudu zabývat technickými aspekty zobrazování a řazení obsahu pro uživatele pomocí analýzy data algoritmů, ale zaměřím se na ty aspekty technologického designu online platform, které platformovým společnostem umožňují efektivně vymáhat pravidla na platformách a důsledky, které s sebou tato efektivita nese.

Lawrence Lessig demonstruje jaký může mít efektivita vymáhání pravidel na skutečné postavení jednotlivců na příkladu kontrastu mezi psaným právem a skutečnou společenskou praxí ve

²¹⁹ FRISCHMANN, Brett. *Infrastructure: the social value of shared resources*. New York: Oxford University Press, 2012., s. 320.

²²⁰ Pro detailní rozbor a přehled relevantních autorů viz NOVAK, William. *Law and the social control of american capitalism*. Emory Law Journal. 2010. 377-406.

²²¹ HURST, James. *Problems of Legitimacy in the Contemporary Legal Order*. *Oklahoma Law Review*. 1971, s. 226., RAHMAN, K. *Regulating informational infrastructure: Internet platforms as the new public utilities*. *Georgetown Law Technology Review*. 2018, s. 238., obecněji k pojetí soukromého podnikání jako veřejných služeb viz NOVAK, William. *Law and the social control of american capitalism*. Emory Law Journal. 2010., s. 399.

²²² LAND, Molly. *The Problem of Platform Law: Pluralistic Legal Ordering on Social Media*. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 980.

Spojených státech a ve Vietnamu.²²³ Ačkoliv by měl právní systém Vietnamu být čistě z hlediska psaného práva výrazně více omezující a invazivní než právo Spojených států, společenská realita tomu neodpovídala. Podle Lessiga je tento rozpor mezi psaným právem a praxí možné vysvětlit prostřednictvím infrastruktury, která slouží k vymáhání těchto norem, jeho slovy „*abychom pochopili, jakou moc má konkrétní vláda, musíme porozumět architektuře, pomocí které vládne.*“²²⁴

Přesně toto je otázka, kterou musíme vzít v potaz, bavíme-li se o digitálních platformách a jak moderují obsah. Porovnáváme-li regulaci projevu na platformách a offline, do popředí vstoupí jeden zásadní rozdíl. Zatímco v případě offline regulace se regulátor snaží postihnout jevy objevující se (a nezářídka pouze dočasně) ve světě okolo nás, v případě digitálních platforem k regulovaným projevům dochází prostřednictvím architektury platforem, která je pod kontrolou dané společnosti, a tyto projevy na platformě zůstávají. Jinými slovy, tam kde offline regulátor usiluje o postihnutí výroku X, který, pokud není sdělen písemně, ale pouze ústně, je dočasný a regulátor se tak musí spoléhat na video nebo audio záznamy, které musí případně dohledat a doložit, v případě platforem je výrok X na platformě stále dostupný a je v zásadě pouze otázkou nastavení detekčních mechanismů, kdy bude odhalen a platformová společnost na něj zareaguje.

Ačkoliv platformy samozřejmě čelí komplikacím spojeným s rozmanitostí jazyků používaných v jejich prostředí, kódovanými projevy nebo potřebují zohlednit rozdíl mezi vážně míněným výrokiem a satirou popř. jinými nezávadnými způsoby užití potenciálně závadných výroků, jejich postavení je z hlediska vymahatelnosti jejich pravidel výrazně snazší než postavení offline regulátorů.

4. Představení normativního systému Meta

Normativní systém, který je aplikovatelný na platformách společnosti Meta, je primárně založen na Podmínkách užití, se kterými uživatel musí vyslovit souhlas. Další normy, které ovládají normativní systém Meta můžeme rozdělit na čtyři hlavní oblasti.²²⁵ Zásady komunity jsou pak první oblastí normativního systému a obsahují konkrétní pravidla, která její moderátoři nebo automatizované systémy aplikují na konkrétní skutkové okolnosti.²²⁶ Zásady komunity obsahují i druhou oblast, kterou jsou základní principy, kterými se Meta při moderaci obsahu na platformě řídí.²²⁷ Třetím okruhem jsou mezinárodní lidskoprávní standardy, které se Meta zavázala dodržovat při svých

²²³ LESSIG, Lawrence. Code version 2.0. New York: Basic Books, 2006., s. 282.

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Toto rozdělení následuje zdroje norem, se kterými Board přezkoumává jednotlivá rozhodnutí Meta.

²²⁶ META. Zásady komunity na Facebooku. In: Transparency Center [online]. [cit. 2023]. Dostupné z: <https://transparency.fb.com/cs-cz/policies/community-standards/>

²²⁷ Tamtéž

obchodních aktivitách.²²⁸ Poslední oblastí pak jsou rozhodnutí a doporučující stanoviska Board, který má sloužit jako poslední instance přezkumu aplikace a interpretace norem obsažených v Zásadách a souladu těchto pravidel a jejich vymáhání s mezinárodními lidskoprávními standardy.²²⁹

4.1. Podmínky užívání služby

Podmínky užívání služby jsou základním dokumentem, se kterým uživatel musí souhlasit, než vůbec může platformy Meta používat. Obsahují základní povinnosti uživatele a také podklad pro možná omezení jeho aktivity na platformě apod.²³⁰ Tento dokument je také smluvním základem moderace obsahu na platformách a základním stavebním kamenem celého normativního systému Meta.²³¹

V minulosti byly smluvní podmínky platform obecně kritizovány kvůli tomu, že byly výrazně jednostranné.²³² Krom absence ustanovení o ochraně základních práv uživatelů, také výrazně omezovaly možnost řešení sporů s platformovými společnostmi, zejména prostřednictvím ustanovení o místní příslušnosti soudů v místě sídla dané společnosti, pravidelně ve Spojených státech. V současnosti už Podmínky užívání služby umožňují soudní řešení sporů se spotřebiteli před jakýmkoliv soudem, který je věcně příslušný,²³³ nicméně třeba otázka ochrany základní práv je stále spíše otázkou korporátních politik a nastavení normativního systému Meta. Podle čl. 21 nařízení Parlamentu a Rady č. 2020/2065 mají mít nově platformy povinnost umožňovat příjemcům služby (uživatelům) vyřešit spory mimosoudní cestou, je ovšem otázkou, nakolik bude tato cesta využívána a zda povede ke zlepšení ochrany práv uživatelů.

4.2. Hodnoty

Zásady komunity („Zásady“) jsou dokumentem, který pak obsahuje již konkrétní normy chování na platformě Facebook. Před seznamem konkrétních pravidel Meta uvádí své základní hodnoty, které mají povahu principů než pravidel. Primární hodnotou je celkem nepřekvapivě možnost svobodného projevu, v anglickém originále (a zároveň primárním zdrojem norem, co se jazykových

²²⁸ Viz podkapitola 4.4

²²⁹ Všechna tato rozhodnutí jsou dostupná na webové stránce <https://www.oversightboard.com/decision/>

²³⁰ META. Facebook. In: Podmínky používání služby. 2023. Dostupné také z: <https://www.facebook.com/legal/terms>

²³¹ BELLI, L. a J. VENTURINI. Private ordering and the rise of terms of service as cyber-regulation. *Internet Policy Review*. 2016, s. 3.

²³² VENTURINI, J. a et AL. *Terms of service and human rights: an analysis of online platform contracts*. Rio de Janeiro: Editora Revan, 2016.

²³³ Čl. 4.4 Podmínek užívání služby, META. Facebook. In: Podmínky používání služby. 2023. Dostupné také z: <https://www.facebook.com/legal/terms>

mutací týče) nazývaná Hlas.²³⁴²³⁵ Ta může následovně být omezena ve prospěch dalších čtyř hodnot: Bezpečí, Soukromí, Důstojnost a Autenticita.

Postavení a povaha Hodnot v rámci normativního systému Meta připomíná Alexyho dělení právních norem na pravidla a principy, kdy Hodnoty mají postavení principů, které jsou chápány jako příkazy k optimalizaci, tj. mohou být naplněny i zčásti, což je odlišuje od pravidel (Zásad komunity), které mají binární povahu, tj. mohou buďto být naplněny, nebo ne, a neexistuje žádná pozice mezi tím.²³⁶

Tento rozdíl mezi Hodnotami a Zásadami není v rozhodovací praxi Oversight Board obsažen výslovně, spíše skrze zárodky testu proporcionality a vážení Hodnot proti sobě, což popíšu blíže v kapitole 6.

4.3. Zásady komunity

Konkrétní pravidla chování pak nalezneme v pěti základních oblastech, které jsou pak dále podrobněji rozpracovány ve svých sekcích, které obsahují i vlastní odůvodnění, proč jsou tato pravidla vymáhána. Tyto oblasti jsou Násilí a kriminální chování, Bezpečnost, Nepřípustný obsah, Integrita a autentičnost a Duševní vlastnictví. Pro bližší představu, jak tato pravidla vypadají jsem si vybral soubor pravidel z oblasti Násilí a kriminální chování, konkrétně podoblast nazvanou Násilí a podněcování.²³⁷ V úvodu této množiny pravidel je obecné zdůvodnění, proč daný konkrétní obsah není na platformách povolen, zdůraznění významu kontextu atd. Dále následuje výčet toho, jaký obsah nemají uživatelé nahrávat, jako např. „*Pokyny, jak vyrobit nebo použít výbušniny, kromě případů, kdy z kontextu jasně vyplývá, že účel obsahu je nenásilný (např. součást komerčních videoher, jasný vědecký nebo vzdělávací účel, obřostroje nebo speciální použití pro rybolov).*“²³⁸

4.4. Mezinárodní lidskoprávní standardy

Meta se ve své Korporátní politice lidských práv²³⁹ z roku 2021 výslovně zavázala k respektování lidských práv, jak jsou vymezeny v United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights („UNGP“). Vedle toho se Meta zavázala i k dodržování a následování standardů ochrany

²³⁴ META. In: *Transparency Center* [online]. [cit. 2023]. Dostupné z: <https://transparency.fb.com/cs-cz/policies/community-standards/>

²³⁵ Používám zde doslovný překlad z anglického originálu Voice. Česká jazyková mutace používá opisy jako „projevení názoru,“ nebo „možnost otevřeně mluvit.“ Tyto formulace mi ale přijdou poněkud kostrbaté a chci se vyhnout formulacím jako je svoboda projevu při popisu normativních dokumentů Meta, protože s sebou nesou konotace, které by podle mého názoru mohly zkreslit analýzu.

²³⁶ ALEXY, Robert. *A Theory of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2002., s. 48.

²³⁷ META. Zásady komunity na Facebooku. In: *Transparency Center* [online]. [cit. 2023]. Dostupné z: <https://transparency.fb.com/cs-cz/policies/community-standards/>

²³⁸ Tamtéž

²³⁹ META. Our Commitment to Human Rights. Meta. 2021. Dostupné také z: <https://about.fb.com/news/2021/03/our-commitment-to-human-rights/>

lidských práv, jak jsou vymezena v řadě mezinárodních smluv, jako je Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a mnoho dalších.²⁴⁰

Tento dobrovolný závazek z Meta samozřejmě nečiní subjekt mezinárodního práva, ani jí z něj nevznikají další právní povinnosti, nicméně Meta na sebe tyto závazky pro svůj vnitřní normativní systém přijala, a vnesla je tak i do rozhodování Boardu.

4.5. Moderace

Nejdiskutovanějším aspektem správy platform je moderace obsahu. Moderace obsahu zahrnuje široké spektrum činností a různí autoři k jejímu vymezení přistupují různě. Například Grimmelman považuje moderaci za „*správní mechanismy, které strukturují participaci v komunitě za účelem zprostředkování spolupráce a zabránění zneužívání.*“²⁴¹

Flew a další zase moderaci definují jako „*screening, hodnocení, kategorizaci, schvalování, odstraňování/ skrývání online obsahu v souladu s relevantními komunikačními a nakladatelskými politikami.*“²⁴²

Moderace obsahu je tedy pro proces detekce a porovnávání obsahu nahraného uživateli na platformy Meta se Zásadami komunity a případné podnikání kroku proti tomuto obsahu, v širším smyslu pak i systém, který je k vymáhání těchto pravidel uzpůsobený.²⁴³ Z velké části při popisu moderačního systému Meta vycházím popisu Klonick doplněného o pozdější poznatky dalších autorů, protože např. na poli automatizované moderace došlo v uplynulé době k překotnému rozvoji.²⁴⁴

²⁴⁰ Tamtéž

²⁴¹ GRIMMELMAN, James. The Virtues of Moderation. *Yale Journal of Law and Technology*. 2015, s. 47.

²⁴² FLEW, Terry, Fiona MARTIN a Nicolas SUZOR. Internet regulation as media policy: Rethinking the question of digital communication platform governance. *Journal of Digital Media and Policy*. 2019, s. 40.

²⁴³ Obsahově v zásadě totožná definice je obsažena v čl. 3 písm. t) nařízení Parlamentu a Rady č. 2022/2065 o jednotném digitálním trhu, podle které se moderací obsahu rozumí: „*činnosti, at' již automatizované, či nikoli, prováděné poskytovateli zprostředkovatelských služeb, zejména za účelem odhalení a určení nezákonného obsahu nebo informací, které nejsou slučitelné s jejich smluvními podmínkami, jež poskytli příjemci služby, a za účelem zjednání nápravy, včetně přijatých opatření, která mají dopad na dostupnost, viditelnost a přístupnost tohoto nezákonného obsahu či informací, jako je přiřazení horší pozice ve vyhledávání, omezení zpětné viditelnosti, znemožnění přístupu k nezákonnému obsahu nebo informacím či jejich odstranění, anebo která ovlivňují schopnost příjemců služby poskytovat tyto informace, jako je zrušení či pozastavení účtu příjemce.*“

²⁴⁴ Jak např. poznamenává Douek v DOUEK, Evelyn. *Governing Online Speech: From "Posts-as-trumps" to Proportionality and Probability*. 2021, s. 793., Klonick se ve svém, skutečně přelomovém článku, automatizovanou moderací zabývá jen okrajově, protože v té době skutečně okrajovým jevem ještě byla.

4.5.1. Detekce

Moderace můžeme zjednodušeně rozlišovat na prováděnou člověkem a automatizovanou a na aktivní nebo proaktivní. podle toho, kdy k ní dochází, nebo podle toho, zda je proaktivní či reaktivní.²⁴⁵

Automatizovaná moderace zjednodušeně spočívá buď v porovnání daného obsahu s databází nebo v tréninku automatických systémů na vzorcích dat (tzv. klasifikátory)²⁴⁶ a jejich následné „vypuštění“ do akce. V případě databází se může jednat např. o převedení obrázku či videa na tzv. hash a jeho následné porovnávání s databází obrázků či videí, které byly vyhodnoceny jako závadné.²⁴⁷ Klasifikátory se pak používají např. při detekci a moderování hate speech.²⁴⁸ Jako tomu bylo např. v řízení předcházejícímu rozhodnutí 2021-006-IG-UA.

Stojí za zmínku, že i v případě automatizované moderace není zcela nepřítomný lidský prvek. Jednoduše řečeno, někdo musí dané údaje, se kterými automatizovaný systém nahráný obsah porovnává, do databáze vložit.²⁴⁹ Kromě abstraktnějších problémů týkajících se implicitního zabudování hodnot a předsudků tvůrců do databází a algoritmů,²⁵⁰ může dojít k situaci, kdy je nějaký typ obsahu do databáze zařazen mylně a následně je tento obsah automaticky detekován a odstraňován.²⁵¹ Každopádně ne ve všech případech je příspěvek automaticky odstraněn, častokrát podléhá dalšímu přezkumu lidským moderátorem.²⁵²

Automatizované systémy se uplatňují v proaktivní moderaci, která by bez nich byla v podstatě znemožněná kvůli vysokému množství obsahu, který je každý den nahráván, a Meta by byla v podstatě odkázaná jen na hlášení od uživatelů. V této oblasti Meta podnikla znatelný posun,²⁵³ kdy v prvním čtvrtletí roku 2018 bylo 62 % obsahu porušujícího Zásadu Nenávistné projevy

²⁴⁵ KLONICK, Kate. The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. *Harvard Law Review*. 2018, **131**(6), s. 1635 a násl.

²⁴⁶ Jedná se o automatizované systémy, které jsou pomocí analýzy velkého množství dat naučeny rozpoznávat závadný obsah a přiřadit k němu adekvátní rozhodnutí v souladu se Zásadami.

²⁴⁷ KLONICK, Kate. The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. *Harvard Law Review*. 2018, **131**(6), s. 1638.

²⁴⁸ DOUEK, Evelyn. Content Moderation as Systems Thinking. *Harvard Law Review*. 2022, s. 794.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 794.

²⁵⁰ O nich hovoří například O'Kane v O'KANE, Ruby. Meta's Private Speech Governance and the Role of Oversight Board: Lessons from Board's First Decisions. *Stanford Technology and Law Review*. 2022, **167**(25), nebo obecněji MARTIN, Kirsten a Arl WALDMAN. Are Algorithmic Decisions Legitimate? The Effect of Process and Outcomes on Perceptions of Legitimacy of AI Decisions. 2022, s. 653-670.

²⁵¹ Např. v řízeních předcházejících rozhodnutím 2022-007-IG-MR, 2022-004-FB-UA, 2020-004-IG-UA. Tímto problémem se budu dále zabývat v dalších kapitolách.

²⁵² KLONICK, Kate. The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. *Harvard Law Review*. 2018, **131**(6), s. 1638.

²⁵³ DOUEK, Evelyn. *Governing Online Speech: From "Posts-as-trumps" to Proportionality and Probability*. 2021, s. 793.

nahlášeno uživateli a pouze 32 % detekováno společnostmi Meta. V prvním čtvrtletí roku 2022 už se poměr změnil na 4,4 % obsahu nahlášeného uživateli a 95,6 % detekováno společnostmi Meta.²⁵⁴

4.5.2. Posuzování

V případě přezkumu moderátory můžeme rozlišit běžný přezkum a eskalovaný přezkum. Běžný moderátor přezkoumává příspěvky, které jsou nahlášeny uživateli nebo automatizovanými systémy, a následně má tři možnosti: 1) příspěvek prohlásí za nezávadný, 2) příspěvek podle něj porušuje pravidla a podnikne proti němu další kroky (odstranění, omezení publika, postihy uživateleova účtu) nebo 3) postoupí příspěvek nadřízenému moderátorovi v případě, že se jedná o komplikovaný případ, nebo např. případ, který vyžaduje větší expertizu.²⁵⁵ Tento proces se nazývá eskalace.²⁵⁶ Používá se například v situacích násilných konfliktů v daném regionu, jako tomu bylo například v případě 2022-006-FB-MR během etiopské občanské války.

Není překvapivé, že se vzhledem k tomu, že Meta je společností ze Spojených států amerických, do jejího přístupu k regulaci projevu promítnula jurisprudencí okolo prvního dodatku.²⁵⁷ Tento přístup, který Douek označuje za kategorický, se ovšem relativně brzy projevil jako nedostatečný a nevyhovující pro moderaci obsahu na globální platformě.²⁵⁸ Meta se tak přesunula k přístupu, který více spoléhá na vyvažování jednotlivých zájmů a aplikaci proporcionality při rozhodování.²⁵⁹

4.5.3. Pravděpodobnostní model moderace

Poté, co jsme se seznámili se základními hrubými obrysy toho, jak na platformách Meta funguje moderace, je potřeba zbavit se našich zažitých představ o regulaci svobody projevu případ od případu, jako jsme zvyklí. Je sice pravda, že na úrovni jednotlivých rozhodnutí dochází k rozhodování v podobě, která nám není cizí,²⁶⁰ nicméně škála, na které k tomu dochází, je podle Douek změnou v povaze, jakou moderace probíhá, ne pouze v její míře.²⁶¹

²⁵⁴ Více informací o tom, jak Meta vymáhá Zásady je dostupné na <https://transparency.fb.com/data/community-standards-enforcement/hate-speech/facebook/>

²⁵⁵ KLONICK, Kate. The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. *Harvard Law Review*. 2018, 131(6), s. 1640.

²⁵⁶ Tamtéž.

²⁵⁷ DOUEK, Evelyn. Governing Online Speech: From "Posts-as-trumps" to Proportionality and Probability. 2021, s. 770.

²⁵⁸ DOUEK, Evelyn. Governing Online Speech: From "Posts-as-trumps" to Proportionality and Probability. 2021, s. 781, DOUEK, Evelyn. Content Moderation as Systems Thinking. *Harvard Law Review*. 2022, s. 539.

²⁵⁹ DOUEK, Evelyn. Governing Online Speech: From "Posts-as-trumps" to Proportionality and Probability. 2021, s. 763-764.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 789.

²⁶¹ Tamtéž, s. 791.

Jenom ve třetím kvartálu roku 2021 Meta odstranila pouze na Facebooku a Instagramu 139,5 milionu příspěvků (bez započítání 1,7 miliardy falešných účtů a 1,2 miliardy spamu).²⁶² To je více než 1,5 milionu příspěvků denně. Podle údajů z roku 2021 Meta měla zhruba 15 000 moderátorů²⁶³ obsahu, takže by měl každý moderátor vyhodnotit zhruba 100 příspěvků denně.²⁶⁴ Při pracovní době 8 hodin denně by tak měl moderátor na vyhodnocení jednoho příspěvku zhruba 7 minut.²⁶⁵ Toto myšlenkové cvičení si samozřejmě neklade nároky na vyšší než orientační přesnost a má za úkol demonstrovat pouze skutečnost, že škála, na které Meta moderuje, neumožňuje argumentačně sofistikovaná a plnohodnotná rozhodnutí.

Problém obrovského množství příspěvků by se v teoretické rovině dal samozřejmě vyřešit zapojením většího množství moderátorů, ale je otázka, zda je to z ekonomického hlediska pro Meta možné a žádoucí. Gillespie proto upozorňuje na to, že proměna moderace nespočívá pouze ve velikosti, ale ve škále.²⁶⁶ Platformy se nesnaží na velikost problému reagovat obdobně velikým množstvím zdrojů (ať lidských nebo finančních), naopak usilují o to, jak mohou „malá řešení“ použít k zodpovězení velkého problému.²⁶⁷ Jinými slovy, namísto velkého množství elitních moderátorů platformy používají radši menší týmy s lepším tréninkem, které dozorují velké množství řadových moderátorů apod.²⁶⁸

V reakci na výše uvedené se Meta rozhodla pro vyřešení problémů s rozsahem uchýlit se k pravděpodobnostnímu modelu moderace. V rámci tohoto přístupu neusiluje o správné rozhodnutí v každém jednotlivém případě, nýbrž o udržení chybovosti rozhodnutí v únosné míře.²⁶⁹ Douek v tomto kontextu hovoří o pragmatickém „*systémovém vyvažování*“.²⁷⁰

Systémové vyvažování přesouvá tradiční uvažování o poměřování a vyvažování soupeřících principů z úrovně osoby bezprostředně rozhodující daný případ. Namísto toho jsou tato

²⁶² EY. Community Standards Enforcement Report Assessment Results. In: Meta. 2022. Dostupné také z: <https://about.fb.com/news/2022/05/community-standards-enforcement-report-assessment-results/>

²⁶³ Insider. 2021. Dostupné také z: <https://www.businessinsider.com/facebook-content-moderator-quit-with-blistering-letter-citing-trauma-2021-4>

²⁶⁴ Skutečná čísla však budou pravděpodobně výrazně vyšší, viz <https://www.vice.com/en/article/z3beea/facebook-moderators-lawsuit-ptsd-trauma-tracking-bathroom-breaks>

²⁶⁵ Podle informací získaných na základě rozhovorů s moderátory však můžou mít na vyhodnocení příspěvku zhruba 30 vteřin, viz <https://perma.cc/AKJ4-JDWG>

²⁶⁶ GILLESPIE, Tarleton. *Content moderation, AI, and the question of scale*. 2020, s. 2.

²⁶⁷ Tamtéž

²⁶⁸ Tamtéž

²⁶⁹ O'KANE, Ruby. Meta's Private Speech Governance and the Role of Oversight Board: Lessons from Board's First Decisions. *Stanford Technology and Law Review*. 2022, 167(25), s. 174.

²⁷⁰ DOUEK, Evelyn. Content Moderation as Systems Thinking. *Harvard Law Review*. 2022, s. 819.

rozhodnutí činěna na úroveň designu platformy, strojového učení a formulace politik platformy a „nesoustředí se na jednotlivého mluvčího nebo jeho projev, ale chybovost, přípustnou pro uživatele.“²⁷¹

5. Oversight Board

O vzniku nezávislé instituce, která by zvnějšku dozírala na počínání Facebooku se začalo hovořit už okolo roku 2018 v důsledku stále se horšící pověsti společnosti a sílící kritiky ohledně vlivu Facebooku na veřejnou debatu netransparentnost jeho rozhodování.

Výsledkem výše popsaného vývoje bylo zřízení Oversight Board LLC., jako od Meta Platforms oddělené právnické osoby, která je ovšem financována trustem zřízeným společností Meta Platforms. Členové trustu jsou sice Meta neodvolatelní, nicméně z hlediska financování pro udržitelné fungování může i tak Board do budoucna být závislý na Meta.

5.1. Organizace Oversight Board

Board se řídí dvěma základními dokumenty: Chartou Oversight Board („Charta“) a Stanovami Oversight Board („Stanovy“).²⁷² Charta je zakládajícím dokumentem, který vytváří rámec pro fungování Boardu vymezuje pravomoci Boardu, jeho složení, organizaci, způsob rozhodování apod. Stanovy jsou pak dokumentem upravujícím podrobnější aspekty organizace Boardu, řízení před ním a postupy v rámci této instituce. Základními pravomocemi Boardu pak jsou potvrdit nebo zrušit rozhodnutí Meta, vydávat pro Meta nezávazná doporučení a doporučení k politice.

5.2. Řízení před Oversight Board

Hlavní dva způsoby, kterými může začít řízení před Oversight Board, je na základě podnětu uživatele a na základě postoupení případu Meta. Výrazně převažujícím jsou řízení započatá na základě podání uživatele, v 30 případech z celkových 42. Případů, které jsou Meta postoupeny Oversight Boardu je sice méně, nicméně nelze říct, že se jedná o výjimečnou událost, z celkových 42 řízení jich bylo 12 zahájeno na popud Meta.

5.2.1. Stížnosti uživatelů

Než dojde k řízení před Oversight Boardem, zpravidla dojde k odstranění příspěvku nahraného uživatelem moderátory Meta, který uživatel napadne odvoláním v rámci normativního systému Meta.²⁷³ Poté, co je takovéto odvolání zamítnuto a uživatel s výsledkem řízení stále nesouhlasí, může podat stížnost k Oversight Board.

²⁷¹ O'KANE, Ruby. Meta's Private Speech Governance and the Role of Oversight Board: Lessons from Board's First Decisions. *Stanford Technology and Law Review*. 2022, 167(25), s. 174.

²⁷² Obojí dostupné na <https://www.oversightboard.com/governance/>

²⁷³ Ne vždy je ovšem možnost podat odvolání dostupná, jak popíšu níže v kapitole 6.

Počet rozhodnutí v řízeních, k nimž dal podnět uživatel, je na první pohled až pozoruhodně nízký. Meta na svých platformách kontroluje a odstraňuje desítky milionů příspěvků ročně. V návaznosti na to pak Oversight Board obdržel od svého vzniku do konce roku 2022 téměř dva a půl milionu stížností od uživatelů. Odpověď na tuto otázku je prostá a je už v základním ustavujícím dokumentu, Chartě Oversight Board, a to v čl. 2 odst. 1, podle kterého „Board má možnost vybrat si, která stížnost přezkoumá a rozhodne o nich. Ve svém výběru Board zohlední případy, které mají největší potenciál usměrňovat příští rozhodnutí a politik. V omezených případech, kdy by rozhodnutí Boardu mohlo vést k trestní odpovědnosti nebo sankcím, bude příspěvek nepřijatelný pro přezkoum.“²⁷⁴

Výběr případů, které bude Board přezkoumávat, má na starosti Komise pro výběr případů. Ta je zřízena a její role popsána ve Stanovách v čl. 1.2.1, kde je zároveň stanoveno, že Komise stanoví kritéria, podle kterých mají být případy vybírány. Obecně jsou kritéria zmíněna v Chartě ve čl. 2 odst. 1, že budou vybírány případy „s největším potenciálem pro směřování budoucích rozhodnutí a politik.“

Z masivního množství podaných stížností týmy Komise vyfiltrují širší seznam, který je pak postoupen společnosti Komisi, která z tohoto delšího seznamu vybere kratší seznam případů. Komise poté tento kratší seznam předloží Meta k právnímu přezkoumu.

Účelem tohoto postoupení je přezkoumání daných případů z hlediska případné trestní odpovědnosti nebo nepříznivé reakce ze strany států, což je zakotveno už ve Stanovách.²⁷⁵ K vyloučení případu z přezkoumání může dojít na základě tří důvodů vytyčených ve Stanovách: 1) daný obsah byl odstraněn na základě platného nahlášení jeho protiprávnosti a nebyl odstraněn pro porušení Zásad, 2) daný obsah je v rozporu s trestním právem jurisdikce spojené s obsahem (např. jurisdikce nahrávající strany a/nebo nahlašující strany) a rozhodnutí o ponechání obsahu by mohlo vést k trestní odpovědnosti Meta, zaměstnanců Meta, správy nebo členů Boardu, nebo 3) daný obsah je protiprávní v dané jurisdikci spojené s obsahem (jurisdikce nahrávající strany a/nebo nahlašující strany), a kde by rozhodnutí Boardu o obnovení obsahu mohlo vést k nepříznivým krokům ze strany státu proti Meta, zaměstnancům Meta, správě nebo členům Boardu.

Ačkoliv má Meta podle Stanov odůvodnit, proč byl konkrétní případ vyřazen z přezkoumání, Stanovy neupravují žádný revizní mechanismus, ani minimální standardy pro takové odůvodnění, ani sankce pro případ, že by odůvodnění absentovalo, nebo bylo nedostatečné. Na druhou stranu je dlužno

²⁷⁴ Oversight Board Charter čl. 2 odst. 1

²⁷⁵ Stanovy čl. 2 odst. 1.2.2

poznámenat, že při bližším rozboru zpráv o transparentnosti uvidíme, že od začátku fungování Boardu až do současnosti byl takto vyřazen pouze jeden případ.²⁷⁶

Tento proces má sice primárně analyzovat právní rizika pro Meta, ale i během něj dochází k meritornímu přezkumu případů a Meta během něj může své předchozí rozhodnutí změnit (k implementaci tohoto procesu došlo po řízení v případě 2020-004-IG-UA, jak bylo popsáno výše). Z celkem 180 případů, které byly Komisí vybrány do užšího seznamu, Meta dospěla k závěru o svém pochybení a změně rozhodnutí v 83 případech.

Poté, co Meta profiltruje seznam případů předložených komisí, Komise prostou většinou hlasů rozvrhne případy mezi jednotlivé panely k posouzení a rozhodnutí. Panely jsou tvořeny pěti členy, kteří předkládají své rozhodnutí ke schválení celému Boardu. K přijetí rozhodnutí stačí pouhá většina, ale Board má usilovat o jednomyslnost.

Vedle standardního postupu, kdy se uživatel, který se domáhá zrušení rozhodnutí Meta, proti kterému vyčerpal opravné prostředky, dochází i k případům, kdy se případ dostane před Board a v důsledku toho Meta své předchozí rozhodnutí zruší. První případ, kdy k této situaci došlo, bylo řízení pod spisovou značkou 2020-004-IG-UA. Meta (tehdy ještě Facebook) usilovala o ukončení řízení před Boardem, jelikož podle Charty nebyly naplněny podmínky pro přezkum. Podmínky přezkumu jsou stanoveny v čl. 2 odst. 1 Charty, podle kterého „*v případech, kdy uživatelé nesouhlasí s výsledkem rozhodnutí Facebooku a vyčerпали opravné prostředky, může být podána žádost o přezkum Board.*“²⁷⁷ Board ale tuto argumentaci odmítl s tím, že podmínky byly splněny v době podání stížnosti a případ přezkoumal.²⁷⁸

5.2.2. Východiska pro rozhodování

Východiska, podle kterých Board posuzuje přiřazené případy, jsou vymezena v čl. 2 odst. 2 Charty. Jsou jimi obsahové politiky Facebooku (Meta), jeho rozhodnutí, předchozí rozhodnutí Boardu a apel, podle kterého má Board při rozhodování „*věnovat obzvláštní pozornost dopadu odstranění příspěvků ve světle lidskoprávních norem chránících svobodu projevu.*“²⁷⁹ Tento poslední bod je obzvláště důležitý, protože právě skrze toto ustanovení Board do své rozhodovací praxe „vtáhnul“ mezinárodní lidskoprávní standardy jako klíčový faktor pro své rozhodování a spolu s nimi i metodologický

²⁷⁶ Šlo o příspěvek kritizující thajského krále a justici ohledně omezování cest aktivistů do zahraničí. Meta samotná příspěvek obnovila, ale neumožnila Boardu případ přezkoumat.

²⁷⁷ Čl. 2 odst. 1 Charty

²⁷⁸ Rozhodnutí 2020-004-IG-UA

²⁷⁹ Čl. 2 odst. 2 Charty

rámec, který spočívá v „poměrování svobody projevu jednotlivce se širšími veřejnými zájmy, bezpečím a právy a zájmy ostatních skupin a jednotlivců.“²⁸⁰

5.3. Analýza rozhodnutí Oversight Board

Při rozboru rozhodnutí se budu zaměřovat na čtyři základní oblasti, které z nich je možno vyvodit: obecný přehled (počet zrušujících rozhodnutí, kdo inicioval řízení atd.), metodologie a přístup, které Board při přezkumu používá, závaznost rozhodnutí a problémy s normativním systémem Meta vyplývající z jednotlivých případů.

5.3.1. Metodologie Oversight Board

Board při svém přezkumu konzistentně vychází z kritérií pro přezkum přípustnosti omezení svobody projevu podle čl. 19 odst. 3 ICCPR.²⁸¹ V případě, že Meta příspěvek odstraní, Board přezkoumává nejen zda skutkový stav spadá pod pravidla vymezená v konkrétních zásadách, ale posuzuje omezení z hlediska legality, legitimního cíle a nezbytnosti a proporcionality.

Požadavek legality vyžaduje, aby ve vztahu k adresátům byla norma dostupná a uživatelé se s ní mohli seznámit a dostatečně srozumitelná, aby podle ní bylo možno upravovat své chování.²⁸² Ve vztahu k těm, kteří mají danou normu uplatňovat, je zakázáno, aby jim poskytovala nepřiměřenou diskreci při rozhodování, a musí obsahovat dostatečná vodítka, aby mohli normu aplikovat.²⁸³

Legitimní cíle, pro jejichž ochranu lze omezit svobodu projevu, jsou práva a pověst jiného,²⁸⁴ a národní bezpečnost, veřejný pořádek, veřejné zdraví nebo mravy.²⁸⁵ Z hlediska platformy Meta a rozhodování Boardu jsou relevantní zejména práva jiných osob (např. u norem zakazujících nenávislné projevy), veřejné zdraví (např. normy omezující nabízení a prodej drog) a veřejné mravy (normy omezující sexuální nabídky nebo nahotu).

Kritéria nezbytnosti a proporcionality²⁸⁶ pak vyžadují, aby omezení směřovala k naplnění legitimního cíle a nebyla příliš široká, jinými slovy musí být „nejméně zasahujícím prostředkem.“²⁸⁷

V prostředí normativního systému Meta si můžeme aplikaci těchto principů ilustrovat na případě 2022-008-FB-UA, kdy Board zvažoval otázku, zda bylo nutné a proporcionální odstranit příspěvek zobrazující mrtvé tělo na ulicích obce Buča, nebo postačovalo skrytí fotografie za varovnou

²⁸⁰ O'KANE, Ruby. Meta's Private Speech Governance and the Role of Oversight Board: Lessons from Board's First Decisions. *Stanford Technology and Law Review*. 2022, **167**(25), 175.

²⁸¹ Tamtéž, s. 177-178.

²⁸² Obecný komentář č. 34 k ICCPR, CCPR/C/GC/34, bod 25

²⁸³ Tamtéž

²⁸⁴ Tamtéž, bod 28

²⁸⁵ Tamtéž, bod 29

²⁸⁶ V tomto pojetí chápána jako jednotný krok testu, ne dvě separátní kritéria.

²⁸⁷ Tamtéž, body 33 a 34

obrazovkou, která by obsah zpřístupnila osobám mladším 18 let a ostatní uživatelé by se mohli rozhodnout, zda takový obsah chtějí nebo nechtějí vidět. Většina Boardu se nakonec usnesla, že i použití varovné obrazovky, tj. méně omezujícího prostředku, není nezbytné, což vedlo Board ke zrušení rozhodnutí Meta o použití varovné obrazovky. Disentující menšina se domnívala, že použití varovné obrazovky, opatření vyvinutého pro podobné případy, je nezbytné a proporcionální, zvláště v kontextu ochrany důstojnosti zesnulých a ochrany uživatelů před násilným obsahem.²⁸⁸

Co je důležitým důsledkem přijetí této metodologie, je, že Board pracuje s individualistickým rámcem přezkumu omezení svobody projevu.²⁸⁹ Na rozdíl od Meta se nesoustředí primárně na moderaci obsahu na celé platformě, ale primárně právě na práva, která jsou ve hře v konkrétním daném případě, spolu s plným kontextem daného případu.

Ve prospěch tvrzení, že Board skutečně přijal za vlastní tuto metodologii a konzistentně ji aplikuje, hovoří i skutečnost, že části rozhodnutí, které zkoumají rozhodnutí Meta z hlediska porušení lidských práv jsou ve většině případů jak rozsahově tak argumentačně nejrozsáhlejší.

5.3.2. Závaznost

V této kapitole se zaměřím na to, jak jsou jednotlivá rozhodnutí Boardu závazná z hlediska daného řízení a stejné případy, z širšího hlediska jako precedent a konečně jako doporučení pro politiky Meta.

5.3.2.1. Závaznost v daném řízení a pro identický obsah v paralelním kontextu

K závaznosti rozhodnutí uvádí Charta v čl. 4, že „*rozhodnutí jsou závazná a Meta je implementuje bez zbytečného odkladu, ledaže by implementace mohla vést k porušení práva.*“ Dalším momentem, který stanoví upravují, je uplatnění rozhodnutí na „*identický obsah v paralelním kontextu.*“²⁹⁰ V těchto případech má Meta diskreci, zda rozhodnutí na takový obsah uplatní, pokud je to „*technicky a operačně proveditelné.*“²⁹¹ Jak někteří správně poznamenali, každý jednotlivý prvek věty „*identický obsah v paralelním kontextu, pokud je to technicky a operačně proveditelné*“ poskytuje Meta velmi široký

²⁸⁸ Rozhodnutí 2022-008-FB-UA

²⁸⁹ O'KANE, Ruby. Meta's Private Speech Governance and the Role of Oversight Board: Lessons from Board's First Decisions. *Stanford Technology and Law Review*. 2022, 167(25), s. 178.

²⁹⁰ Čl. 4 Charty

²⁹¹ Čl. 4 Charty

manévrovací prostor, jak a zda bude rozhodnutí Boardu implementovat.²⁹² Meta blíže popisuje identický obsah s paralelním kontextem jako „stejný obsah sdílený s podobným sentimentem.“²⁹³

Charta neukládá Meta povinnost takový obsah aktivně vyhledávat, pouze podniknout kroky, pokud zjistí, že takový obsah na platformě zůstává. Charta ve čl. 4 výslovně uvádí, že tato povinnost se uplatní pouze v případech, kdy takový obsah na platformě zůstává. Z toho Wong a Floridi správně dovozují,²⁹⁴ že povinnost aplikovat předchozí rozhodnutí se vztahuje pouze na odstranění tohoto obsahu, nikoliv na obnovení obsahu, který byl podle rozhodnutí Boardu nesprávně odstraněn.

Board se snaží tuto mezeru v závaznosti svých rozhodnutí zaplnit. V případech, kdy je např. z informací poskytnutých Meta nebo vyvstalých v průběhu řízení zjevné, že došlo k nesprávnému odstranění příspěvků dalších uživatelů (kteří nebyli účastníky řízení), Board apeluje na Meta, aby obnovila i tyto příspěvky. K těmto apélům došlo např. v řízeních, kde bylo odstranění příspěvku založené na shodě nahraného obsahu s obsahem nesprávně zařazeným do databázi závadného obsahu.²⁹⁵ Vzhledem k tomu, že tyto apely nejsou podle Charty závazné, zůstává pouze na uvážení Meta, zda jim vyhoví nebo ne.

Odpověď na otázku, co se rozumí „identickým obsahem v paralelním kontextu,“ ale i tak můžeme v těchto řízeních hledat.²⁹⁶ Například v případě 2022-013-FB-UA, kdy Meta chybně odstranila příspěvek s větou „marg bar Khamanei,“ kterou je možné doslovně přeložit jako „smrt Chameneímu,“ což by bylo v rozporu se Zásadami. Je ale také běžně používána ve významu „pryč s Chameneím“ jako kritika představitele iránského režimu. Tak tomu bylo i v tomto případě, kdy uživatel příspěvek nahrál v protestu proti Národnímu dnu hidžábu a cudnosti a v širším kontextu jako protest proti porušování lidských práv v Iránu. Ve svém rozhodnutí Board apeloval na Meta, aby obnovila totožný obsah s paralelním kontextem od jiných uživatelů, který mohl být nesprávně odstraněn. Totožným obsahem by v této situaci byla slova „marg bar Khamanei“ a paralelním kontextem by byla kritika politiky iránské vlády porušující lidská práva, nebo kritika iránského režimu jako celku.

²⁹² DOUEK, Evelyn. The Oversight Board Moment You Should've Been Waiting For: Facebook Responds to the First Set of Decisions. Lawfare. 2021. Dostupné také z: <https://www.lawfareblog.com/oversight-board-moment-you-shouldve-been-waiting-facebook-responds-first-set-decisions>, WONG, D. a L. FLORIDI. Meta's Oversight Board: A Review and Critical Assessment. Minds and Machines. 2022. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1007/s11023-022-09613-x>, s. 10.

²⁹³ META. *Meta*. 2021. Dostupné také z: <https://about.fb.com/news/2021/01/responding-to-the-oversight-boards-first-decisions/>

²⁹⁴ WONG, D. a L. FLORIDI. Meta's Oversight Board: A Review and Critical Assessment. Minds and Machines. 2022. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1007/s11023-022-09613-x>, s. 4.

²⁹⁵ Rozhodnutí 2022-004-FB-UA, 2022-007-IG-MR

²⁹⁶ V zatím jediném případě, ve kterém Board požadoval odstranění příspěvku, který byl chybně ponechán na platformě, nejsou k dispozici údaje, zda došlo k odstraňování identického obsahu v paralelním kontextu, viz 2021-001-FB-UA a <https://transparency.fb.com/cs-cz/oversight/oversight-board-cases/cartoon-case/>

5.3.2.2. Širší závaznost

Závaznost v daném řízení a pro identický obsah v paralelním kontextu je potřeba odlišit od širší závaznosti rozhodnutí jako zdroje norem pro rozhodování Meta nebo Boardu. První rozhodnutí, kde Board začal uvádět svá rozhodnutí jako zdroje norem, bylo rozhodnutí 2022-001-FB-UA. V tomto rozhodnutí došlo i k jemnému, ale důležitému jazykovému posunu. Board do té doby uváděl normy relevantní pro posouzení daného případu v sekci 4 svých rozhodnutí pod nadpisem „relevantní standardy“ a tato sekce obsahovala Zásady komunity, Hodnoty Meta a relevantní lidskoprávní standardy a dokumenty. Od rozhodnutí 2022-001-FB-UA je sekce 4 nadepsána „Zdroje autority“ a vyjma výše uvedených pramenů jsou v ní na prvním místě uváděna předchozí rozhodnutí Boardu. Jednalo se o případ, ve kterém uživatel nahrál video z filmu Krysář od společnosti Disney, kdy mělo vyhnání krys symbolizovat vyhnání Srbů z chorvatského města Knin. Uživatel v příspěvku schvaloval událost a skrytě vyzýval k jejímu opakování. Zde citovaná rozhodnutí se všechna týkala právě posuzování nenávistných projevů.

Obzvláště znepokojivým bylo pozadí tohoto případů. Příspěvek byl sdílen stránkou s více než 50.000 sledujícími, byl zobrazen více než 380 tisíckrát a sdílen více než 540krát. Příspěvek nahlásilo 397 uživatelů, z toho 362 pro nenávistný projev. Navzdory tomuto vysokému počtu nahlášení u příspěvku s vysokým potenciálem se na platformě šířit a zjevnému porušení Zásad,²⁹⁷ vyhodnotilo zhruba 40 chorvatsky mluvících moderátorů příspěvek jako nezávadný.

Meta v rámci komunikace s Boardem v rámci tohoto řízení také několikrát změnila názor na to, zda obsah porušuje Zásady. Nejprve podle jejího názoru neporušoval Zásady vůbec, poté sice neporušoval literu Zásad, ale už porušoval jejich ducha, až nakonec dospěla k závěru, že obsah porušuje jak literu, tak ducha Zásad.

Vzhledem k tomu, že ustanovení upravující, z jakých pramenů norem má Board při svém rozhodování vycházet, nedoznala mezi roky 2019 a 2023 změny, šlo o rozhodnutí ze strany Boardu.

Z výše uvedeného se nabízí, že důvod, proč Board začal od rozhodnutí 2022-001-FB-UA svá předchozí rozhodnutí explicitně uvádět jako zdroje autority, byl jak rozsah a potenciální dopad tohoto pochybení, tak skutečnost, že 40 moderátorů nepovažovalo, nebál bych se říct, ukázkový

²⁹⁷ Zásady komunity Meta výslovně uvádějí, že uživatelé nemají zveřejňovat „Obsah zaměřený na osobu nebo skupinu osob (zahrnující všechny skupiny s výjimkou skupin považovaných za nechráněné, popsané jako pachatelé násilných trestných činů nebo sexuálních útoků nebo zastupující méně než polovinu skupiny) na základě výše uvedených chráněných rysů nebo statusu imigranta, kdy tímto obsahem je: [...] Dehumanizující slovní nebo obrazový projev ve formě zobecnování, nepodložených (písemných nebo vizuálních) prohlášení nebo přirovnávání k následujícímu: [...] Zvířata obecně, případně konkrétní zvířata, která jsou kulturou vnímána jako intelektuálně nebo fyzicky méněcenná.“ META. Nenávistné projevy. Transparency Center. 2021. Dostupné také z: <https://transparency.fb.com/cs-cz/policies/community-standards/hate-speech/>

případ nenávistného projevu, za závadný. Budu-li dále spekulovat, vysvětlení, že Board získal pocit, že Meta nezohledňuje při formulaci svých politik, instruktaži moderátorů a dalších procesech v rámci svého moderačního systému jeho rozhodnutí v náležité míře.

Jak se zdá, tato změna nebyla alespoň v argumentační rovině pouze formální a jazyková, protože hned v následujícím řízení Meta ve svém podání cituje předchozí rozhodnutí Boardu jako zdroje svého rozhodnutí a podporující její argumentaci.²⁹⁸ Meta alespoň do nějaké míry reflektuje argumentaci a rozhodnutí Boardu mimo jejich výrok a doporučení, kterými se budu zabývat níže, nelze říct, že by se to vždy propisovalo do jejich implementace. Jedním případem za všechny budiž skutečnost, že Board již od rozhodnutí 2020-004-IG-UA ze dne 28. 1. 2021 upozorňuje Meta na to, že nedostatečné vyjasnění vztahu mezi Zásadami komunity Facebooku a Instagramu porušuje požadavek legality stanovený v čl. 19 odst. 3 ICCPR. Toto upozornění bylo opakováno jak v textu rozhodnutí, tak v doporučeních pro Meta, a stále ještě představovalo problém při přezkumu u rozhodnutí 2022-011-IG-UA ze dne 14. 12. 2022.

5.3.2.3. Doporučení

Poslední otázkou závaznosti rozhodnutí Boardu jsou doporučení, která Board může vydat v rámci svého rozhodnutí. Čl. 3 odst. 4 Charty uvádí, že Meta tato doporučení vezme v potaz při vytváření budoucích politik a čl. 4 Charty stanoví Meta povinnost podrobit doporučení formalizovanému procesu zhodnocení, jak a zda by bylo doporučení možné implementovat a vzít je do budoucna v potaz. Tato doporučení ovšem nejsou pro Meta nijak závazná, má pouze povinnost na ně nějakým způsobem reagovat.

Pro bližší představu, ke konci třetího čtvrtletí 2022 Board vydal 140 doporučení. Z toho Meta plně implementovala 17 %, 8 % implementovala částečně, v 53 % doporučení postupuje směrem k implementaci. V 17 % pak Meta nevykázala žádný postup směrem k implementaci a ve 20 % případů Meta tvrdila, že doporučení implementovala nebo se jimi již řídí, ale nezveřejnila informace, které by toto tvrzení potvrdily.²⁹⁹

5.4. Přehled rozhodnutí

Následující kapitola představuje stručný přehled rozhodovací praxe Boardu s tím, že bližší analýza problémů vyplývajících z obsahu těchto rozhodnutí bude následovat primárně v následující kapitole.

²⁹⁸ Rozhodnutí 2021-002-FB-MR

²⁹⁹ OVERSIGHT BOARD. Oversight Board publishes transparency report for third quarter of 2022. In: Oversight Board. 2022. Dostupné také z: <https://www.oversightboard.com/news/1147590722555454-oversight-board-publishes-transparency-report-for-third-quarter-of-2022/>

5.4.1. Zrušující a potvrzující rozhodnutí

V celkem 42 posuzovaných případech zrušil Board předchozí rozhodnutí Meta v 26 případech, v 12 případech rozhodnutí Meta potvrdil a v 1 případě nebylo možné případ přezkoumat, protože sám uživatel příspěvek odstranil. V 11 z 26 případů, kdy Board zrušil předchozí rozhodnutí Meta, už došlo ke zrušení předchozího rozhodnutí postupem popsaným v kapitole 5.2.³⁰⁰ Board nicméně pokračoval v přezkumu původního rozhodnutí a analyzoval pochybení, která vedla k vydání původního, chybného rozhodnutí. Ve třech případech pak Board vydal zkrácené rozhodnutí v reakci na to, že Meta napravila své předchozí chybné rozhodnutí a neexistovala potřeba další analýzy problémů spojených s případem.

Zrušující rozhodnutí Boardu nemusí vždy vést k obnovení příspěvku, tedy vyslovení, že Facebook při odstranění příspěvku pochybil (a zasáhl tak do svobody slova uživatele). Sice tomu tak bylo ve 23 z 24 zrušujících rozhodnutí, nicméně v jednom případě Board usoudil, že právě ponechání příspěvku na platformě zasahovalo do práv ostatních uživatelů a porušovalo pravidla platformy.³⁰¹

Rozhodnutí Meta Board potvrdil v 10 případech. I v případech potvrzujících rozhodnutí, dochází k situaci, kdy Meta před rozhodnutím Boardu změnil své rozhodnutí. První takový případ bylo řízení pod sp. zn. 2021-009-FB-UA, ve kterém Board bez hlubšího odůvodnění vybočil ze své zavedené praxe, kdy zruší původní rozhodnutí, požaduje obnovení příspěvku a vezme na vědomí, že příspěvek už byl obnoven. V tomto případě pouze potvrdil pozdější rozhodnutí Meta. Tento případ není krom tohoto vybočení ze stálé praxe, které se pak neopakovalo, příliš problematický, na rozdíl od druhého případu. Tím bylo rozhodnutí pod sp. zn. 2021-014-FB-UA.

V tomto případě se jednalo o šíření nepodložených zpráv, že se členové Tigray People's Liberation Front dopouštěli za asistence etnických tigrajských civilistů rabování, znásilňování a vraždění během probíhajícího konfliktu v Etiopii. Příspěvek byl původně společností Meta odstraněn, ale následně obnoven poté, co si ho Board zvolil k přezkumu. Board nakonec rozhodl, že původní odstranění bylo v souladu s pravidly Meta a lidskoprávními standardy. Tato situace byla obzvláště problematická, jelikož byl příspěvek uživatele opakovaně odstraňován a obnovován, s čímž souvisely i sankce proti účtu uživatele, v době ozbrojeného konfliktu v zemi, ve které je Facebook důležitým komunikačním médiem a pokrytí ze strany tradičních médií je téměř nulové, proto se Etiopané uchylují k získávání informací skrze Facebook.³⁰² V takovéto situaci může být přístup k sociálním sítím, popř. možnost šíření příspěvků, bez přehánění otázkou života a smrti.

³⁰⁰ Jedná se o postup, kdy Meta po zaslání stížnosti vybrané k přezkumu Oversight Boardem sama napraví své předchozí chybné rozhodnutí, ale Oversight Board v řízení nadále pokračuje, viz kapitola 5.2.

³⁰¹ Rozhodnutí 2022-001-FB-UA.

³⁰² Rozhodnutí 2021-014-FB-UA

5.4.2. Relevantní Zásady a Hodnoty

Přehled jednotlivých Zásad, které se v řízení před Boardem vyskytují nezrcadlí výskyt jednotlivých problematických jevů na platformě, popřípadě chybovost při jejich vymáhání.

Důvodů pro to je hned několik. Zaprvé, přezkum některých porušení Zásad je předem vyloučen právními závazky Meta,³⁰³ jako je tomu například u Zásady duševní vlastnictví. Zadruhé nejhojněji zastoupenou Zásadou v rozhodovací praxi Boardu je Hate Speech, která figuruje ve 12 rozhodnutích. Nicméně co se týče výskytu na platformě, počet příspěvků odstraněných pro porušení této zásady je v některých obdobích téměř dvakrát nižší než u příspěvků porušujících Zásadu Nahota a sexuální zneužívání dospělých, které jsou ale v rozhodovací praxi Boardu zastoupeny pouze dvakrát. Zatřetí, pro detekci některých druhů porušení Zásad má Facebook velmi pokročilé, a i relativně spolehlivé techniky automatické detekce. Např. právě příspěvky porušující zákaz obsahu, který obsahuje sexuální zneužívání dětí, jsou ve velké míře detekovány automaticky a odstraněny. Začtvrté, důležitost proti sobě stojících zájmů v typových situacích se může Zásadu od Zásady lišit. Například vyostřený politický projev nevybíravě kritizující státní představitele je z hlediska bezpochyby důležitější než zájem na sdílení informací o podnikání daného uživatele. Zapáté, ne u všech pravidel je stejně jednoduché jednoznačně stanovit, zda došlo k jejich porušení nebo ne. A konečně zašesté, obecná kritéria pro výběr případů, kladoucí důraz na důležitost lidskoprávního rozměru, přínos pro veřejný diskurz a dopad pro velký počet uživatelů dále vytlačují některá porušení z možnosti přezkumu před Boardem.

Je samozřejmé, že tyto dílčí faktory jsou propojené a nelze je oddělit. Např. u příspěvků zobrazujících dětskou nahotu nebo zneužívání dětí existují pokročilé detekční mechanismy, existuje právní povinnost na straně Meta nepovolovat tento obsah na svých platformách, zájem na ochraně práv dítěte je nesrovnatelně důležitější než „zájem“ jednotlivce takovýto projev šířit a stanovit, zda došlo k porušení tohoto pravidla je relativně jednoduché.

Pro přehled výskytu jednotlivých Standardů v řízení před Boardem přikládám následující tabulku:

Nenávistné projevy	Nebezpeční jednotlivci a organizace	Násilí a podněcování	Regulované zboží a služby	Nahota a sexuální aktivity dospělých
12	8	9	3	2
Šikana a obtěžování	Krutý a necitlivý obsah	Sexuální návrhy	Násilný a realisticky vyobrazený obsah	Sexuální vykořisťování dospělých

³⁰³ Viz výše, kap. 5.2.1.

2	1	1	3	1
Koordinované úsilí se záměrem způsobit újmu a propagace kriminální činnosti				
2				

Výskyt dotčených Hodnot pak v podstatě koreluje s tím, jaké Zásady měly být v daných případech porušeny.³⁰⁴ Není překvapivé, že v situaci, kdy pomyslné stupně vítězů obsadily Nenávistné projevy, Nebezpeční jednotlivci a organizace a Násilí a podněcování, jsou nejčastěji dotčenými Hodnotami Bezpečí a Důstojnost. Pro přehled toho, jak často byly jednotlivé Hodnoty dotčeny přikládám následující tabulku:

Bezpečí	Důstojnost	Bezpečí a Důstojnost	Bezpečí, Důstojnost a Soukromí	Bezpečí a Soukromí
9	2	22	5	1

5.4.3. Dotčená lidská práva a relevantní lidskoprávní standardy

Lidská práva, která se v rozhodnutích Boardu objevují, podobně jako Hodnoty v předchozí kapitole do značné míry korelují se Zásadami relevantními v daném případě. Pokud jsou nejčastěji se objevujícími Zásadami Nenávistné projevy, Nebezpeční jednotlivci a organizace a Násilí a podněcování, nebude překvapivé, že nejčastěji se vyskytujícími právy budou čl. 2 a 26 ICCPR (rovnost a právo nebýt diskriminován), čl. 6 ICCPR (právo na život) popř. čl. 6 v kombinaci s čl. 9 ICCPR (právo na bezpečnost osoby). Pro bližší informaci přikládám přehled práv nejčastěji se vyskytujících na jedné misce vah v rozhodování Boardu.

Rovnost a nediskriminace (čl. 2 a 26 ICCPR)	Právo na život (čl. 6 ICCPR) – samostatně nebo ve spojení čl. 9	Bezpečnost osoby (čl. 9 ICCPR) – samostatně nebo ve spojení s čl. 6	Právo na soukromí (čl. 17 ICCPR)
20	14	12	4

Co je ovšem zajímavější než pouhý přehled těchto práv na jedné misce vah, je, v jakých kritériích kladených na omezení projevu podle čl. 19 odst. 3 ICCPR Meta při moderaci obsahu (která

³⁰⁴ Před závorkou je ještě třeba vytknout, že jelikož se v každém případě jedná o přezkum odstranění něčeho příspěvku, je vždy dotčená hodnota Hlasu.

v podstatě vždy znamená zásah do svobody projevu podle čl. 19 ICCPR) selhává. Jak bylo uvedeno výše, Board ve 23 z 24 zrušujících rozhodnutí shledal nedodržení požadavků vymezených čl. 19 odst. 3 ICCPR. Ve 20 případech nesplňovalo omezení projevu kritérium legality, v jednom absentoval legitimní cíl a v 17 případech nebyl zásah nezbytný nebo proporcionální.³⁰⁵

Nedodržení požadavku legality nabývalo několika hlavních podob: pravidla přístupná veřejnosti nebyla úplná a klíčové informace byly obsaženy v interních směrnících,³⁰⁶ pravidla nebyla přeložena do konkrétního jazyka v aktuální podobě,³⁰⁷ v případě příspěvků na Instagramu nebylo dostatečně zjevně stanovené, že se na ně vztahují i pravidla platformy Facebook,³⁰⁸ popř. informace o pravidlech chování byly roztržštěné v několika různých zdrojích³⁰⁹ nebo informace pro moderátory obsahu nebyly dostatečné.³¹⁰

Požadavek legitimního cíle, pro který měl být projev omezen, absentoval pouze ve dvou případech. V prvním případě nebyl legitimní cíl dostatečně vymezen pro konkrétní zásah, ale pouze obecně pro danou oblast zásad,³¹¹ a podle názoru Boardu nelze pouze z obecné existence legitimního cíle pro dané pravidlo dovodit, že je požadavek legitimního cíle splněn i pro konkrétní zásah.³¹²

Nedodržení požadavku nezbytnosti a proporcionality pak nabývalo například následujících podob: zásah nebyl nezbytný k ochraně práv,³¹³ existovaly mírnější prostředky zamezení újmy, jako ztlumení nebo zablokování uživatele druhým uživatelem,³¹⁴ skrytí obsahu za varovnou obrazovku,³¹⁵ důvody pro omezení nepřevažovaly veřejný zájem na ponechání příspěvku,³¹⁶ nebo neproporcionalita omezení spočívala už v samotném nastavení a používání automatizovaných mechanismů.³¹⁷

Vyjma nedodržení požadavků kladených na omezení projevu se Meta znepokojivě často dopouští dalšího pochybení, a to porušení práva na účinný opravný prostředek podle čl. 2 odst. 3 ICCPR. Board toto pochybení shledal v celkem 8 z 35 případů. Obzvláště znepokojivý je fakt, že v pěti případech vedlo odstranění příspěvku k uvalení sankcí na daného uživatele a že v jednom případě

³⁰⁵ Tato pochybení se vyskytovala osaměle nebo ve spojení s jiným.

³⁰⁶ Rozhodnutí 2021-006-IG-UA

³⁰⁷ Rozhodnutí 2021-003-FB-UA

³⁰⁸ Rozhodnutí 2020-004-IG-UA

³⁰⁹ Rozhodnutí 2021-003-FB-UA

³¹⁰ Rozhodnutí 2021-012-FB-UA

³¹¹ Rozhodnutí 2021-004-FB-UA

³¹² Tamtéž

³¹³ Rozhodnutí 2020-002-FB-UA

³¹⁴ Rozhodnutí 2021-004-FB-UA

³¹⁵ Rozhodnutí 2022-008-FB-UA

³¹⁶ Rozhodnutí 2021-005-FB-UA, 2021-010-FB-UA

³¹⁷ Rozhodnutí 2021-012-FB-UA, 2022-005-FB-UA

došlo i k automatizovanému odstranění účtu a uživatel se pak nemohl dále proti rozhodnutí odvolat.³¹⁸

Porušení práva na opravný prostředek nabývaly podob od nepřezkoumání v důsledku nedostatečného množství moderátorů v době pandemie COVID-19,³¹⁹ „ztracení“ ve frontě čekajících odvolání v důsledku automatického přidělení nízké priority³²⁰ až po úplnou absenci možnosti odvolat se v případech, které byly eskalovány specializovanému týmu.³²¹

5.5. Problémy normativního systému Meta vyplývající z rozhodnutí

V této podkapitole se zaměřím na problémy normativního systému Meta, které vyplývají z rozdílných přístupů k omezování projevu, a také problémy, které lze vypožorovat z rozhodnutí doposud vydaných Oversight Boardem. Tyto problémy pro přehlednost dělím do tří skupin: selhání na úrovni systému, selhání na úrovni automatizovaných procesů a selhání na úrovni lidského faktoru.³²² Před další analýzou je potřeba zdůraznit, že tato selhání jsou navzájem propojená a nerozlučná. Moderátoři se dopouštějí chyb zapříčiněných systémovým selháním (např. nerozeslání důležitých dokumentů),³²³ automatizované systémy selhávají kvůli pochybení lidského faktoru (chybné zařazení obsahu do databáze závadného obsahu)³²⁴ a selhání systému vedou dále například k nemožnosti tyto chyby napravit (nedostatečný revizní systém databází závadného obsahu).

5.5.1. Metodologický střet

O’Kane upozorňuje na střet mezi dvěma rozdílnými rámci, které jsou v rámci moderace projevu na platformách Meta ve hře: systemický přístup Meta a individualistický přístup Boardu.³²⁵ Případy, které se k Boardu dostanou, jsou tedy výsledkem (a častokrát výsledky chyb, jinak by k jejich přezkumu Boardem ani nedošlo) v systemickém přístupu, které Board posuzuje z individualistického hlediska. Není pak překvapivé, že případy, které mají moderátoři (často bez odborného vzdělání v dané oblasti a vybavení pouze tréninkem od společnosti Meta – který je připraví na to, jak mají fungovat jako správný prvek systému založeném na systemickém rámci

³¹⁸ Rozhodnutí 2022-007-IG-MR

³¹⁹ Rozhodnutí 2021-003-FB-UA

³²⁰ Rozhodnutí 2021-015-FB-UA

³²¹ Zdůvodnění absence možnosti odvolat se ze strany Meta byla, že pokud by se uživatel odvolal proti eskalovanému rozhodnutí, které měl rozhodovat moderátor s vyšší kvalifikací, lepšími informacemi a na vyšším stupni, toto rozhodnutí by poté přezkoumával „podřízený“ moderátor s menšími prostředky a expertizou. Ač na první pohled se zdá být tato argumentace rozumná, nabízí se otázka, proč neexistuje odvolací instance pro eskalovaná rozhodnutí. Viz rozhodnutí 2022-007-IG-MR

³²² Mám tím na mysli selhání na úrovni moderátorů-jednotlivců.

³²³ Rozhodnutí 2021-006-IG-UA

³²⁴ Rozhodnutí 2022-007-IG-UA

³²⁵ O’KANE, Ruby. Meta's Private Speech Governance and the Role of Oversight Board: Lessons from Board's First Decisions. *Stanford Technology and Law Review*. 2022, **167**(25), s. 186.

přezkumu), přezkoumat v šibeničních lhůtách, neobstojí při přezkumu akademiky, specialisty na ústavní právo, politology, novináři a dalšími.³²⁶

5.5.2. Systém

Některá systémová selhání Meta vyplývají z jejího systemického přístupu, kdy namísto patřičného informování uživatelů o plném znění norem, raději informuje své moderátory prostřednictvím interních směrnic a dokumentů, které obsahují častokrát klíčové informace pro posouzení, jaké chování je povoleno a jaké zakázáno. Typickým příkladem může být Zásada Nebezpeční jednotlivci a organizace. Tato Zásada zakazuje „chválu a podporu“ jednotlivců a organizací označených za nebezpečné.³²⁷ Nicméně informace o tom, co je „chvála“ a „podpora“ nejsou veřejně přístupné a jsou obsaženy pouze v interních dokumentech přístupným moderátorům.³²⁸ Důsledkem toho byl například odstraněn příspěvek indických novin, který pouze informoval o skutečnosti, že Talibán má po převzetí moci v Afghánistánu v plánu umožnit ženám a dívkám se vzdělávat.³²⁹ Příspěvek byl odstraněn pouze kvůli tomu, že obsahoval slovo „Taliban,“ ačkoliv o této organizace pouze neutrálně informoval. Board během řízení zjistil, že se jedná o selhání natolik rozšířené, že se zpravodajské stránky a uživatelé vyhýbají používání slova Taliban, aby se vyvarovali postihu ze strany Meta.³³⁰

Dalším takovým může být výjimka pro tzv. mediálně vděčný obsah. Jedná se o obsah, který sice porušuje Zásady, ale z nějakého důvodu je žádoucí jej na platformě ponechat (např. dokumentování porušování lidských práv, veřejný zájem na jeho šíření apod.). Kritéria pro uplatnění této výjimky jsou ve velmi obecné formě uvedena na stránkách Meta.³³¹ Faktory, které Meta zvažuje při posuzování, zda uplatní tuto výjimku, jsou „*zda obsah představuje bezprostřední hrozbu v oblasti veřejného zdraví nebo bezpečnosti, nebo zda vyjadřuje stanoviska v debatě obledně současného politického dění.*“³³² Další faktory, které hrají roli jsou např. zda v zemi probíhá konflikt, nebo se chystají volby, zda je v dané zemi svobodný tisk a nebo jestli obsah komentuje vládu a politiku.³³³ Je Meta třeba přiznat, že Meta někdy tyto výjimky na větší škále někdy přiznává pro konkrétní případy, ale z jejího vyjádření není patrné, zda je udělení těchto výjimek zveřejňováno, či nikoliv.³³⁴ To je obzvlášť

³²⁶ Seznam členů Boardu je dostupný na <https://www.oversightboard.com/meet-the-board/>

³²⁷ META. Zásady komunity na Facebooku. In: Transparency Center [online]. [cit. 2023]. Dostupné z: <https://transparency.fb.com/cs-cz/policies/community-standards/>

³²⁸ Rozhodnutí 2022-005-FB-UA

³²⁹ Tamtéž.

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ META. Our approach to newsworthy content. Transparency Center. 2022. Dostupné také z: <https://transparency.fb.com/cs-cz/features/approach-to-newsworthy-content/>

³³² Tamtéž

³³³ Tamtéž

³³⁴ Na webové stránce <https://transparency.fb.com/cs-cz/features/approach-to-newsworthy-content/> jsou sice uvedené příklady, ale podle starších verzí stránky dostupných prostřednictvím nástroje Wayback Machine nebyly na

problematické, když vezmeme v potaz, že výjimky mohou být uděleny na omezený čas. V kontextu skutkového stavu výše popsaného rozhodnutí 2021-013-FB-UA, kdy byla pro domněle závadnou frázi „marg bar Khamenei“ celkem třikrát (jednou v roce 2019 a dvakrát v roce 2021) vydána výjimka, aby následně pro tu samou frázi o rok později nejen vydána nebyla, ale ještě k tomu Meta vydala interní směrnici, podle které se má obsah obsahující tuto frázi odstraňovat.³³⁵

Meta nesehává pouze v informování uživatelů, které je alespoň z jejího pohledu do určité míry pochopitelné, ale i v informování moderátorů. Např. v případě 2021-006-IG-UA nebyl rozeslán interní dokument obsahující důležitou výjimku, která by moderátorům vyjasnila, jaká forma diskuze o nebezpečných jednotlivcích a organizacích je přípustná, což vedlo k odstranění příspěvku.

Do obou výše uvedených oblastí spadá i neschopnost Meta poskytnout jak svým uživatelům, tak moderátorům, Zásady nebo interní dokumenty v jazyce, kterým hovoří.³³⁶

Všechna výše uvedená selhání byla Boardem posouzena jako neschopnost dostát požadavku legality podle čl. 19 odst. 3 ICCPR.

Další systémová selhání pak vycházejí z architektury systému moderace a jeho podfinancovanosti. Moderátoři Meta, jak bylo uvedeno výše, jsou dlouhodobě přetíženi, není výjimkou, že nejsou z daného regionu a neznají místní historii a poměry.³³⁷

Posledním systémovým problémem, který zmíním, je již výše popisovaná nemožnost odvolání se v některých situacích. Ať to byla nemožnost v důsledku pandemie COVID-19, v důsledku toho, že se jednalo o rozhodnutí v eskalovaném přezkumu, nebo jiné, tato porušení čl. 2 odst. 3 ICCPR jsou dalším dokladem nedostatků v rámci normativního systému Meta.

5.5.3. Lidský faktor

Selhání lidského faktoru jsou s největší pravděpodobností důsledky systémových selhání, jako je příliš nízký prostor na přezkum jednotlivých případů. Leung poukazuje na několika rozhodnutích Boardu hlavní způsoby, kterými chybuje lidský faktor: dekontextualizace, literalizace a monomodální orientace.³³⁸

této stránce výjimky uveřejněny, ačkoliv byly v té době prokazatelně uděleny. Např. výjimka udělená 23. 9. 2022 se na této stránce nikdy neobjevila, viz https://web.archive.org/web/20220401000000*/https://transparency.fb.com/features/approach-to-newsworthy-content/

³³⁵ Rozhodnutí 2022-013-FB-UA

³³⁶ Rozhodnutí 2021-003-FB-UA, 2021-009-FB-UA

³³⁷ Rozhodnutí 2021-012-FB-UA

³³⁸ LEUNG, Jenny. Shortcuts and Shortfalls in Meta's Content Moderation Practices: A Glimpse from its Oversight Board's First Year of Operation. *Comparative Law and Language*. 2022, 1(2), s. 61, 64.

V případě dekontextualizace je problematický prvek příspěvku posuzován samostatně vytržený z kontextu. Bylo tomu tak v případě 2021-007-FB-UA, kdy uživatel použil barský výraz „ta-yote,“ který může referovat buďto k Číně jako státu, nebo Číňanům jako etniku. V souvislosti s kritikou zahraniční politiky Číny a jak se z ní Hong Kong vymanil za pomoci odtržení od bankovního systému Číny, uživatel použil výraz „zas*ání ,ta-yote.“ Moderátoři větu vyhodnotili jako nenávistný projev, aniž by dále zohlednili kontext, ve kterém byla použita a který celkem jasně poukazuje na výklad mířící na Čínu jako stát, ne jeho občany.³³⁹ Literalizace pak spočívá v soustředění se na doslovný význam použitého slova nebo věty bez zohlednění nedoslovného nebo implikovaného významu.³⁴⁰ Monomodální orientace spočívá v „*zaměření na jeden aspekt obsahu, který je pak považován za důkaz závadnosti, zatímco ostatní modalitty jsou ignorovány.*“³⁴¹ Typickým příkladem může být výše popisované smazání příspěvku pouze kvůli tomu, že obsahoval slovo „Taliban,“ aniž by tuto organizaci jakkoliv nedovoleně vychvaloval, či podporoval.³⁴²

Lidský faktor může selhávat i v té rovině, že si s sebou moderátoři nesou předsudky a názory, které mohou ovlivňovat jejich schopnost posoudit daný případ. Příkladem může být již výše popisované řízení 2022-001-FB-UA. V něm zhruba 40 chorvatských moderátorů posoudilo příspěvek přirovnávající etnické Srby ke krysám, které by měly být vyhnány, jako nezávadný.³⁴³ Ačkoliv Board neuváděl předsudky jako důvod této chyby, nicméně vzhledem k minulosti a napjatým vztahům mezi Chorvaty a Srby mi přijde přinejmenším jako uvěřitelné, že moderátoři příspěvek neodstranili, protože jim (ne nutně kvůli jejich osobním postojům, ale třeba kvůli mediálnímu prostředí, výchově, znečitlivění proti podobné rétorice apod.) nepřišel závadný.

5.5.4. Automatizace

Automatizované systémy moderace jsou samozřejmě pouze tak dokonalé jako jejich tvůrci. I ony se mohou dopouštět pochybení uvedených výše, ale dopady chybného nastavení mechanismu mohou být kvůli jejich masivnímu nasazování mnohem citelnější. V rozhodovací praxi Boardu se projevily zejména dvě selhání automatizovaných systémů: chybné zařazení nezávadného obsahu do databáze, se kterou je ostatní obsah porovnáván, a neschopnost strojově učeného detekčního mechanismu posoudit celý kontext a ostatní prvky v daném případě.

Chybné zařazení do databází bylo kamenem úrazu např. v řízeních 2022-004-FB-UA a 2022-007-IG-UA. V obou případech došlo k tomuto zařazení na základě pochybení lidského moderátora a

³³⁹ Tamtéž, s. 63.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 64.

³⁴¹ Tamtéž, s. 65.

³⁴² Rozhodnutí 2022-005-FB-UA

³⁴³ Rozhodnutí 2021-001-FB-UA

následně už automatizované systémy odstraňovaly příspěvky obsahující obsah, který byl zařazen do databáze. Odvolání uživatelů byla v obou případech zamítnuta a případ se tak dostal k Boardu. Co je v obou případech obzvlášť znepokojující, je skutečnost, že v případě 2022-004-FB-UA se jednalo o obsah kritizující policejní násilí v Kolumbii a v případě 2022-007-IG-UA se celý proces zařazení příspěvku do databáze a jeho odstranění rozjel na základě podnětu Metropolitní londýnské policie.

Neschopnost mechanismu posoudit kontext a ostatní prvky spojené s obsahem se projevila v případě 2020-004-IG-UA. V tomto případě automatizovaný systém detekoval a smazal příspěvek sloužící ke zvýšení povědomí o rakovině prsu u žen, protože příspěvek obsahoval fotografie ženských prsou se symptomy rakoviny prsu. Automatizovaný nástroj příspěvek smazal na základě vyhodnocení, že obsahuje ženská prsa, což je v rozporu se Zásadami komunity, ač ty obsahovaly explicitní výjimku pro přesně takovýto druh obsahu. Původní příspěvek byl doprovázen i popiskem obsahujícím slova jako „rakovina prsu“ a byl zveřejněn během akce Pink October, která má za cíl vzdělávat a šířit osvětu o raných příznacích rakoviny prsu.³⁴⁴ Podle Boardu bylo důvodem odstranění to, že původní příspěvek byl v portugalské a automatizovaný systém si s tím nedokázal poradit.³⁴⁵

5.6. Postavení Oversight Board v normativním systému Meta

Na závěr této kapitoly je na místě posoudit, jaké je postavení Oversight Board. Myslím, že můžeme říct, že se nesplnila nejčernější očekávání, podle kterých se tato instituce měla být pouhý marketingový tah Meta nebo štít, kterým se bude bránit proti kritice. To ovšem neznamená, že dosavadní praxe Oversight Board měla být důvodem k přehnanému optimismu nebo pocitu, že je dílo hotovo.

5.6.1. Přínosy

Wong a Floridi uvádějí tři hlavní pozitivní vlastnosti, které Oversight Board má. V první řadě, a dle mého soudu i nejvýznamnější, je zvýšení transparentnosti a demystifikace moderace obsahu na platformách Meta.³⁴⁶ Transparentnost je významná nejen směrem k uživatelům a k legitimaci normativního systému, jak uvádějí Wong a Floridi, ale zejména vůči výzkumníkům, regulátorům, občanské společnosti a nevládním organizacím zabývajícím se svobodou projevu a vlivem

³⁴⁴ Rok 2020 byl zřejmě pro Meta z hlediska identifikování obsahu porušujícího zákaz vyobrazování nahého ženského poprsí zmatený, protože jednou jako ženská prsa automatizované systémy vyhodnotily i fotografii cibulí, viz <https://www.thestar.com/entertainment/opinion/2020/10/09/facebooks-algorithm-mistakes-onions-for-breasts-and-you-can-blame-salma-hayeks-watermelons.html>

³⁴⁵ Rozhodnutí 2020-004-IG-UA

³⁴⁶ WONG, D. a L. FLORIDI. Meta's Oversight Board: A Review and Critical Assessment. Minds and Machines. 2022. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1007/s11023-022-09613-x>, s. 6.

sociálních sítí na společnost. Konkrétní podobu moderace obsahu patrně v dohledné době znát nebudeme, v cestě stojí překážky jako je ochrana obchodního tajemství apod., nicméně díky (mimo jiné) rozhodovací praxi Oversight Board už není moderace obsahu na platformách Meta černou skříňkou, ale alespoň černou skříňkou s okýnkou, kterými můžeme část procesů pozorovat.

Druhým významným přínosem jsou doporučení pro politiky Meta,³⁴⁷ která ale, jak jsme viděli v předchozích podkapitolách, nejsou vždy zcela naplněna. Na druhou stranu, nelze je považovat za zcela irelevantní. Například v roce 2022 Meta přijala, nebo alespoň začala implementovat 105 ze 191 doporučení (27 zcela přijato, 14 částečně přijato a u 84 byl nahlášen postup v implementaci).³⁴⁸ Součástí této role Oversight Boardu by mohlo být i případné sjednocování rozhodovací praxe v rámci platform Meta, ale k tomu, jak se jeho rozhodnutí propisují do rozhodování moderátorů nejsou k dispozici dostatečné informace.

S doporučeními pak dle mého názoru souvisí další velký přínos, a to, že Oversight Board z obecných proklamací o dodržování lidských práv v korporátní politice Meta vytváří konkrétní závazky v konkrétních případech. Podle mého názoru může tato praxe přispět k většímu respektu k lidským právům ze strany Meta, a to v tom, že se obecná tvrzení jako „Facebook porušuje lidská práva“ přetvářejí v konkrétní výroky, které jsou demonstrovatelné na konkrétním skutkovém stavu a kritika a požadavky kladené na Meta tak mohou být konkretizovány a argumentačně výrazně lépe podloženy.

Třetí ze silných stránek, kterou Wong a Floridi vyzdvihují je asertivita Oversight Board a ochota konfrontovat Meta s jejími selháními.³⁴⁹ Zcela se ztotožňuji s jejich tvrzením, že jakékoliv jiné potenciální přednosti Boardu jsou bezvýznamné, pokud by mu chyběla tato vlastnost.

Posledním přínosem, který v existenci a praxi Oversight Board shledávám, je, že Meta má při zlepšování svého normativního systému partnera pro kritický dialog, který ji nejen upozorní na momenty, kdy došlo k individuálním selháním (jako tomu např. bylo v řízení 2020-004-IG-UA a dalších 13 případech, kdy Meta seznala, že došlo k pochybení na její straně a příspěvky obnovila), kde dochází k systémovým selháním (např. v případech nedostatečné kontroly databází závadného obsahu) a také na případné slepé skvrny, které se k osobám odpovědným za podobu normativního systému nedostanou, protože absentují komunikační a institucionální nastavení, kterými by k nim

³⁴⁷ Tamtéž, s. 7

³⁴⁸ OVERSIGHT BOARD. Oversight Board. In: 2022 Annual Report: Oversight Board reviews Meta's changes to bring fairness and transparency to its platforms. 2022. Dostupné z: <https://www.oversightboard.com/news/560960906211177-2022-annual-report-oversight-board-reviews-meta-s-changes-to-bring-fairness-and-transparency-to-its-platforms/>

³⁴⁹ WONG, D. a L. FLORIDI. Meta's Oversight Board: A Review and Critical Assessment. Minds and Machines. 2022. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1007/s11023-022-09613-x](https://doi.org/10.1007/s11023-022-09613-x), s. 8.

mohly doputovat. Tento pozitivní aspekt se z velké části samozřejmě spoléhá na to, že Oversight Board bude asertivní a nebude se bát Meta ostře kritizovat.

5.6.2. Slabiny

První a dle mého názoru nejvýraznější slabinou je relativně slabá závaznost rozhodnutí, a to jak z hlediska faktické vymahatelnosti rozhodnutí, tak z hlediska precedenční závaznosti. Výše jsem popsal, jak Oversight Board opakovaně upozorňoval Meta na některé slabiny jejího normativního systému, aniž by došlo ke změně. Nejedná se samozřejmě o problém, který by byl výlučný pro digitální sféru; i v off-line světě se soudy musejí spoléhat na to, že jejich protiváha v podobě výkonné moci a legislativy bude ochotná zohlednit jejich závěry a uvést je v život, nicméně v případě Meta je tento problém o poznání palčivější v tom, že jiné kontrolní mechanismy (např. volby, možnost požadovat vysvětlení a informace od orgánů Meta) nejsou dostupné.

S tím samozřejmě souvisí i precedenční závaznost. Z hlediska nastavení precedenční závaznosti je formulace, že Meta aplikuje rozhodnutí Oversight Board na „identický obsah v paralelním kontextu, pokud to je technicky a operačně proveditelné“ velmi limitující a nezajišťuje dostatečně kontrolní funkci Oversight Board, která by měla spíše než v následné kontrole sloužit k tomu, aby bylo chybám předcházeno.³⁵⁰ Vzhledem k závažnosti některých otázek, které Board řeší a které, jak jsem popisoval výše, mohou být bez přehánění otázkou života a smrti, je role ex post kontrolního orgánu nedostačující.

Schultz nadále kritizuje Oversight Board z hlediska nastavení řízení a reálné šance, že se jednotlivci dostane přezkumu a rozhodnutí.³⁵¹ To je samozřejmě zčásti způsobeno obrovským množstvím rozhodnutí, které Meta každý den vydá a kapacitami Oversight Board spolu se zachováním náležité míry expertizy. Stejně tak je to ale výsledkem koncepce Oversight Board jako orgánu, který má vydávat obecná rozhodnutí, která budou pomáhat směřovat další praxi Meta.

5.6.3. Závěr

Vzato kol a kolem se domnívám, že Oversight Board je celkově pozitivním prvkem v rámci normativního systému Meta. Není samozřejmě žádným všespásným „kladivem na Zuckerberga,“ nicméně to patrně nikdo neočekával a předpovědi byly spíš pesimističtější. Ačkoliv má jeho současné nastavení nepopíratelné slabiny, domnívám se, že přínosy z hlediska transparentnosti a

³⁵⁰ Tamtéž, s. 10.

³⁵¹ SCHULTZ, Marten. Six Problems with Facebook's Oversight Board. Not enough contract law, too much human rights. In: BAYER, Judit, Bernd HOLZNAGEL, Paivi KORPISAARI a Lorna WOODS. Perspectives on Platform regulation. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft mbH, 2021., s. 157.

vlivu (byť spíš jemného než autoritativního) na normativní systém Meta převažují nad případnými nedostatky.

6. Meta a Oversight Board optikou právního pluralismu

Z globální povahy platformy Meta je její normativní systém v kontaktu se širokou škálou nejen právních, ale i normativních systémů, jako jsou místní náboženské nebo morální zvyklosti. Právní systémy, se kterými interaguje, ovšem nejsou všechny stejného typu. Připomenuli definice právního pluralismu (v deskriptivní podobě) z kapitoly 2, jde o situace, kdy na daném území nebo v daném sociálním poli působí více než jeden právní systém s více než jedním zdrojem normativity. Je tak zjevné, že interakce normativního systému Meta bude mít jinou podobu na mezinárodní úrovni s právem lidských práv, v ochraně osobních údajů na evropské úrovni a na úrovni interakce s normami národních států. Na následujících řádcích popíšu interakce s těmito právními systémy, tj. s mezinárodním právem lidských práv, právem nadnárodních organizací jako je Evropská unie a právem národních států a k tomu se pokusím zodpovědět otázku, zda existuje něco jako právo Facebooku.

6.1. Interakce normativního systému Meta s mezinárodním právem lidských práv

Jak bylo popsáno výše, Meta na sebe dobrovolně převzala mezinárodněprávní závazky v oblasti lidských práv přijetím UNGPs. Ač je Meta společnost, a ne stát a vztahují se tak na ní i v rámci tohoto dobrovolného rámce mírnější požadavky než na národní státy, otázky, kterým čelí při přezkumu zásahu do svobody projevu, jsou velmi podobné.

Board v rozhodnutí 2020-003-FB-UA uvedl, že jeho hlavním úkolem je zodpovídání právě těchto otázek a zda se reakce Meta na tyto otázky pohybují v oblasti, kterou vymezují UNGPs. Rozbor rozhodovací praxe Oversight Board ukázal, že Board přijal za svůj referenční rámec mezinárodní lidskoprávní dokumenty, jejichž prostřednictvím přezkoumává a hodnotí kroky rozhodnutí orgánů Meta.

Otázkou a problémem samozřejmě zůstává, nakolik se mezinárodní lidskoprávní normy propisují do každodenní moderace obsahu. Jak jsem uváděl výše, nebylo výjimečné, že Oversight Board opakovaně upozorňoval na určité pochybení ze strany Meta (např. nedostatečně jasný vztah mezi Zásadami komunity na Facebooku a na Instagramu), aniž by v mezidobí došlo k nápravě.

6.2. Interakce normativního systému Meta s právem EU a národním právem

Zatímco na mezinárodněprávní úrovni probíhaly interakce systému Meta na úrovni dobrovolného přijetí standardů, maximálně ve formě doporučení nebo jiných *soft law* instrumentů, na úrovni Evropské unie a práva národních států byl přístup ostatních systémů výrazně direktivní.

6.2.1. Evropská unie

Nejnovějším a nejzásadnějším přírůstkem v evropské legislativě co se týče normativních systému Meta, je výše zmiňované nařízení Parlamentu a Rady č. 2022/2065 o jednotném digitálním trhu (DSA). Vyjma obecných požadavků ohledně transparentnosti a dalších požadavků kladených na online platformy si zvláštní pozornost zaslouží čl. 33 a následující, které se týkají tzv. velmi velkých online platform, tedy takových, jejichž průměrný měsíční počet aktivních uživatelů dosahuje alespoň 45 milionů. Mezi povinnosti, které jsou těmto platformám uloženy článkem 34 DSA je pravidelné posuzování rizik vyplývajících z jejich činnosti pro občanskou společnost a volby, genderově podmíněné násilí, šíření nezákonného obsahu a na výkon základních práv, a zmírňování těchto rizik. Jedním z faktorů, které mají velmi velké platformy brát v potaz při analýze rizik, je podle čl. 34 odst. 2 písm. b) DSA právě jejich systém moderace obsahu.

Jak jsem uváděl v předchozí podkapitole, je zjevné, že existuje určitá diskrepance mezi tím, nakolik lidskoprávní normy přijal a prosazuje Oversight Board a nakolik se jak tyto normy, tak rozhodnutí Boardu propisují do běžné praxe moderátorů Meta. DSA mimo jiné usiluje právě o to, aby respekt k základním lidským právům a jejich výkonu byl pevně zakotven v praxi online platform. Jedním z případů, kde by DSA mohl pomocí stanovení konkrétních povinností napomoci ke zhojení nedostatků systému Meta, na který Board opakovaně upozorňoval, jako je například nedostatek odůvodnění u rozhodnutí. Ustanovení článku 17 DSA vyžaduje po online platformách, abych uživatelům poskytovaly odůvodnění rozhodnutí v případě omezení účtu nebo odstranění obsahu pro rozpor mimo jiné se smluvními podmínkami platformy.

DSA obsahuje samozřejmě mnoho dalších povinností pro digitální platformy, ale pokusil jsem se jen o stručný přehled povinností, které jsou vzhledem k tématu práce nejrelevantnější.

6.2.2. Národní státy

Na úrovni právních systémů národních států je potřeba odlišit mezi situacemi, kdy vnitrostátní právo postihuje jednotlivce za jeho projevy na platformách Meta, a situacemi, ve kterých vnitrostátní právo postihuje přímo platformu za to, že daný obsah neodstraní.

První z těchto přístupů lze vyzorovat v původním nastavení odpovědnosti online platform v USA a v doktríně bezpečného přístavu. V rámci § 230 Telecommunications decency act nebyly

platformy odpovědné za obsah nahraný uživateli, pokud sloužily jako pouhý vodič informací. Přístup, který činí platformy odpovědné za neodstranění obsahu nahraného jejich uživateli můžeme pozorovat v německém zákoně NetzDg. Podobným příkladem můžou být například i turecké zákony, které zakazují kritiku Mustafy Kemala Attatürka popř. thajské zákony zakazující kritiku krále.³⁵² V takových případech musí Meta odstraňovat obsah nahraný v těchto zemích, popř. ho zneprístupňovat na základě geografické lokace a vzniká tak pluralita normativních řádů i v rámci normativního systému Meta.

6.3. Existuje právo Facebooku?

Konečně se nabízí otázka, existuje něco jako právo Facebooku? Krátká odpověď, dle mého názoru, je: chceme, aby existovalo právo Facebooku? Normativní systém Meta vykazuje mnoho charakteristik, které jsou typické pro právní systémy, nicméně z výše popsaných interakcí s právními systémy Evropské unie a národních států se zdá, že tak není vždy vnímán. V této podkapitole se pokusím nastínit možná východiska z tohoto dvojího postavení a představit jejich možné důsledky.

6.3.1. Právní charakteristiky normativního systému Meta

K označení normativního systému platformem Meta za právo svádí několik skutečností. Jedná se o systém, který je tomu, co považujeme za právo, velmi podobný. Obsahuje poměrně detailně formulovaná pravidla korigovaná obecnými principy, relativně stabilní a formalizovanou byrokracií, vícestupňovou odvolací soustavu a vrcholný orgán soudní povahy (nebo alespoň pokus o něj). Zároveň se může pochlubit relativně vysokou mírou vymahatelnosti svých pravidel, o které by si leckteré státy mohly nechat zdát.

Z pohledu teorií nastíněných v podkapitole 2.2.3, které chápou „právnost“ jako vlastnost daného systému, která může nabývat různé intenzity, by podle mého názoru všechny tyto výše popsané vlastnosti, které jsou pro právní systémy typické, měly vést k závěru, že se o právní systém jedná. I při pohledu z perspektivy teorií jako je Teubner navazující na Luhmanna, podle kterého můžeme chápat jako právní každý systém, který kóduje své komunikace pomocí kódu legální/nelegální (v tomto případě v souladu se Zásadami/v rozporu se Zásadami), by byl normativní systém Meta právo. Je třeba přiznat, že Gunther Teubner je jakožto teoretik sociálního konstitucionalismu silně nakloněn možnosti nestátního práva, a proto skutečnost, že by podle jeho teorie tento systém byl považován za právní, není příliš překvapivá. Jak by ale mohl být takový systém posouzen optikou tradičnějších teorií?

³⁵² GILLESPIE, Tarleton. *Custodians of the internet: platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media*. New Haven: Yale University Press, 2018. s 47

K posouzení této otázky se obrátím na dílo velikána právní teorie H. L. Harta. Podle Harta je právní systém jednotou primárních a sekundárních pravidel.³⁵³ Primárními pravidly jsou konkrétní normy upravující chování adresátů práva,³⁵⁴ v případě Meta by to byly zejména Zásady upravující, jak se uživatelé mohou na platformách chovat a jaké projevy jsou přípustné. Méně jasná už bude otázka sekundárních pravidel, tedy pravidel, podle kterých je možné identifikovat aplikovatelné normy, pravidla, podle kterých se tyto normy mění a pravidla, která umožňují autoritativně rozhodovat spory.³⁵⁵

Patrně nejsnáze identifikovatelným ze sekundárních pravidel bude v případě normativního systému Meta pravidlo uznání. Aby se kdokoliv mohl stát uživatelem platformy Meta, musí vyslovit souhlas s Podmínkami používání služby, ve kterých je v čl. 5 explicitně stanoveno, že v Zásadách komunity a dalších dokumentech jsou obsaženy normy, které uživatelé musí dodržovat. Co se týče pravidla změny, to je zčásti obsaženo explicitně v čl. 4 Podmínek užívání služby, které Meta dává možnost jednostranně tyto Podmínky měnit, ale co se týče změn Zásad komunity, zde je tato změna delegována na několik interních týmů, které se na tvorbě a novelizaci obsahových pravidel podílejí.³⁵⁶ Posledním sekundárním pravidlem, které má předcházet neúčinnosti daného právního systému je pravidlo soudního rozhodování.³⁵⁷ Tato role je v rámci normativního systému Meta přiznána moderátorům obsahu, automatizovaným mechanismům a v neposlední řadě výše popsanému Oversight Board.

6.3.2. Vnímání ostatními systémy

Jak jsem popsal výše, právo národních států ale i Evropské unie obecně volí direktivní a rozkazující přístup k normativnímu systému Meta, než že by se klonilo např. k principům interakce mezi systémy, které představuje Berman. V této konstelaci je analýza problému komplikovaná dvojitou povahou společnosti Meta, a to jako normotvůrce a autoritu na straně jedné a jako právnickou osobu a adresáta práva na straně druhé.

Uznání ostatními systémy za právní systém samozřejmě není v teoriích právních pluralistů explicitní podmínkou toho, aby byl systém považován za právní, ale tato skutečnost ubírá určitou důvěryhodnost teoretické analýze a zároveň komplikuje i praktické fungování normativního systému v případě online platformy. Balkin upozorňuje na to, že v případě online platformy není možné aplikovat tzv. dyadický přístup k regulaci projevu, tj. pojetí suveréna, který reguluje projev

³⁵³ HART, Herbert. Pojem práva. Český překlad. Praha: Prostor, 2010. s. 120.

³⁵⁴ Tamtéž, s. 100.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 102-104.

³⁵⁶ META. Transparency Center. In: Jak aktualizujeme zásady komunity na Facebooku. 2022. Dostupné také z: <https://transparency.fb.com/cs-cz/policies/improving/deciding-to-change-standards/>

³⁵⁷ HART, Herbert. Pojem práva. Český překlad. Praha: Prostor, 2010. s. 104.

jednotlivce.³⁵⁸ Namísto toho Balkin představuje tříprvkový systém, ve kterém dochází k dynamické interakci mezi státem (regulátorem), jednotlivcem a platformou, která je právě v této dvojí pozici adresáta i regulátora zároveň.³⁵⁹ Špatné nastavení regulace ze strany státu (např. prostřednictvím zavedení příliš přísné koncepce odpovědnosti platformy za obsah nahraný uživateli) může vést k situaci, kdy se rizika pro platformu-adresáta promítnou do chování platformy-regulátora a povedou k přehnaně přísnému vymáhání pravidel, které výrazně omezí výkon svobodného projevu jednotlivců.³⁶⁰

Na druhou stranu je dlužno poznamenat, že některé státy se pokoušely o to vyřešit problémy vyvěrající z platformy Meta i jinými způsoby než cestou legislativy. Pokud ovšem tato jednání nevedla k žádoucím výsledkům, těžko lze národním a nadnárodním regulátorům vyčítat, že se uchýlili k direktivním alternativám.

6.3.3. Autorita

Obecnou námitkou proti označení nestátních normativních systémů za právo bývá právě skutečnost, že nejsou spojeny se státní autoritou, popř. jim chybí možnost autoritativního vynucování svých norem. Nicméně normativní systém Meta autoritu, jak byla vymezená v podkapitole 2.2.5., má. Meta v určité oblasti (jejích platformách) přikazuje určitým osobám (uživatelům), jak se mají chovat, a tyto rozkazy nejsou pouhá ad hoc donucení, ale mají normativní povahu, a Meta je schopna tyto rozkazy vymáhat, tj. donutit adresáty, aby se chovali, jak požaduje.

Osobně se domnívám, že alternativní koncepce autority, jak ji vymezuje Roughan a Krisch je vhodným nástupcem pojmů suverenity a teritoriality, které v případě nadnárodních normativních systémů jako je systém Meta ztrácejí na přesvědčivosti a snahy konceptualizovat prostor digitálních platform jako teritorium jsou dle mého soudu zbytečně komplikované a výrazně méně elegantní než přiznání, že tyto systémy jsou zaštitěny autoritou.

6.3.4. Jedná se o právo?

Má-li normativní systém Meta velký počet vlastností typických pro právní systémy, dá se charakterizovat jako hartovská jednota primárních a sekundárních pravidel a je zaštitěn autoritou, která je schopná tato pravidla vymáhat, je podle mého názoru možné říct, že se jedná o právní systém. Jaké jsou ale důsledky tohoto tvrzení?

Důsledek akceptování, že tento systém je skutečně systémem právním, může být podle mého soudu dvojsečný. Na jedné straně to vyvolává otázky, zda je možné tento systém autoritativně ovlivňovat

³⁵⁸ BALKIN, Jack. Free Speech is a Triangle. Columbia Law Review. 2018, , s. 2013-2014

³⁵⁹ Tamtéž.

³⁶⁰ Tamtéž, s. 2016 a násl.

legislativou na národní a nadnárodní úrovni a zda není žádoucí přiklonit se k alternativním možnostem interakce s tímto systémem, podobným těm, které navrhuje Berman.³⁶¹ Spolu s tím se před námi ale otevírá i možnost klást na tento systém větší požadavky, co se týče respektu k základním právům, demokratickým principům, tím, že zvýšíme standardy, které musí splňovat.

Ve světle výše popisované evropské i národní legislativy je samozřejmě otázkou, nakolik je tento posun realizovatelný a pravděpodobný. Domnívám se (za předpokladu, že si chceme uchovat ty výhody, které nám digitální platformy přinášejí), že oficiální uznání určité míry autonomie může být dobrou cestou, a to z jednoho prostého důvodu: státy a nadnárodní organizace nemají dostatečné know-how a přístup k samotné digitální architektuře a není jisté, zda budou vždy schopny posoudit důsledky své regulace. Dokážu si představit, že systém regulace pomocí určitého základu, který musí platformy dodržovat (předcházení trestné činnosti, šíření dětské pornografie, respekt k základním právům apod.) ve spojení s požadavky, jaké by měly platformy v problematických oblastech do nějaké míry naplňovat (zabránění ovlivňování voleb, zpřístupnění opravných prostředků, větší autonomie uživatelů apod.) by mohl být dobrou cestou kupředu. Pokud ne dobrou, tak alespoň lepší než cesta nekompromisních zákazů a tvrdých omezení. Nezbyvá než počkat a zjistit, zda DSA a další regulace v této oblasti naplní očekávání.

7. Závěr

Normativní systém na platformách Meta vykazuje vysokou míru sofistikovanosti a formalizace, která jej minimálně přibližuje právním systémům, jaké známe z oblasti národních států. Vzhledem k tomu, že jednou z hlavních překážek, proč se zdráháme tento systém nazývat právem, je skutečnost, že se jedná o nestátní právní systém, není překvapivé, že právě optikou právního pluralismu bude tato překážka považována za ideologický přežitek nebo zaslepenost. Nicméně se domnívám, že právě perspektivy tohoto proudu nám mohou pomoci k přehodnocení toho, jak k právnímu systému Meta a dalším nestátním normativním systémům přistupujeme a jak na ně reagujeme.

Jak ukázala analýza postavení digitálních platforem, digitální platformy jsou v současné době téměř nepostradatelným prostředkem výkonu základních práv zejména v oblasti svobody projevu, ale i jejím prostřednictvím i v dalších oblastech jako jsou práva na život, bezpečí, tělesnou a duševní integritu, rovné zacházení, politickou participaci apod. Chybné nastavení normativního systému

³⁶¹ BERMAN, Paul. *Global legal pluralism: a jurisprudence of law beyond borders*. New York: Cambridge University Press, 2012.

ovládající tyto platformy může zásadním způsobem do těchto práv zasáhnout a v některých případech jejich výkon zcela vyloučit a dokonce i vést k těžké újmě ve skutečném světě.

V empirické části, kde jsem analyzoval rozhodnutí Oversight Board se mi doufám podařilo dostatečně demonstrovat, jaký může být dopad rozhodnutí orgánů Meta a že se tyto platformy skutečně staly silou, kterou je nutno brát vážně, a že už nejsou pouze okrajovou záležitostí dobrou leda tak pro sdílení fotografií kot'átek a hádek s cizinci v komentářích. Tato analýza měla však za primární cíl identifikovat jaké jsou slabiny v rámci normativního systému Meta a zda je Oversight Board dostatečným nástrojem k jejich zhojení. Identifikoval jsem slabé stránky, které dle mého názoru pramení primárně z nedostatečné ochoty společnosti Meta vynaložit potřebné finanční a organizační prostředky na zajištění dostatečně robustního moderačního systému a výcvik moderátorů. Oversight Board se snaží svými rozhodnutími tyto slabiny zhojit, ale to, jak je nastavena závaznost jeho rozhodnutí a možnost ingerence do interních procesů Meta ho v této roli oslabuje. Nicméně i přes to se domnívám, že je celkově vzato pozitivním momentem, který může snížit negativní důsledky digitálních platforem pro lidská práva.

Domnívám se, že pokud chceme nadále požívat výhod, které nám digitální platformy přinášejí, tak vzhledem k závažnosti dopadů selhání systému na lidská práva a k výše popsaným charakteristikám normativního systému Meta, je na místě brát ho vážně jako nestátní právní systém spolu s tím, co to přináší. Je pravděpodobné, že tato změna perspektivy bude vyžadovat vytvoření nových rámců, prostřednictvím kterých budou moct národní a nadnárodní právní systémy s tímto systémem interagovat namísto dosavadního autoritativního přístupu, nicméně na druhou stranu se domnívám, že tato změna perspektivy v sobě nese i možnost, jak na tento systém klást vyšší požadavky, než které jsou v současnosti kladeny na Meta jako soukromou společnost.

Seznam použitých zdrojů

- ALEXY, Robert. *A Theory of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- ARDIA, David. Free Speech Savior or Shield for Scoundrels: An Empirical Study of Intermediary Immunity Under Section 230 of The Communication Decency Act. *Loyola of Los Angeles Law Review*. 2010, , 373-505.
- AUXIER, Brooke a Monica ANDERSON. *Social Media Use in 2021*. Washington D.C.: Pew Research Center, 2021.
- BALKIN, Jack. Free Speech in the Algorithmic Society: Big Data, Private Governance, and New School Speech Regulation. *UC Davis Law Review*. 2018, , 1149-1210.
- BALKIN, Jack. Free Speech is a Triangle. *Columbia Law Review*. 2018, , 2011-2056.
- BARBER, N. Rechtsstaat and the Rule of Law. *The University of Toronto Law Journal*. 2003, , 443-454.
- BARROW, John. A Declaration of the Independence of Cyberspace. In: *Electronic Frontier Foundation*. 1996. Dostupné také z: <https://www.eff.org/cyberspace-independence>
- BEAUSOLEIL, Lauren. Free, Hateful, and Posted: Rethinking First Amendment Protection of Hate Speech in a Social Media World. *Boston College Law Review*. 2019, , 2101-2144.
- BELLI, L. a J. VENTURINI. Private ordering and the rise of terms of service as cyber-regulation. *Internet Policy Review*. 2016, , 54.
- BENDA-BECKMANN, von. Who's Affraid of Legal Pluralism. *The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*. 2002, , 37-82.
- BERMAN, Paul. Cyberspace and State Action Debate: The Cultural Value of Applying Constitutional Norms to "Private" Regulation. *University of Colorado Law Review*. 2000, , 1263-1310.
- BERMAN, Paul. The New Legal Pluralism. *Annual Review of Law and Social Science*. 2009, , 225-242.
- BERMAN, Paul. *Global legal pluralism: a jurisprudence of law beyond borders*. New York: Cambridge University Press, 2012.
- BERMAN, Paul. The Evolution of Global Legal Pluralism. In: COTTERRELL, Roger a Maksymilian DEL MAR. *Authority in Transnational Legal Theory: Theorising Across Disciplines*. 2. Northampton: Edward Elgar, 2019.
- BERMAN, Paul. Understanding Legal Pluralism: From Local to Global, from Descriptive to Normative. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 1-35.
- CAPLAN, Aaron. Invasion of Public Forum Doctrine . *Willamette Law Review*. 2010, , 647-676.
- CAPPS, Patrick a Dean MACHIN. The Problem of Global Law. *The Modern Law Review*. 2011, **74**(5), 794-810.
- COHEN, Jean. The politics and risks of the new legal pluralism in the domain of intimacy. *International Journal of Constitutional Law*. 2012, **10**(2), 380-397.
- COYLE, Sean. Hart, Raz and the Concept of a Legal System. *Law and Philosophy*. 2002, , 275-304.
- DE GREGORIO, Giovanni. The Rise of Digital Constitutionalism in the European Union. *International Journal of Constitutional Law*. 2021, , 1-30.

DE SOUSA SANTOS, Boaventura. *Toward a New Legal Common Sense: Law, Globalization, and Emancipation*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.

DIJCK, van, Thomas POELL a Martijn WAAL. *The Platform Society: Public values in a connective world*. New York: Oxford University Press, 2018.

DOUEK, Evelyn. *Governing Online Speech: From "Posts-as-trumps" to Proportionality and Probability*. 2021, s. 759-834.

DOUEK, Evelyn. The Facebook's Oversight Board's First Decisions: Ambitious, and Perhaps Impractical. In: *Lawfare*. 2021. Dostupné také z: <https://www.lawfareblog.com/facebook-oversight-boards-first-decisions-ambitious-and-perhaps-impractical>

DOUEK, Evelyn. The Oversight Board Moment You Should've Been Waiting For: Facebook Responds to the First Set of Decisions. *Lawfare*. 2021. Dostupné také z: <https://www.lawfareblog.com/oversight-board-moment-you-shouldve-been-waiting-facebook-responds-first-set-decisions>

DOUEK, Evelyn. Content Moderation as Systems Thinking. *Harvard Law Review*. 2022, , 526-607.

EHRlich, Eugen, W. MOLL. *Fundamental Principles of the Sociology of Law*. Cambridge: Harvard University Press, 1936.

EY. Community Standards Enforcement Report Assessment Results. In: *Meta*. 2022. Dostupné také z: <https://about.fb.com/news/2022/05/community-standards-enforcement-report-assessment-results/>

FABRA-ZAMORA, Jorge. The Conceptual Problems Arising from Legal Pluralism. *Canadian Journal of Law and Society*. 2022, **37**(1), 155-175.

FLEW, Terry, Fiona MARTIN a Nicolas SUZOR. Internet regulation as media policy: Rethinking the question of digital communication platform governance. *Journal of Digital Media and Policy*. 2019, , 33-50.

FRISCHMANN, Brett. *Infrastructure: the social value of shared resources*. New York: Oxford University Press, 2012.

GÁBRIŠ, Tomáš. "Súkromné právo" a "bezštátné právo": Historické paralely k postmodernej situácii. 2017, s. 114-123.

GALÁN, Alexis a Dennis PATTERSON. The limits of normative legal pluralism: Review of Paul Schiff Berman, *Global Legal Pluralism: A Jurisprudence of Law Beyond Borders*. *International Journal of Constitutional Law*. 2013, **11**(3), 783-800.

GEDDES, Katrina. Meet Your New Overlords: How Digital Platforms Develop and Sustain Technofeudalism. *Columbia Journal of Law and the Arts*. 2020, , 455-485.

GILLESPIE, Tarleton. The politics of 'platforms'. *New media and society*. 2010, , 347-364.

GILLESPIE, Tarleton. *Custodians of the internet: platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media*. New Haven: Yale University Press, 2018.

GILLESPIE, Tarleton. *Content moderation, AI, and the question of scale*. 2020, s. 1-5.

GORWA, Robert. What is platform governance?. *Information, Communication & Society*. 2019, , 854-871.

GRIFFITHS, John. What is Legal Pluralism. *Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*. 1986, , 1-56.

GRIFFITHS, John. The Idea of Sociology of Law and its Relation to Law and to Sociology. In: FREEMAN, Michael. *Law and Sociology*. Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 49-68.

GRIMMELMAN, James. The Virtues of Moderation. *Yale Journal of Law and Technology*. 2015, , 42-109.

HANYCH, Monika a Marek PIVODA. Facebook, Twitter a Youtube jako garanti svobodného projevu? Kritika současného systému notice-and-takedown. *Revue pro právo a technologie*. 2017, , 177-220.

HART, Herbert. *Pojem práva*. Český překlad. Praha: Prostor, 2010.

HURST, James. Problems of Legitimacy in the Contemporary Legal Order. *Oklahoma Law Review*. 1971, , 224-238.

ISIKSEL, Turkuler. *Global legal pluralism as fact and norm*. 2013, **2**(2), s. 160-195.

KELSEN, Hans. *An Introduction to the Problems of Legal Theory*. Oxford: Clarendon Press, 1992.

KLEINHANS, Martha-Marie a Roderick MACDONALD. What is a Critical Legal Pluralism?. *Canadian Journal of Law and Society*. 1997, , 25-46.

KLONICK, Kate. The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. *Harvard Law Review*. 2018, **131**(6), 1599-1670.

KLONICK, Kate. Inside the Making of Facebook's Supreme Court. In: *The New Yorker*. 2021. Dostupné také z: <https://www.newyorker.com/tech/annals-of-technology/inside-the-making-of-facebooks-supreme-court>

KRISCH, Nico. Authority, solid and liquid, in postnational governance. In: COTTERRELL, Roger a Maksymilian DEL MAR. *Authority in Transnational Legal Theory: Theorising Across Disciplines*. 2. Northampton: Edward Elgar, 2019.

LAND, Molly. The Problem of Platform Law: Pluralistic Legal Ordering on Social Media. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 975-994.

LAŠKEVIČOVÁ, Jelizaveta. YouTube, Content ID a tvorba uživatelů ve světle článku 17 DSM směrnice. *Revue pro právo a technologie*. 2020, **11**(22), 91-110.

LESKIN, Paige. Facebook content moderator who quit reportedly wrote a blistering letter citing 'stress induced insomnia' among other 'trauma'. *Insider*. 2021. Dostupné také z: <https://www.businessinsider.com/facebook-content-moderator-quit-with-blistering-letter-citing-trauma-2021-4>

LESSIG, Lawrence. *Code version 2.0*. New York: Basic Books, 2006.

LEUNG, Jenny. Shortcuts and Shortfalls in Meta's Content Moderation Practices: A Glimpse from its Oversight Board's First Year of Operation. *Comparative Law and Language*. 2022, **1**(2), 55-73.

LIDSKY, Lyriisa. Public Forum 2.0. *Boston University Law Review*. 2011, , 1975-2028.

LOBOTKA, Andrej. *Umělá inteligence z pohledu antidiskriminačního práva a GDPR*. Praha: Wolters Kluwer, 2019.

MAC AMHLAIGH, Cormac. Does Legal Theory Have a Pluralism Problem?. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 267-298.

- MARTIN, Kirsten a Arl WALDMAN. *Are Algorithmic Decisions Legitimate? The Effect of Process and Outcomes on Perceptions of Legitimacy of AI Decisions*. 2022, s. 653-670.
- MAZA, MT a KA, FOX. Association of Habitual Checking Behaviors on Social Media with Longitudinal Functional Brain Developmet. *JAMA Pediatrics*. 2023, **177**(2), 160-167.
- MÉGRET, Frédéric. Is There Ever a 'Right to One's Law'? An Exploration of Possible Rights Foundations for Legal Pluralism. *Israel Law Review*. 2012, , 3-34.
- MERRY, Sally. Legal Pluralism. *Law & Society Review*. 1988, , 869-896.
- META. Zásady komunity na Facebooku. In: *Transparency Center* [online]. [cit. 2023]. Dostupné z: <https://transparency.fb.com/cs-cz/policies/community-standards/>
- META. Nenávistné projevy. *Transparency Center*. 2021. Dostupné také z: <https://transparency.fb.com/cs-cz/policies/community-standards/hate-speech/>
- META. Our Commitment to Human Rights. *Meta*. 2021. Dostupné také z: <https://about.fb.com/news/2021/03/our-commitment-to-human-rights/>
- META. Responding to the Oversight Board's First Decisions. *Meta*. 2021. Dostupné také z: <https://about.fb.com/news/2021/01/responding-to-the-oversight-boards-first-decisions/>
- META. Our approach to newsworthy content. *Transparency Center*. 2022. Dostupné také z: <https://transparency.fb.com/cs-cz/features/approach-to-newsworthy-content/>
- META. Transparency Center. In: *Jak aktualizujeme zásady komunity na Facebooku*. 2022.
- META. Facebook. In: *Podmínky používání služby*. 2023. Dostupné také z: <https://www.facebook.com/legal/terms>
- MICHAELS, Ralf. Global Legal Pluralism. *Annual Review of Law and Social Science*. 2009, , 243-262.
- MOORE, Sally. *Law and Social Change: The Semi-Autonomous Social Field as an Appropriate Subject of Study*. 1973, **7**(4), s. 719-746.
- MÜLLER, Karsten a Carlo SCHWARZ. Fanning the Flames of Hate: Social Media and Hate Crime. *SSRN Electronic Journal*. 2017.
- NOVAK, William. Law and the social control of american capitalism. *Emory Law Journal*. 2010, , 377-406.
- O'KANE, Ruby. Meta's Private Speech Governance and the Role of Oversight Board: Lessons from Board's First Decisions. *Stanford Technology and Law Review*. 2022, **167**(25), 167-209.
- ONDŘEJEK, Pavel. Perspektivy právního pluralismu v 21. století. In: GERLOCH, Aleš a Katarzyna KRZYŽÁNKOVÁ. *Právo v měnícím se světě*. Plzeň : Aleš Čeněk s.r.o., 2020, s. 194-201.
- OVERSIGHT BOARD. Oversight Board publishes transparency report for third quarter of 2022. In: *Oversight Board*. 2022. Dostupné také z: <https://www.oversightboard.com/news/1147590722555454-oversight-board-publishes-transparency-report-for-third-quarter-of-2022/>
- OVERSIGHT BOARD. Oversight Board. In: *2022 Annual Report: Oversight Board reviews Meta's changes to bring fairness and transparency to its platforms*. 2022. Dostupné z: [doi:https://www.oversightboard.com/news/560960906211177-2022-annual-report-oversight-board-reviews-meta-s-changes-to-bring-fairness-and-transparency-to-its-platforms/](https://www.oversightboard.com/news/560960906211177-2022-annual-report-oversight-board-reviews-meta-s-changes-to-bring-fairness-and-transparency-to-its-platforms/)

- OVIDE, Shira. The New York Times. In: *Facebook Invokes Its 'Supreme Court'*. 2021. Dostupné také z: <https://www.nytimes.com/2021/01/22/technology/facebook-oversight-board-trump.html>
- PASQUALE, Frank. From Territorial to Functional Sovereignty: The Case of Amazon. In: *LPE Project*. 2017. Dostupné také z: <https://lpeproject.org/blog/from-territorial-to-functional-sovereignty-the-case-of-amazon/>
- PETERS, Jonathan. The "Sovereigns of cyberspace" and state action: the first amendment's application—or lack thereof—to third-party platforms. *Berkeley Technology Law Journal*. 2017, , 989-1026.
- PLANTIN, Jean-Christophe, Carl LAGOZE, Paul EDWARDS a Sandvig CHRISTIAN. Infrastructure studies meet platform studies in the age of Google and Facebook. *New Media & Society*. 2018, , 293-310.
- RAHMAN, K. Regulating informational infrastructure: Internet platforms as the new public utilities. *Georgetown Law Technology Review*. 2018, , 234-251.
- RAZ, Joseph. Why the State?. In: ROUGHAN, Nicole, Andrew HALPIN a EDS. *In Pursuit of a Pluralist Jurisprudence*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 136-162.
- RICHARDS, David. Impact of the Google outage can be measured in GDP. *Telegraph*. 2020. Dostupné také z: <https://www.telegraph.co.uk/business/2020/08/20/impact-google-outage-can-measured-gdp/>
- ROBERTS, Simon. Against Legal Pluralism. *The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*. 1998, , 95-106.
- ROUGHAN, Nicole. *Authorities: Conflicts, Cooperation, and Transnational Legal Theory*. 1. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- ROUGHAN, Nicole. Pluralist Authority and the Relation between Plurality and Pluralism. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 339-363.
- SCHAUER, Frederick. On the Nature of Nature of Law. *Archives for Philosophy of Law and Social Philosophy*. 2012, , 457-467.
- SCHULTZ, Marten. Six Problems with Facebook's Oversight Board. Not enough contract law, too much human rights. In: BAYER, Judit, Bernd HOLZNAGEL, Paivi KORPISAARI a Lorna WOODS. *Perspectives on Platform regulation*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft mbH, 2021.
- SMITH, Marisa, Lillie WILLIAMSON a Cabral BIGMAN. Can Social Media News Encourage Activism? The Impact of Discrimination News Frames on College Student's Activism Intentions. *Social Media + Society*. 2020, , 1-10.
- SRNICEK, Nick. *Platform Capitalism*. Cambridge: Polity Press, 2017.
- SVOBODA, Tomáš. Sociální síť a veřejný zájem. *Právník*. 2021, , 580-596.
- TAMANAHA, Brian. A Non-Essentialist Version of Legal Pluralism. *Journal of Law and Society*. 2000, **27**(2), 296-321.
- TAMANAHA, Brian. *A General Jurisprudence of Law and Society*. 1. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- TAMANAHA, Brian. Understanding Legal Pluralism: Past to Present, Local to Global. *Sydney Law Review*. 2007, **29**, 1-63. St. John's Legal Research Paper No. 07-0800.

TAMANAHA, Brian. *Realistic Theory of Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

TAMANAHA, Brian. *Legal Pluralism Explained: History, Theory, Consequences*. New York: Oxford University Press, 2021.

TEUBNER, Gunther. The Two Faces of Janus: Rethinking Legal Pluralism. *Cardozo Law Review*. 1993, **13**(1443), 1443-1462.

TEUBNER, Gunther. *Constitutional Fragments: Societal Constitutionalism and Globalization*. Oxford: Oxford University Press, 2012.

TWINING, William. *General Jurisprudence: Understanding Law from Global Perspective*. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

TWINING, William. Normative and Legal Pluralism: A Global Perspective. *Duke Journal of Comparative & International Law*. 2010, , 713-518.

VALENTA, Tomáš. Digitální suveréni: moc a postavení platform, práva uživatelů a hledání rovnováhy. In: ŽÁK KRZYŽÁNKOVÁ, Katarzyna a a KOL. *Lidská práva na roz(s)cestí*. Praha: Auditorium, 2022, s. 365-390.

VAN DER BURG, Wibren. *The Dynamics of Law and Morality: a Pluralist Account of Legal Interactionism*. Surrey: Ashgate Publishing Limited, 2014.

VAN DER BURG, Wibren. Conceptual Theories of Law and the Challenges of Global Legal Pluralism. In: BERMAN, Paul. *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*. New York: Oxford University Press, 2020, s. 319-338.

VENTURINI, J. a et AL. *Terms of service and human rights: an analysis of online platform contracts*. Rio de Janeiro: Editora Revan, 2016.

WALDRON, Jeremy. No Barking: Legal Pluralism and the Contrast between Hart's Jurisprudence and Fuller's. In: *The Hart-Fuller Debate 50 Years On*. Australian National University College of Law, 2008, s. 1-27.

WALDRON, Jeremy. International Law: 'A Relatively Small and Unimportant' Part of Jurisprudence?. *Public Law and Legal Theory Research Paper Series*. New York: New York University School of Law, 2013, , 209-223.

WONG, D. a L. FLORIDI. Meta's Oversight Board: A Review and Critical Assessment. *Minds and Machines*. 2022. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1007/s11023-022-09613-x>

Seznam použitých rozhodnutí

Všechna tato rozhodnutí jsou dostupná na webové stránce
<https://www.oversightboard.com/decision/>

Rozhodnutí Oversight Board 2020-001-FB-UA ze dne 28.01.2021

Rozhodnutí Oversight Board 2020-002-FB-UA ze dne 28.01.2021

Rozhodnutí Oversight Board 2020-003-FB-UA ze dne 28.01.2021

Rozhodnutí Oversight Board 2020-004-IG-UA ze dne 28.01.2021

Rozhodnutí Oversight Board 2020-005-FB-UA ze dne 28.01.2021

Rozhodnutí Oversight Board 2020-006-FB-FBR ze dne 28.01.2021

Rozhodnutí Oversight Board 2020-007-FB-FBR ze dne 12. 2. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-001-FB-FBR ze dne 5. 5. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-002-FB-UA ze dne 13. 4. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-003-FB-UA ze dne 29. 4. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-004-FB-UA ze dne 26. 5. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-005-FB-UA ze dne 20. 5. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-006-IG-UA ze dne 8. 7. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-007-FB-UA ze dne 11. 8. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-008-FB-FBR ze dne 19. 8. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-009-FB-UA ze dne 14. 9. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-010-FB-UA ze dne 27. 9. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-011-FB-UA ze dne 28. 9. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-012-FB-UA ze dne 9. 12. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-013-IG-UA ze dne 9. 12. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-014-FB-UA ze dne 14. 12. 2021

Rozhodnutí Oversight Board 2021-015-FB-UA ze dne 1. 2. 2022

Rozhodnutí Oversight Board 2021-016-FB-FBR ze dne 1. 2. 2022

Rozhodnutí Oversight Board 2022-001-FB-UA ze dne 17. 6. 2022

Rozhodnutí Oversight Board 2022-002-FB-MR ze dne 13. 6. 2022

Rozhodnutí Oversight Board 2022-003-IG-UA ze dne 13. 6. 2022

Rozhodnutí Oversight Board 2022-004-FB-UA ze dne 15. 9. 2022

Rozhodnutí Oversight Board 2022-005-FB-UA ze dne 15. 9. 2022

Rozhodnutí Oversight Board 2022-006-FB-MR ze dne 4. 10. 2022

Rozhodnutí Oversight Board 2022-007-IG-MR ze dne 22. 11. 2022

Rozhodnutí Oversight Board 2022-008-FB-UA ze dne 16. 11. 2022

Rozhodnutí Oversight Board 2022-009-IG-UA + 2022-010-IG-UA ze dne 17. 1. 2023

Rozhodnutí Oversight Board 2022-011-IG-UA ze dne 14. 12. 2022

Rozhodnutí Oversight Board 2022-012-IG-MR ze dne 14. 12. 2022

Rozhodnutí Oversight Board 2022-013-FB-UA ze dne 9. 1. 2023

Rozhodnutí Oversight Board 2022-014-FB-MR ze dne 9. 3. 2023

Rozhodnutí Oversight Board 2023-004-FB-MR ze dne 13. 6. 2023

Rozhodnutí Oversight Board 2023-001-FB-UA ze dne 22. 6. 2023

Rozhodnutí Oversight Board 2023-015-FB-UA ze dne 27. 6. 2023

Rozhodnutí Oversight Board 2023-016-FB-UA ze dne 27. 6. 2023

Rozhodnutí Oversight Board 2023-017-FB-UA ze dne 27. 6. 2023

Rozhodnutí Oversight Board 2023-003-FB-MR ze dne 29. 6. 2023

Společnost Meta jako digitální suverén: Teoretické aspekty nestátního normativního systému v 21. století

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá normativním systémem aplikovaným na platformách Meta optikou teorie právního pluralismu a na základě analýzy rozhodnutí dozorového orgánu Oversight Board a pokouší se zodpovědět otázku, zda existuje něco jako právo Facebooku.

V druhé kapitole podrobně rozebírám vývoj právního pluralismu a jeho přerod od deskriptivní analýzy mnohosti právních řádů k normativní teorii, jak se s touto mnohostí vypořádat. V rámci této kapitoly konfrontuji tradiční náhledy a chápání pojmu práva s alternativními definicemi a pojetími z per autorů právního pluralismu, spolu s alternativními náhledy na pojem autority. Závěrem této kapitoly uvádím tři hlavní směry kritiky právního pluralismu, které jsem v judikatuře vyzoroval.

Ve třetí kapitole popisuji fenomén digitálních platforem ze čtyř různých náhledů. Prvně jako online služby, poté jako veřejný prostor, který je v současné době zcela zásadní pro výkon základních práv, zejména svobody projevu, zatřetí jako infrastrukturu, na které začíná být budovaná nemalá část jak běžných interakcí, tak i ekonomických operací, a za čtvrté jako mocenskou architekturu, která umožňuje vysoce efektivní vymáhání pravidel. Čtvrtá kapitola je primárně deskriptivní. Zabývá se popisem normativního systému Meta, a to jak z hmotné, tak procesní stránky.

Pátá kapitola je nosnou empirickou částí práce. V této kapitole na základě rozboru rozhodnutí Oversight Board identifikuji základní selhání normativního systému Meta a jaký je jejich dopad na výkon základních práv, včetně zhodnocení postavení Oversight Board v rámci tohoto systému.

Šestá kapitola je pak syntézou úvodních teoretických a deskriptivních pasáží spolu s poznatky získanými rozbohem popsaným v páté kapitole. V její první polovině se zabývám popisem interakcí normativního systému Meta s mezinárodním právem a právem nadnárodních organizací a národních států. V druhé polovině kapitoly se snažím zodpovědět otázku, zda je možné označit normativní systém Meta za právní.

Klíčová slova:

Právní pluralismus, Oversight Board, moderace obsahu

Meta as a Digital Sovereign: Digital Aspects of non-state normative system in 21st century

Abstract:

This thesis examines the normative system applicable at Meta platforms through the lens of the theory of legal pluralism and by analysing the decisions of the Oversight Board and attempts to answer the question of whether there is such a thing as Facebook law.

In the second chapter, I describe the development of legal pluralism and its transition from a descriptive analysis of the plurality of legal orders to a normative theory of how to deal with this plurality. Within this chapter, I confront traditional views and understandings of the concept of law with alternative definitions and conceptions penned by the authors of legal pluralism, along with alternative views of the concept of authority. I conclude this chapter with three main strands of critique of legal pluralism that I have identified in the literature.

In Chapter Three, I describe the phenomenon of digital platforms from four different perspectives. First as online services, second as a public space that is now absolutely essential to the exercise of fundamental rights, especially freedom of expression, third as an infrastructure on which a good deal of both ordinary interactions and economic operations are beginning to be built, and fourth as a power architecture that enables highly effective rule enforcement. The fourth chapter is primarily descriptive. It is concerned with describing the normative system of Meta, both in substantive and procedural terms.

The fifth chapter is the main empirical part of the thesis. In this chapter, based on an analysis of Oversight Board decisions, I identify the main failures of the Meta normative system and what their impact is on the exercise of fundamental rights, including an assessment of the Oversight Board's position within this system.

Chapter Six then synthesises the introductory theoretical and descriptive passages, together with the insights gained from the analysis in Chapter Five. In its first half, I describe the interactions of the Meta normative system with international law and the law of supranational organizations and nation-states. In the second half of the chapter, I seek to answer the question of whether the Meta normative system can be described as legal.

Keywords:

Legal pluralism, Oversight Board, content moderation